

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Alice Procházková

Sociální problematika v dokumentech k nástupu Xi

Jinpingova vedení (2012–2013)

Social Issues in the Documents Related to the Assumption of Power by
the Xi Jinping Leadership (2012–2013)

Praha 2016

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Klimeš, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce, Mgr. Ondřeji Klimešovi, Ph.D., za velkou trpělivost, ochotu a také především za podnětné a přínosné rady na zlepšení mé práce. Dále bych ráda poděkovala i ostatním profesorům, spolužákům, přátelům a hlavně rodičům, kteří mi celý rok sloužili jako duševní podpora v mém namáhavém snažení.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. května 2016

.....
Alice Procházková

Abstrakt

Práce zkoumá, jak jsou problematické společenské fenomény v Číně reflektovány v nejdůležitějších stranických dokumentech souvisejících s předání stranických i státních funkcí tzv. páté generace čínských vůdců v čele se Xi Jinpingem (nar. 1953), tedy Zpráva o činnosti vlády odcházející tzv. čtvrté generace vůdců na XVIII. sjezdu Komunistické strany Číny v listopadu 2012, a dále Usnesení vydané během Třetího plenárního zasedání Ústředního výboru KS Číny v listopadu 2013.

Abstract

The present paper's aim is to observe the reflection of problematic social phenomenons in China in the key Party documents related to the assumption of both party and state power of the 5th generation leadership headed by Xi Jinping (born 1953), concretely the Report on the Work of the Government of the leaving 4th generation leadership delivered at the 18th National Congress in November 2012 and the Resolution delivered at the 3rd Plenary Session of the 18th Central Committee of the Communist Party of China in November 2013.

Klíčová slova:

Čína, Zpráva o činnosti vlády, Usnesení, Xi Jinping, Hu Jintao, XVIII. sjezd Komunistické strany Číny, Třetí plenární zasedání Ústředního výboru KS Číny, SP, sociální zabezpečení, sociální pojištění, pracovníci z venkova, reformy, sociální problémy

Key words:

China, Report on the Work of the Government, Resolution, Xi Jinping, Hu Jintao, 18th National Congress in November 2012, 3rd Plenary Session of the 18th Central Committee of the Communist Party of China, social policy, social security, social insurance, migrant workers, reforms, social issues

1 Obsah

1	Obsah.....	5
2	Úvod	7
2.1	Sekundární literatura.....	10
2.2	Tvorba Zprávy o činnosti vlády a Usnesení	11
2.3	XVIII. sjezd KS Číny	11
2.3.1	Reformy 3. pléna ÚV KS XVIII. funkčního období	12
2.4	Aktéři čínské sociální politiky	15
2.4.1	Místní vlády	15
2.4.2	Ministerstva.....	16
2.4.3	Vládní oddělení pro udržení stability.....	16
2.4.4	Nevládní organizace	17
2.5	Definice sociální politiky v Číně	18
2.5.1	Definice sociálního zabezpečení v Číně	18
2.6	Sociální pojištění v Číně	19
2.6.1	Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání.....	19
2.6.2	Důchodové pojištění.....	19
2.6.3	Zdravotní pojištění.....	21
2.7	Politika zaměstnanosti.....	21
2.8	Vzdělávací politika	23
2.9	Systém bydlení	24
2.10	Zdravotní péče.....	25
2.11	Systém <i>hukou</i>	27
3	Pramen: Struktura Hu Jintaovy Zprávy o činnosti vlády a Usnesení 3. pléna Komunistické strany v oblasti sociální politiky.....	29
3.1	Podpora inovace v reformách sociálních záležitostí (<i>tuijin shehui shiye gaige chuangxin</i> 推进社会事业改革创新)	29
3.1.1	Všeobecné prohloubení reformy v oblasti vzdělávání	29
3.1.2	Zlepšení systémů a mechanismů na podporu zaměstnanosti a podnikání.....	33
3.1.3	Zformování přiměřeného a uspořádaného systému distribuce příjmu	41
3.1.4	Vytvoření spravedlivějšího a udržitelného systému sociálního zabezpečení.....	45
3.1.5	Prohloubení reformy systému zdravotnictví a lékařské péče	50

	3.1.6	Inovace systému státní správy	58
4		Závěr	64
5		Seznam zkratk.....	70
6		Literatura	71

2 Úvod

Již od XVI. sjezdu Komunistické strany (KS) Číny (*Zhonggong shiliu daibiao dahui* 中共十六代表大会) v roce 2002 začala SP (SP; *shehui zhengce* 社会政策) v Číně nabývat velké důležitosti důsledkem několika faktorů,¹ ohrožujících společenskou stabilitu Číny a tím i mocenský monopol KS. Proto byla strana nucena na rostoucí společenské problémy v Číně reagovat. Cílem mé bakalářské práce je shrnout čínskou SP od založení Čínské lidové republiky (ČLR; *Zhonghua renmin gongheguo* 中华人民共和国) v roce 1949 až po předání moci tzv. páté generaci čínských vůdců v čele se Xi Jinpingem 习近平 v listopadu roku 2013 a zhodnotit, jak jsou problematické společenské fenomény reflektovány v nejdůležitějších stranických dokumentech souvisejících s nástupem Xi Jinpingova vedení, tedy ve Zprávě o činnosti vlády (ZOČV; *Zhengfu gongzuo baogao* 政府工作报告) odcházející tzv. čtvrté generace vůdců z XVIII. sjezdu KS Číny (*Zhongguo gongchan dang di shibaci quanguo daibiao dahui* 中国共产党第十八次全国代表大会) v roce 2012, a dále Usnesení Ústředního výboru (ÚV) o některých závažných otázkách kolem všestranného prohloubení reform (*Zhonggong zhongyang guanyu quanmian shenhua gaige ruogan zhongda wenti de jueding* 中共中央关于全面深化改革若干重大问题的决定), vydaná na 3. plenárním zasedání XVIII. funkčního období (*Zhongguo gongchan dang dishiba jie zhongyang weiyuanhui disan ci quanti huiyi* 中国共产党第十八届中央委员会第三次全体会议) v roce 2013. Tyto dokumenty, jež mají na poli SP téměř identickou strukturu a názvosloví, jsem brala jako jeden celek. Názvy jednotlivých kapitol SP² jsem převzala ze ZOČV, jelikož byly formulovány stručněji a výstižněji, než v druhém pramenu (ovšem se stejným významem),³ názvy jednotlivých strategií⁴ jsem pak převzala z Usnesení, jelikož bylo jejich znění konkrétnější a propracovanější, proto práce klade důraz právě na ni.

Z důvodu omezeného rozsahu jsem vybrala pouze ty části dokumentů, kterými se nejvíce zabývá většina sekundární literatury. V místech, kde práce zmiňuje společenské

¹Ekonomický růst Číny, díky němuž se vyzdvihla na SPE, důsledkem čehož se dostala do fáze, kdy je nutné přeorientovat se z pouhé produkce zboží na inovaci a domácí spotřebu. Dalším faktorem byl mimo jiné počínající nedostatek pracovní síly v roce 2003, který způsobil její zdražování a rostoucí společenské nepokoje v důsledku zvýšeného právního povědomí druhé generace pracovníků z venkova (*nongmingong xinsheng dai* 农民工新生代).

²Jako například „Všeobecné prohloubení reform v oblasti vzdělávání (*shenhua jiaoyu lingyu zonghe gaige* 深化教育领域综合改革)“.

³Srovnání: „Zlepšení systémů a mechanismů na podporu zaměstnanosti a podnikání (*jianquan cujin jiuye chuangye tizhi jizhi* 健全促进就业创业体制机制)“ – formulace ve ZOČV a „Vytvořit kvalitnější zaměstnání. Zaměstnání je základ života (*tuidong shixian genggao zhiliang de jiuye. Jiuye shi minsheng zhi ben* 推动实现更高质量的就业. 就业是民生之本 – formulace v Usnesení)“.

⁴Jako například „Zlepšit systém zabezpečení minimální mzdy a vyplácení mezd (*wanshan zuidi gongzi he gongzi zhifu baozhang zhidu* 完善最低工资和工资支付保障制度)“.

problémy mimo mnou vybraných částí, přikládám v poznámkách komentář, zda jsou či nejsou v dokumentech reflektovány. Ačkoli práce dochází k závěru, že stranické dokumenty do značné míry reflektují společenské problémy v Číně, snažila jsem se v práci mimo jiné také poukázat na mnoho potíží s implementací konkrétních reforem.

V čínském provládním periodiku China Today (*Jinri Zhongguo* 今日中国) se vláda vyjadřuje ke sníženému ekonomickému růstu Číny podle propočtů na základě průzkumu skupiny Centra Státní rady pro výzkum rozvoje (CSRVR; *Guowuyuan fazhan yanjiu zhongxin* 国务院发展研究中心), věnující se pasti středně-příjmové ekonomiky (SPE).⁵ Aby se Čína z této pasti dostala, je podle profesora ekonomie Qinghua university (*Qinghua daxue* 清华大学) Hu Anganga 胡鞍钢⁶ potřeba provést makroekonomické reformy (*hongguan zhengce* 宏观政策), podpořit vývoj konkurenceschopnosti průmyslových odvětví s velkou koncentrací pracovní síly (*tisheng laodongli mijixing chanye de jingzhenli* 提升劳动力密集型产业的竞争力), zvýšit domácí spotřebu a podpořit rozvoj podnikání (*jifa qiye de huoli he xiaofeizhe de qianli* 激发企业的活力和消费者的潜力) a zlepšit implementaci reforem (*yao zuodao gaige cuoshi luodi* 要做到改革措施落地). Jako poslední bod uvádí sociální reformy, jež jsou podle Hua klíčové k úspěchu všech předchozích bodů⁷ (*shehui zhengce yao tuodi* 社会政策要托底; He Yafei 2016: 19).

Podle vedoucího Hainanského centra pro vývoj reforem (*Hainan gaige fazhan yanjiuyuan* 海南改革发展研究院) Chi Fulina 迟福林 nelze dále provádět slepý růst hrubého domácího produktu (HDP), popoháněný vzájemnou soutěží jednotlivých provincií, ale je nutné se přeorientovat na udržitelnější rozvoj HDP prostřednictvím rozvoje systému financí, daní a veřejných služeb, a také na základě toho vytvořit systém omezující moc MV (MV; *difang zhengfu* 地方政府; Zeng Fubin 2013).

Místopředseda CSRVR Liu Shijin 刘世锦 zase označuje jako největší problém přílišný zásah státu do přerozdělování zdrojů, zapříčiňující jejich nespravedlivé přerozdělování (Tian Junrong a Wu Qiuyu 2013).

⁵ Stav, kdy země kvůli zvyšování mezd pracovníků ztrácí svou výhodu na vývozním trhu a zároveň není schopná dohnat vyvinuté ekonomiky s vysoce přidanou hodnotou trhů. Důsledkem toho se ekonomický růst dané země zpomalí a země trpí nízkou mírou investic. K vyhnutí se této pasti je potřeba vystavět ekonomiku založenou na vysoké produktivitě a inovaci, zreformovat systém vzdělání tak, aby byl zaměřený na kreativitu atd. (Johnston 2014b).

⁶ Známý svými názory o nadřazenosti čínského socialismu oproti ostatním zřízením a podporovatel důležitosti státních firem jakožto pilířů čínské ekonomiky.

⁷ Tkzv. Pět velkých reformních pilířů (*Wu da zhengce zhizhu* 五大政策支柱).

Sám bývalý předseda vlády ČLR Wen Jiabao 温家宝:

„Bez politických reforem nebudou ekonomické reformy úspěšné. Je třeba vyřešit problém nekontrolovatelné koncentrace moci, vládnoucí strana by měla jednat na základě ústavy a zákona. Spravedlnost a osobní svoboda jsou znaky demokratického státu, jež vládne pomocí zákona (*meiyou zhengzhi gaige, jingji gaige buneng chenggong; yao jie jue quanli guofen jizhong debudao zhiyue wenti, zhizhengdang yinggai anzhaoxianfa he falü banshi; gongping he geren zìyou shì minzhu fazhi guojia biaozhi* 没有政治改革, 经济改革不能成功, 要解决权力过分集中得不到制约问题, 执政党应该按照宪法和法律办事, 公平和个人自由是民主法治国家标志)“ (Gang 2012).

Dále se také vyjádřil, že by se měl vytvořit systém, který umožní kontrolu obyvatel nad praktikami státu, zajistit práva obyvatel a omezit moc státu⁸ (Gang 2012).

Ovšem v dokumentech se žádná známka budoucí politické reformy neobjevuje. Co se týče reformy státní správy, je ve ZOČV na několika místech zmíněna snaha o omezení moci státu a přisouzení větší moci lidu.⁹ Nelze však brát zmínku lidských práv (LP) jako průlomový pokrok jejich dodržování v Číně, hlavně proto, že v čínském kontextu mají odlišný význam.¹⁰ Přesto je však v Usnesení nově zmíněno právo na kulturní vyžití, čisté životní prostředí a osobní rozvoj.¹¹ Dokonce i na oficiálních stránkách strany zabývajícími se LP, je zmíněn svazující dopad moci strany na LP.¹² Ovšem rozvoj LP v určité míře, oproti pouhému udržování stability, je opět pouze nástroj k podpoře ekonomického rozvoje.¹³ Důležitá je také definice řízení (*shehui guanli* 社会管理) a výstavby (*shehui jianshe* 社会建设) společnosti v ZOČV. Ačkoli zde není jediná zmínka o občanské společnosti (*gongmin shehui* 公民社会), které se vyhýbají i oficiální čínská média, je zde stejně jako v předchozí ZOČV z roku 2007 zmíněna samospráva společenských organizací.^{14 15 16} I přes jisté formální pokroky je však

⁸*Chuangzao rang renmin jian du de zhi du, baozhang gongmin quanli, zhiyue zhengfu quanli* 创造让人民监督的制度,保障公民权利,制约政府权力.

⁹Uspokojit základní výstavbu vlády pomocí zákona, nepřetržitě zvyšovat veřejnou důvěru v soudnictví, zajistit opravdové ctění LP. Umožnit lidu kontrolovat státní moc (*fasi zhengfu jiben jiancheng, sifa gongxinli tigao, renquan dedao qieshi zunzhong de baozhang* [...] rang renmin jian du quanli 法治政府基本建成, 司法公信力不断提高, 人权得到切实尊重和保障 [...] 让人民监督权力).

¹⁰Kombinace marxistického pojetí humanismu (*renben* 人本), tradičního legistického pojetí lidu, jakožto základu státu (*minben* 民本) a také západního pojetí práv jako něčeho, co by se mělo chránit (Liu Bo 2013).

¹¹*Fazhan quan, wenhua quan he huanjing quan* 发展权,文化权和环境权.

¹²Vztah LP a vládnoucí strany je vždy těžko oddělitelný, moc vládnoucí strany je hlavní silou omezující LP (*renquan yu zhizheng dang de zhengzhi shenghuo guanxi zongshi nanjie nanfen, zhizheng dang de zhengzhi quanli changyu chengwei yingxiang de zhiyue renquan fazhan de zhongyao lilian* 人权与执政党的政治生活关系总是难解难分, 执政党的政治权力场域成为影响和制约人权发展的重要力量; Liu Bo 2013).

¹³Strana se již nesnaží jen o stabilitu společnosti [...] to je výhodné pro ekonomický rozvoj (*dang buzai jin danchun de zhuiqiu shehui zhuxu de wendingxing* [...] zhe jiushi youli yu shehui jingji yibu fazhan 党不再仅单纯地追求社会秩序的稳定 [...] 这就有利于社会经济进一步发展; Liu Bo 2013).

¹⁴„Urychlil oddělování sociálních organizací od vlády, vytvořit systém legální samosprávy sociálních organizací (*jiakuai xingcheng zhengfu she fen kai, yifa zizhi de xiandai shehui zuzhi tizhi* 加快形成政社分开, 依法自治的现代社会组织体制)“.

¹⁵Systém samosprávy lidu na nejnižších úrovních (*jiceng qunzhong zizhi zhidu* 基层群众自治制度).

otázka LP, nedostatečná právní podpora lidu a přílišná moc strany hlavní příčinou obtížné implementace sociálních reforem (Liu Bo 2013).

Největší otázka, kterou si klade dokonce i čínská literatura je tedy to, zda a jak budou sociální a další reformy schopny prorazit síť vztahů privilegované vrstvy, jejíž existence v Číně zabraňuje implementaci reforem (FCZ 2013).

2.1 Sekundární literatura

Jelikož téma SP v Číně patří v odborné literatuře psané českým jazykem mezi málo diskutovaná témata, čerpá tato práce téměř výhradně ze zahraničních zdrojů.

Klíčová publikace sekundární literatury, jež poskytuje obecný přehled o vývoji čínské SP je kniha *Social policy in China: Development and Well-Being* z roku 2008 od Chan Chak Kwana, Ngok King Luna a Davida Phillipse, jež je jednou z mála knih dokumentující vývoj SP¹⁷ od reforem otevření světa roku 1978, čerpajíc hojně přímo z čínských dokumentů a literatury. Literatura doplňující stav čínské SP během období¹⁸ vlády Hu Jintaa 胡锦涛 a Wen Jiabaa je *China into the Hu-Wen Era: Policy Initiatives and Challenges* z roku 2010 od Lai Hongyiho a Wong Johna, která poukazuje na nedostatky SP v tomto období a snaží se najít jejich alternativní řešení. Pro zasazení SP do širšího, především ekonomického kontextu jsem použila antologii Singapurské univerzity editovaná Wang Gungwuem *China: Development and Governance* z roku 2013.

Pro teoretický rámec SP v Číně – její definice a chápání v Číně, jsem si zvolila publikaci od Yue Jingluna *Zhongguo shehui zhengce* 国社会政策 z roku 2009, jež se věnuje čínské SP na teoretické rovině. K rozboru dokumentů mi byly velmi nápomocné čínské verze článků Qian Ganga 钱钢 rozbírající se ZOČV v online periodiku The New York Times (*Niuyue shibao* 纽约时报) a článek Barryho Naughtona z China Leadership Monitoru s názvem *After the Third Plenum: Economic Reform Revival Moves toward Implementation*.

Velkou část mých zdrojů tvoří také články, či zprávy neziskových organizací a to především China Labor Watch (CLW; *Zhongguo laogong guancha* 中国劳工观察) a China Labour Bulletin (CLB; *Zhongguo laogong tongxun*). Ty díky tomu, že se zabývají LP v Číně, poskytují živý náhled do čínské sociální reality, především do situace pracovníků v továrnách,

¹⁶ Podle analýzy Výzkumného centra žurnalistiky a médií Hong Kongské univerzity (*Xianggang daxue xinwen ji chuanmei yanjiu zhongxin* 香港大學新聞及傳媒研究中心) ZOČV v tomto ohledu neudělala oproti předchozí ZOČV žádný pokrok (Qian Gang 2012).

¹⁷ Hlavně v jejích pěti klíčových odvětvích, viz pozdější kapitola.

¹⁸ 2002-2012.

kterí tvoří nejkritičtější skupinu, jež zatím z velké části nebyla zahrnuta do sociálního systému v Číně a tím představuje největší hrozbu společenské stability.

2.2 Tvorba Zprávy o činnosti vlády a Usnesení

KS Číny je oficiálně strukturovaná na základě demokratického centralismu.¹⁹ Nejvyšší orgán KS je stranický sjezd (*Zhongguo gongchandang quanguo daibiao dahui* 中国共产党全国代表大会), jež se koná jednou za pět let a vydává ZOČV, která udává další politický směr KS. Poté je sestavena přípravná skupina (*qicao zu* 起草组), jejíž vedoucím byl tentokrát sám Xi Jinping,²⁰ a která má za úkol na základě ZOČV vytvořit podrobnější Usnesení. Proces jeho přípravy je veden Stálým výborem Politbyra KS (SVP; *Zhongguo gongchan dang zhongyang zhengzhiju changwu weiyuan hui* 中国共产党中央政治局常务委员会) po dobu sedmi měsíců, během nichž se konají dvě schůze Politbyra a tři schůze SVP, diskutující přípravu Usnesení. Výsledek příprav je pak oficiálně vyhlášen během 3. pléna ÚV KS a stává se základním plánem pro další vývoj reformy v Číně (Xi Jinping 2014).

2.3 XVIII. sjezd KS Číny

XVIII. sjezd KS Číny se konal 8. – 14. 11. 2012 ve Velké síni lidu (*Renmin dahui tang* 人民大会堂) na Náměstí nebeského klidu (*Tiananmen* 天安门) v Pekingu, kde se sešlo 2 325 delegátů, tedy o 50 delegátů více, než při předchozím XVII. sjezdu. Během příprav na sjezd, jež trvají zhruba jeden rok, nesmějí být zveřejňovány žádné informace o jejich průběhu a jsou zveřejněny až zpětně tiskovou agenturou Xinhua 新华 po skončení sjezdu (Miller 2012: 1).

Během sjezdu bylo oficiálně zvoleno nové ústřední vedení tzv. páté generace v čele s generálním tajemníkem Xi Jinpingem, jenž byl zvolen nástupcem předchozího generálního tajemníka Hu Jintaa.²¹ Proběhlo úplné předání moci, Xi Jinping se tedy stal generálním tajemníkem strany, a zároveň i předsedou Ústřední vojenské komise (*Zhongyang junshi weiyuan hui* 中央军事委员会)²², čímž mu byl umožněn rozhodnější styl vlády. Konání předcházely velké boje vnitro-stranických frakcí Hu Jintaa – svazácká frakce (*tuangpai* 团派) a Jiang Zeminova frakce (*zeminpai* 江泽民),²³ což se projevilo i korupčním skandálem Bo Xilaie 薄熙来 a jeho zbavení funkcí. Bylo zvoleno také šest nových členů do SVP (Xinhua 2012).

¹⁹ Leninovský princip demokratické diskuse členů strany o politických strategiích, všichni jsou povinni dodržovat rozhodnutí většiny.

²⁰ Je to vůbec poprvé v historii, co generální tajemník KS Číny osobně předsedal sestavování usnesení (Naughton 2014: 3).

²¹ Generální tajemník KS Číny v letech 2002-2012.

²² To se jeho předchůdci podařilo až dva roky po nástupu.

²³ Často lidé z tzv. frakce korunních princů (*taizi dang*, 太子党).

ZOČV si klade za cíl velkou obrodu čínského národa (*zhonghua minzu de weida fuxing* 中华民族的伟大复兴), tedy výstavba prosperující, silné, demokratické, civilizované a harmonické moderní socialistické společnosti. Tohoto cíle má být dosaženo do poloviny 21. století, tedy na oslavu 100. založení ČLR v roce 1949. ZOČV také stanovila některé krátkodobější cíle týkající se ekonomiky, ekologie, SP a státní správy. Těchto cílů má být dosaženo do roku 2020, kdy má být vytvořena pevná základna pro budování harmonické společnosti. Ačkoli jazyk ZOČV obecně dovoluje k určité flexibilitě rozhodování o reformách, nastoluje velmi jasnou linii, které se vedení musí držet (Heath 2012). Zpráva tudíž nedává prostor pro větší politické reformy.

1.1.1 3. plenární zasedání ÚV KS XVIII. funkčního období

3. plenární zasedání XVIII. ÚV KS Číny se konalo 9. – 12. listopadu 2013. Zasedání se zúčastnilo 204 členů a 169 náhradních členů ÚV KS Číny. 3. pléna bývají důležitá zasedání, jelikož bývají první po nástupu nové vlády na předchozím sjezdu (Naughton 2014: 1). Usnesení, jež vydalo, obsahuje především direktivy a opatření, přijaté za předešlý rok. V následujících měsících je pak Usnesení pečlivě studováno a postupně proměněno v konkrétní reformy.²⁴ V počátečních krocích je také započato vytváření 13. pětiletky (2016–2020). Nad utvářením návrhů reformy dohlížel osobně Xi Jinping, účastnilo se ho 60 expertů a úředníků, jež brali v potaz asi 2500 návrhů od více než 100 organizací (Wang a Morre 2013: 1). Bylo avizováno, že plénum má být podobně jako to v roce 1978 transformativního charakteru a dovést Čínu k historickému bodu přeměny. V Usnesení také figuruje zatím nejvýraznější ideový přínos Xi Jinpinga, tedy myšlenka naplnění čínského snu o velkém obrození čínského národa (*Zhonghua minzu weida fuxing de Zhongguo meng* 中华民族伟大复兴的中国梦), jež však zastupuje spíše KS než čínský lid (Klimeš 2014: 4).

2.3.1 Reformy 3. pléna ÚV KS XVIII. funkčního období

Reformy 3. pléna ÚV KS XVIII. funkčního období byly zaměřeny hlavně na přeorientování čínské ekonomiky z investic a vývozu na domácí spotřebu (Tian Junrong a Wu Qiuyu 2013). Cílem 12. pětiletky by měla být výroba podle principu „kvalita nad kvantitou“. Jelikož se Čína stala SPE, bylo důležité, aby nespadla v tomto stádiu do pastí, kdy by začala stagnovat. Bylo proto nutné, aby následovala Hong Kong, Taiwan nebo Koreu, kteří se v tomto stádiu přeorientovali na kapitálově náročná odvětví s přidanou hodnotou, a stali se vysoko-příjmovými ekonomikami. Čína si vytvořila obrovský obchodní nadbytek, což bylo

²⁴ Ovšem zdaleka ne všechny body (pozn. autora).

dáno její velkou tendencí k šetření, a také malou domácí spotřebou (Johnston 2015b). Svým nadbytkem Čína vytvářela mezinárodně velké deficity ostatním státům, což na ní vyvíjelo velký tlak. Navíc se Čína musela potýkat s narůstajícími výdaji na pracovní sílu a tím i se zdražováním vývozu, jehož cena v roce 2011 stoupla v průměru na 10 % (Wang a Zheng 2013: 150–151). Po tomto roce se Čína vyrovnávala se světovou ekonomickou krizí tím, že vytvářela speciální investiční balíčky směřující do infrastruktury a stavebnictví, což sice pomohlo udržet její ekonomický růst, ovšem také uvalilo Čínu do dluhů²⁵ (Johnston 2015b). Strana také ustanovila Ústřední vedoucí skupinu pro všestranné prohloubení reform (ÚVSVPR; *Zhongyang quanmian shenhua gaige lingdao xiaozu* 中央全面深化改革领导小组), již předsedá Xi Jinping,²⁶ a jež má na starosti soustředit formulaci a implementaci reform pod jediné vedení. Za Hu Jintaa totiž čínské reformy oproti slibům stagnovaly, hlavně co se týče tržních reform, proto byla na novou vládu kladena velká očekávání (Naughton 2014: 1). Vedoucí skupina se na centrální úrovni dělí na nižší zvláštní skupiny (*zhuanxiang xiaozu* 专项小组), které zodpovídají za reformy v šesteru oblastí neboli systémů (*xitong* 系统): hospodářství a ekologie, demokracie a právní systém, kultura, společnost, výstavba strany a vyšetřování disciplíny (neboli potírání korupce; Klimeš 2014: 4). Skupiny nejsou součástí nomenklatury, ovšem závisejí na stranických orgánech, které jim dodají personál. Tyto skupiny pak byly zakládány i v provinciích, městech apod. Je však potřeba vytvoření nezávislých institucí, které by předcházely manipulaci ze strany vlády. Systém také poskytuje příliš prostoru pro experimentování MV (Naughton 2014: 8–10). Někteří autoři kritizují „filosofickou“ mluvu vládních dokumentů, které by v případě, že se jedná již o konkrétní zákon, měly mít konkrétní časový rámec implementace a rozepsané jednotlivé fáze, bez kterých bývají reformy úředníky často ignorovány (FCZ 2013).

Dalším důležitým bodem pléna bylo rozhodnutí přisoudit trhu rozhodující²⁷ ²⁸ roli v přerozdělování zdrojů (oproti předchozímu 3. plénu, jež mu přiznávalo jen základní²⁹ roli). Co se týče role vlády, ta by se měla stát transparentnější a měla by být posílena spolupráce mezi ústřední vládou a MV. Ovšem očekávané reformy státních podniků (*yangqi* 央企) se

²⁵ V roce 2014 dluhy činily 282 % HDP Číny.

²⁶ Velkou koncentraci moci v rukou Xi Jinpinga dokládá fakt, že premiér Li Keqiang 李克强 zde nemá velké slovo.

²⁷ „Přisoudit trhu rozhodující roli v přerozdělování zdrojů (*rang shichang zai ziyuan peizhi qi jue dingxing zuoyong* 让市场在资源配置起决定性作用)“. Problém však stále zůstává v monopolu velkých firem, kdy bývá uměle potlačována nabídka, ačkoli se poptávka zvyšuje (Xie Zhenyu 2013).

²⁸ Velkým krokem k větší svobodě trhu byl také návrh na vytvoření restriktivních seznamů (*fumian qingdan* 负面清单), které mají přesně stanovovat nepovolené obchodní sektory či aktivity (oproti dřívějšímu seznamu povolených sektorů a aktivit) a jejich zavedení by znamenalo přesné stanovení hranic vlády a trhu (či firem; Naughton 2014: 4; Zeng Fubing 2013).

²⁹ *Jichuxing zuoyong* 基础性作用.

nekonaly a firmy zůstaly ke zklamání veřejnosti pilířem ekonomického růstu, ačkoli byl také podpořen větší vývoj sektoru soukromého (Wang a Morre 2013: 1).

Další institucí, jež byla založena je Rada státní bezpečnosti (*guojia anquan weiyuan hui* 国家安全委员会), jež posílila ústřední kontrolu Xi Jinpinga a stala se důkazem jeho velké autority uvnitř strany, jelikož o založení této instituce již dlouhou dobu uvažovali jeho předchůdci. Její funkce byla hlavně zajištění státní bezpečnosti, boj proti infiltraci nepřátelských sil ze zahraničí a také provádění efektivnějších opatření proti třem zlům³⁰ (Wang a Morre, 2013: 7). Dále se v Usnesení objevilo i zesílení struktur na boj proti korupci. Velký důraz byl kladen na sociální reformy.³¹ Po zveřejnění bylo však Usnesení kritizováno hlavně pro nedostatečnou detailnost a ambicióznost (Wang a Morre 2013: 2). Jednotlivé strategie byly spíše jen seznam toho, co musí být zlepšeno, ne přímo plán pro konkrétní zákony³² (Naughton 2014: 3). Nespecifikuje priority ani nenavrhuje inovace v uspořádání provádění politiky a je zde tedy velký risk, že plány nebudou proměněny v konkrétní reformy (jako tomu bylo u ekonomických reforem, které byly proklamovány v Usnesení 3. pléna z roku 2003, především kvůli různým protireformním zájmovým skupinám a absenci institucí ke koordinaci reforem; Naughton 2014: 6; DCR 2013).

Pozitivní stránka se však podle Naughtona projevila v tom, že mnoho strategií v Usnesení bylo méně vágní, než v Usnesení předchozí vlády, například část, která stanovuje, že do roku 2020 musí všechny státní podniky odvádět 30 % zisku státu, z čehož velká část půjde na financování sociálních služeb (u čehož lze velmi konkrétně rozhodnout, zda to bylo, či nebylo splněno; DCR 2013). Otevírá také více prostoru pro nezávislost společenských organizací (Naughton 2014: 2–4). Velkým krokem byla také změna systému posudku úředníků, který se již nemá odvíjet jen od růstu HDP v regionu,³³ ale také od míry, do jaké region chrání životní prostředí, přispívá k inovacím v technologii, k zaměstnanosti, úrovni sociálního zabezpečení (SZ; *shehui baozhang* 社会保障), lékařské péči a příjmům obyvatel (Wang a Morre 2013: 6).

³⁰ Separatismus (*fenlie zhuyi* 分裂主义), náboženský extremismus (*zongjiao jiduan zhuyi* 宗教极端主义) a terorismus (*kongbu zhuyi* 恐怖主义).

³¹ O těch podrobněji v samostatné kapitole.

³² Účelem Usnesení sice není konkrétnost, ovšem čím vágnější formulace jsou, tím déle trvá vytvoření konkrétních zákonů a tím hůře se pak ověřuje, zda byl plán splněn.

³³ Tkzv. systém zodpovědnosti plnění cíle (*mubiao zerenzhi* 目标责任制), tedy plnění ekonomických, sociálních a politických cílů, s tím, že ekonomické cíle jsou snadněji měřitelné a rychleji proveditelné, než ty sociální a v případě nesplnění cílů se všechny další úspěchy úředníků ignorovaly (Youqin Huang 2012: 951–952).

Dokument rozporuplně posiluje svobodu jedince zmírněním politiky plánované porodnosti ^{34 35} (*jihua shengyu* 计划生育), větší volností zemědělců v nakládání s půdou, zrušením pracovních táborů (*laogai* 劳改) ³⁶ a zmírněním nároků na získání registrace domácnosti (*hukou; huji zhidu* 户籍制度). ^{37 38} Zároveň však posiluje moc státu, což podle některých může uvalit Čínu do velmi riskantního napětí (Browne 2013).

Shrnutím lze tedy říci, že se v roce 2003 objevovaly podle člena CSRVR Wei Jianinga 魏加宁 v čínské politice tři hlavní rozpory: rozpor vývoje a reform, ³⁹ rozpor kontroly a reform ⁴⁰ a rozpor plánované ekonomiky a tržních reform (DCR 2013). Tyto tři rozpory se Xi Jinping prostřednictvím Usnesení snažil řešit mimo jiné pomocí koncentrace moci ve vlastních rukou.

2.4 Aktéři čínské sociální politiky

2.4.1 Místní vlády

Nejdůležitějším aktérem v čínské SP byly, samozřejmě mimo ústřední vládu, která vydávala sociální zákony, MV. Za éry Mao Zedonga 毛泽东 měla ústřední vláda přímý vliv na MV. Ovšem s pronikáním trhu a narušením stability pracovních jednotek (PJ; *gongzuo danwei* 工作单位) se narušovala i stabilita kontroly ústřední vlády. Po reformách otevření světa již strana nebyla poskytovatelem všech prostředků na živobytí a tím pádem si již nemohla získat bezpodmínečnou loajalitu svých členů a zajistit stranickou integritu. S rostoucí mobilitou v Číně a s uvolněním systému *hukou*, nenastal jen pohyb pracovníků z vesnic do měst, ale také vzdělaných vrstev, včetně členů stranických organizací, kam se často ve svém novém bydlišti již neregistrovali, aby unikli povinným schůzím (Wang a Zheng 2013: 51–52). Vláda každoročně vydávala obrovské sumy peněz na udržení společenské stability, což však často nebylo prioritou mnoha MV, které měly stále za hlavní cíl

³⁴ V České republice je zaveden termín Politika jednoho dítěte.

³⁵ Rodiny, kde je alespoň jeden rodič jedináček, mohou mít dvě děti (Wang a Morre 2013: 5).

³⁶ LP organizace však namítají, že byly pouze přejmenovány na detoxikační centra pro drogově závislé (Klimeš 2014: 4).

³⁷ „Zcela zrušit omezení systému *hukou* v malých městech, postupně zrušit omezení *hukou* ve středních městech, rozumně stanovit podmínky *hukou* ve velkých městech a přísně kontrolovat počet obyvatel v metropolích (*quanmian fangkai jianzhi zhen he xiao chengshi luohu xianzhi, youxu fangkai zhongdeng chengshi luohu xianzhi, heli queding da chengshi luohu tiaojian, yan'ge kongzhi teda chengshi renkou guimo* 全面放开建制镇和小城市落户限制, 有序放开中等城市落户限制, 合理确定大城市落户条件, 严格控制特大城市人口规模“; Kuang Xianming 2013).

³⁸ Držitelé venkovské *hukou* měli mít zajištěn větší přístup k městským sociálním službám, jako je například zdravotní péče, ovšem implementace bude velmi obtížná z důvodu přílišného tlaku na sektor služeb ve městech (Kuang Xianming 2013).

³⁹ Vývoj byl vždy prioritou úředníků, reformy byly prováděny pouze v případě, kdy nekolidovaly s jinými zájmy.

⁴⁰ Komise pro rozvoj reform a státu (*guojia fazhan he gaige weiyuanhui* 国家发展和改革委员会) měla vlastní zájmy v kontrole a prosazování reform (DCR 2013).

ekonomický růst (Wang a Zheng 2013: 29). Korupce a nekompetentnost⁴¹ MV proto byla jedním z hlavních brzd implementace sociálních reforem.

2.4.2 Ministerstva

Mezi další aktéry čínské SP patří Ministerstvo lidských zdrojů a SZ (MLSZS; *Renli ziyuan he shehui baozhang bu* 人力资源和社会保障部). To mělo za cíl vytvoření systému sociálního pojištění pro zaměstnance a od konce 90. let bylo také zodpovědné za vytváření pracovních míst a podporu v nezaměstnanosti. Ministerstvo pro občanské záležitosti (MOZ; *Minzheng bu* 民政部) mělo na starosti širokou škálu záležitostí od pohřbů po svatby, od registrace nevládních organizací (NO; *feizhengfu zuzhi* 非政府组织) po redukci chudoby a dále také programy týkající se skupiny lidí, kteří nejsou schopni být výdělečně činní (Chan, Ngok, Phillips 2008: 51).

Dalším aktérem byla Národní komise pro zdravotnictví a rodinné plánování (NKZRP; *Guojia weisheng he jihua shengyu weiyuanhui* 国家卫生和计划生育委员会). Po zavedení reforem musel každý za péči platit, cena postupně stoupala a z nemocnic se staly profitující instituce. Z tohoto důvodu byla komise velmi kritizována veřejností (Chan, Ngok, Phillips 2008: 51). Stejně tak bylo kritizováno Ministerstvo školství (*Jiaoyu bu* 教育部), které svou politikou nebylo schopno zajistit rovnocenné vzdělání pro všechny. Ministerstvo pro bytovou výstavbu a budování měst a venkova (*Zhufang de chengxiang jianshe bu* 住房和城乡建设部) mělo na starosti městské a venkovské plánování, veřejné práce, trh s nemovitostmi a bytové hospodářství. Bylo více orientováno na ekonomiku a technologie než na sociální sektor. Ačkoli trh s nemovitostmi velkou měrou přispěl k ekonomickému růstu Číny, bylo ministerstvo kritizováno za bezohlednou politiku vůči nízko-příjmovým domácnostem, pro které se koupě bytů stalo nedosažitelnou, jelikož ministerstvo zanedbávalo výstavbu sociálních bytů.

2.4.3 Vládní oddělení pro udržení stability

Do této kategorie spadalo Ministerstvo veřejné bezpečnosti (*Gongan bu* 公安部) a Ministerstvo státní bezpečnosti (*Gongfang bu* 公防部), jež měly na starosti zajistit prevenci vzniku protestů. Sbíraly informace jak na domácí, tak mezinárodní scéně a monitorovaly NO. Ministerstvo spravedlnosti (*Sifa bu* 司法部), jež mělo na starosti rutinní právní záležitosti, monitorovalo právníky, kteří zpochybňovali stranické authority. Dále Nejvyšší lidový soud

⁴¹ Často se o vládách na lokálních úrovních mluvilo jako o nekompetentních, které mají na starosti velká území, velkou zodpovědnost, ale malé schopnosti (*quanxiao, zeda, neng ruo* 全效, 责大, 能弱).

(*Zuigao renmin fayuan* 最高人民法院) a Nejvyšší lidová prokuratura (*Zuigao renmin jiancha yuan* 最高人民检察院), která monitorovala spravedlnost procesů, probíhajících pod Lidovým soudem a nakonec Stranický politický a právní výbor (*Zhonggong zhongyang zhengfa weiyuan hui* 中共中央政法委员会), kteří byli pověřeni řízením Ozbrojené policie (*Renmin wuzhuang jingcha budui* 人民武装警察部队). Výdaje na tento systém byly vyšší, než na vojsko a sociální služby. Co se týče ozbrojené policie, ta byla založena v roce 1982 a v roce 2010 měla 1,2 milionů členů, tedy polovinu počtu armády a jejím hlavním úkolem bylo udržovat společenskou stabilitu, tedy potlačovat protesty. Vedoucí, kteří měli na starosti potlačení veřejných protestů, byli zodpovědní za jeho úspěch. Neúspěch většinou končil jejich propuštěním (Wang a Zheng 2013: 56–59).

Ze strany vlády bylo do společenské stability a monitorování složek společnosti, ohrožující mocenský monopol KS, investováno mnoho financí a úsilí, což svědčilo o tom, že si uvědomovala míru jejího ohrožení ze strany společnosti.

2.4.4 Nevládní organizace

Mezi NO patřily především Všečínská federace odborů (VFO; *Zhonghua quanguo zonggonghui* 中华全国总工会) a Všečínská federace žen (VFŽ; *Zhonghua quanguo funü lianhe hui* 中华全国妇女联合会; Chan, Ngok, Phillips 2008: 52). Jejich vliv byl dán především blízkým vztahem ke KS Číny. Dále existovaly odborové organizace (*gonghui* 工会), chránící zájmy pracovníků v soukromých továrnách a jiných soukromých firmách, kde byla často práva zaměstnanců vyžadována jako podmínka zahraničních investorů pro poskytnutí investice (Perry 2010: 76). NO si musely najít profesionální správní jednotku, konkrétně státní orgán, který byl relevantní k jejich aktivitám, jakožto jejich sponzora. Pokud již v dané oblasti ve stejném odvětví působila nějaká jiná NO, neměly další právo na registraci. Vyjmuté z registrací byly však vládně organizované NO, které měly úzké napojení na vládu (Wang a Zheng 2013: 312–317).

Největším problémem v oblasti SP byl fakt, že neexistoval žádný zákon, který by definoval povinnosti vlády vůči SZ dokonce ani žádné oddělení SZ. Nové vyhlášky ministerstev však na druhou stranu měly stejnou platnost jako zákony a nemusely být zdlouhavě schvalovány. Jejich implementace, která nebyla vymahatelná, závisela hlavně na finančním stavu jednotlivých oblastí a ochotě úředníků. Ti často viděli zavádění nových sociálních reforem jako nepříjemnou povinnost, která na ně byla uvalena vládou, aniž by jim

k tomu byly poskytnuty prostředky. Kvůli špatné organizaci byla navíc SP prováděna několika ministerstvy najednou a úlohy byly mezi nimi nedostatečně jasně rozdělené⁴²(Chan, Ngok, Phillips 2008: 9–10; Perry 2010: 75).

2.5 Definice sociální politiky v Číně

Čínská SP v sobě skrývá dva navenek sobě si odporující faktory. Na jednu stranu je vytvářen systém SZ, postavený na sociálním pojištění, na druhou stranu se však veřejnosti často nedostává ani základní SZ jako je vzdělání, lékařská péče apod. Až od XVI. sjezdu KS Číny v roce 2002 se systém oficiálně přeměnil ze systému postaveného na společenském postavení, na systém postavený na potřebách obyvatel.

SP v Číně se tradičně dělí do pěti následujících oblastí: SZ, vzdělávací politika (*jiaoyu* 教育), politika zaměstnanosti (*laodong jiuye* 劳动就业), zdravotní politika (*yiliao* 医疗) a bytová politika (*zhufang* 住房; Yue Jinglun 2009: 8).

2.5.1 Definice sociálního zabezpečení v Číně

V roce 2002 vydala vláda dokument s názvem Situace pracovní síly a SZ v Číně (*Zhongguo de laodong he shehui baozhang zhuangkuang* 中国的劳动和社会保障状况), který rozděloval sociální zabezpečení na deset velkých částí: důchodové pojištění (*yanglao baoxian* 养老保险), zdravotní pojištění (*yiliao baoxian* 医疗保险), pojištění v nezaměstnanosti (*shiye baoxian* 失业保险), pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání (POZ; *gongshang baoxian* 工伤保险), pojištění těhotenství a porodu (*shengyu baoxian* 生育保险)⁴³, minimální životní pojištění (*zuidi shenghuo baozhang* 最低生活保障), sociální služby (*shehui fuli* 社会福利), speciální služby pro bývalé revoluční hrdiny (*youfu anzhi* 优抚安置), pomoc při přírodních katastrofách (*zaihai jiuzhu* 灾害救助) a systém vzájemné pomoci (*shehui huzhu* 社会互助). V roce 2004 bylo toto rozdělení upraveno a rozšířeno o zabezpečení bydlení (*zhufang baozhang* 住房保障) a sociální zabezpečení na venkově (*nongcun shehui baozhang* 农村社会保障; Yue Jinglun 2009: 9).

⁴² Například co se týče zdravotnictví, roční granty pro vládní zdravotnické instituce a placení zdravotního pojištění vládním zaměstnancům poskytovala NKZRP. Zdravotnictví ve městech mělo ale na starosti MLSZS. Poskytování zdravotní péče bylo pak pod hlavičkou MOZ. Nebylo tedy žádné ministerstvo, které by mělo na starosti všechny záležitosti spojené se zdravotní péčí a bylo tudíž těžké prosazovat nové vývojové strategie v této oblasti. Podobně tomu bylo i u vzdělání apod. (Chan, Ngok, Phillips 2008: 10).

⁴³ Těchto prvních pět odvětví spadá pod sociální pojištění (*shehui baoxian* 社会保险).

2.6 Sociální pojištění v Číně

V roce 1986 byla založena Vedoucí skupina pro rozvoj ekonomiky chudých oblastí (*Pinkun diqu jingji kaifa lingdao xiaozu* 贫困地区经济开发领导小组). Do této doby se týkala SP státu pouze jedince, spadající pod kategorii tzv. „tři žádné“ (*sanwu* 三无).⁴⁴ V důsledku reformy státních podniků v roce 1998 a následnému prudkému zvýšení nezaměstnanosti, zahájila ústřední vláda program garance základní podpory. Po nástupu Hu Jintaa a Wen Jiabaa v roce 2003 do vlády se okruh recipientů značně rozšířil – ze 4,6 milionů v roce 2001 na 22,35 milionů v roce 2004, kteří v průměru dostávali 62 yuanů měsíčně podpory. Také výdaje státu se výrazně zvýšily – ze 120 milionů v roce 1992 na 4,6 miliard yuanů v roce 2002 a po nástupu Hu a Wena raketově vystoupaly na 10,2 miliard v roce 2004 (Wong a Lai 2010: 340–341).

Sociální příspěvky od vlády měly za cíl snížit strach o upadnutí do chudoby a tím zamezit přílišnému šetření. Byla potřeba uvolnit soukromé zdroje pro trh, a proto bylo učiněno rozhodnutí vytvořit do roku 2020 rozsáhlý systém SZ, který bude zahrnovat jak města, tak venkov. Legálně bylo schéma do zákona převedeno v roce 2011 pod názvem Zákon o sociálním pojištění (ZOSP; *shehui baoxian fa* 社会保险法).

2.6.1 Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání

Schéma POZ bylo ustaveno v roce 1996, ovšem jeho pokrytí bylo celkem nízké. Investice do fondu POZ byl povinen přispívat pouze zaměstnavatel. Zahrnovalo pokrytí léčebných výloh a dále také měsíční rentu lidem, kteří již nebyli kvůli zranění schopní práce (Wong, Lai 2010: 427).

2.6.2 Důchodové pojištění

Stát se potýká s problémem stárnoucí populace, pokud je více než 10 % obyvatel ve věku nad 60 let nebo pokud je více, než 7 % obyvatel ve věku nad 65 let. To se podařilo Číně v roce 2 000. Čína byla první populací na světě, která zestárla předtím, než zbohatla. Když se Čína stala stárnoucí populací, měla HDP na obyvatele pouhých 806 dolarů, oproti většině jiných zemí, které v tomto stádiu měly HDP na obyvatele mezi 5000–10000 dolary a vyvinutý důchodový systém i na venkově.⁴⁵ Podle očekávání bude Čína zemí s největším procentem lidí v důchodovém věku (30 % nad 60 let) na světě s velkým procentem penzistů, závislých na malém procentu lidí v produktivním věku (Wang a Zheng 2013: 344). S klesající porodností

⁴⁴ Žádná možnost podílet se na práci, žádná finanční a žádná rodinná podpora.

⁴⁵ Dánsko již v roce 1891, USA 1936, Velká Británie 1946, Japonsko 1971 a Jižní Korea 1990.

v Číně nastalo období nízkého přírůstku populace, což bylo dílem jak ekonomických reforem, tak politiky plánování porodnosti (Cai a Giles 2012: 22). Proto bylo stále větší nutností urychlovat důchodové reformy.

Po rozpuštění komun zajistila vláda důchod pouze zaměstnancům státních podniků, co se však týče soukromých podniků, či podniků v kolektivním vlastnictví, zde byl důchod pouze dobrovolný. Mezi lety 1986–1990 bylo vytvořeno speciální schéma důchodového pojištění spjaté s pracovní smlouvou. Dřívější důchodový systém, založený na celoživotním zaměstnání v jednom podniku⁴⁶ se tak stal nekompatibilní s novým systémem. Průlomový byl rok 1995, kdy byl vydán dokument popisující základní schéma důchodové reformy. Důchodový věk byl stanoven na 60 let (u žen na 55), většina byla financována jedincem, část pak také financovala obec. Lidé využívající starý systém však nebyli ochotni přestoupit k novému plošnému systému, který jim nabízel menší podporu a navíc jim bral jejich privilegované postavení. Dalším problémem byla také neochota pracovníků z venkova (PZV; *nongmin gong* 农民工) účastnit se pojištění, jelikož i z tak již malého platu nemohli dávat stranou jakoukoli částku. Od systému se začalo ustupovat z důvodu, že z něho mají prospěch hlavně vyspělé přímořské provincie, nikoli rizikové chudé oblasti (Cai a Giles 2012: 86–88; Wong a Lai 2010: 414–417).

V roce 2009 v celonárodním pilotním systému důchodového pojištění byla zavedena minimální výše příspěvků na nebo nad úroveň životního minima daného regionu (Cai a Giles 2012: 93–95). Systém měl za cíl plné rozšíření do konce roku 2020, účast na něm byla dobrovolná. Systém byl založen na individuálních účtech, ke kterým byly přidávány příspěvky. Byl stanoven plošný důchod pro jedince přispívající více než 15 let,⁴⁷ tedy 55 yuanů. Suma se pak po odchodu do důchodu vydělila číslem 139. Příspěvky byly poskytovány státem, jedincem⁴⁸ a také kolektivem. V jiných rozvojových zemích byl však příspěvek vlády rovný příspěvku jedince (Cai a Giles 2012: 98–102; CLB 2014). Největší problém byl špatný systém investic fondů a tím nízké reálné výnosy. Další problém byl s přenosností, když se přecházelo z venkovského na městský systém (Cai a Giles 2012: 115–120).

⁴⁶ Funkční za dob vlády Mao Zedonga.

⁴⁷ Pokud jedincům zbývalo do důchodu méně než 15 let, mohli přispět jednorázově.

⁴⁸ 100–500 yuanů ročně, v některých přímořských oblastech až 2 500 yuanů a dále příspěvek minimálně 30 yuanů ročně MV bez ohledu na to, kolik přispíval jedinec (Cai, Giles 2012: 99).

2.6.3 Zdravotní pojištění

V roce 1998 bylo vydáno Usnesení o ustanovení základního systému zdravotní péče pro zaměstnance ve městech (*Guanyu jianli chengzhen zhigong jiben yiliao baoxian zhidu de jue ding* 关于建立城镇职工基本医疗保险制度的决定).⁴⁹ Zaměstnavatelé přispívali 6 % z platu zaměstnance, zaměstnanci 2 %, lidé v důchodu již nemuseli přispívat. Ve městech však zaměstnanci ve státním sektoru stále požívali bezplatné zdravotní péče, a proto nechtěli přejít na toto schéma. Zaměstnanci v soukromém sektoru byli pak většinou mladí lidé, a bylo pro ně výhodnější si zařídit komerční zdravotní pojištění (Lai a Wong 2006: 420). Nová iniciativa byla vyvinuta po vypuknutí SARSu⁵⁰ (*feidian* 非典) v roce 2003 (Collins a Erickson 2015). V roce 2005 byl započat program Systému zdravotní péče na venkově (SZPV; *Nongcun hezuo yiliao zhidu* 农村合作医疗制度; Yue Jinglun 2009: 15). Koncem tohoto roku bylo v Číně již 8 800 městských nemocnic, 39 000 maloměstských zdravotních center a 609 000 venkovských zdravotních klinik. Ve městech se zvyšoval počet nízkonákladových nemocnic a lékáren. V roce 2007 byl započat projekt Základního schéma zdravotního pojištění pro městské obyvatelstvo (*Chengzhen jumin jiben yiliao baoxian* 城镇居民基本医疗保险), který zahrnoval skupiny, jež předtím systém neřešil, tedy děti, PZV, zaměstnance státních podniků s nedostatečnými prostředky a nezaměstnané. Ovšem tento systém byl schopen pokrýt pouze minimum výdajů na lékařskou péči (Chan, Ngok, Phillips 2008: 125; Eggleston 2012: 8).

2.7 Politika zaměstnanosti

Politika zaměstnanosti po nástupu KS k moci v roce 1949 vypadala tak, že pokud byl pracovník přidělen do továrny, nesměl nabídku odmítnout ani on ani továrna. Nízký plat byl nahrazován sociálními balíčky PJ (Chan, Ngok, Phillips 2008: 94).

Po rozpuštění komun a PJ v roce 1978 však Čínu postihla obrovská vlna nezaměstnanosti, částečně také kvůli hromadnému navracení studentů poslaných za Mao Zedonga na venkov, do měst. Proto se v roce 1980 vláda vzdala úplného monopolu na pracovní trh. V roce 1986 byl definitivně zaveden systém zaměstnání na základě smluv. To zásadním způsobem změnilo vztah zaměstnance a státu a znamenalo to konec železné misky rýže (*tiefanwan* 铁饭碗), jelikož každý mohl být na základě smlouvy propuštěn, aniž by do toho zasahoval stát (Wong a Lai 2010: 414; Chan, Ngok, Phillips 2008: 96–100). V polovině

⁴⁹ V soukromém i státním sektoru.

⁵⁰ Akutní respirační syndrom, který se objevil v roce 2002 v provincii Guangdong a kvůli zanedbání opatření ze strany vlády se rozšířil do více než 30 zemí.

80. let však ještě nebyla železná miska rýže rozbita a nezaměstnanost byla stále velmi nízká (1,85 %). Systém byl zaveden kvůli institucionálním změnám, které předjímalý zvýšení nezaměstnanosti – zavedení systému pracovních smluv a zákonu, který povoloval krach firem. Všechny tyto reformy se však daly ve větší míře do pohybu až v roce 1993, kdy byly ve fondech podpory v nezaměstnanosti naakumulovány již slušné příspěvky, které byly po začátku masivního propouštění investovány hlavně do programů pomáhajících znovu zaměstnávat jedince, kteří přišli o práci (Wong a Lai 2010: 423–425).

Na konci 90. let byl ve městech zaveden projekt opětovného profesního začlenění, ve kterém byla propuštěným zaměstnancům po určité době poskytována finanční podpora a zdravotní péče (Chan, Ngok, Phillips 2008: 103). V roce 1999 bylo pokrytí podpory v nezaměstnanosti rozšířeno ze státních podniků na všechny zaměstnance pracující ve městech, což se oproti důchodové a zdravotní péči nesetkalo s většími překážkami (Wong a Lai 2010: 423–425). Podpora však nezahrnovala rolníky a pracovníky z venkova. Až v roce 2006 byli PZV re-klasifikováni jako část městské pracovní síly a tím alespoň teoreticky postaveni na stejnou úroveň jako městští pracovníci (Chan, Ngok, Phillips 2008: 108). V důsledku toho jim však byla zabavována půda, pokud ležela v blízkosti měst a byly jim poskytovány jen velmi malé finanční kompenzace (Perry 2010: 87).

Po roce 2003 byly postupně vydávány vyhlášky potýkající se s diskriminací na trhu práce, která byla v Číně velmi rozšířená. Byl vydán Osmiletý plán na zlepšení školení PZV (2003–2010 *nian quanguo nongmingong peixun guihua* 年全国农民工培训规划). V roce 2007 byl vydán Zákon o pracovních smlouvách (ZPS; *Laodong hetongfa* 劳动合同法), zakazující diskriminaci na základě rasy, pohlaví, věku, vyznání nebo tělesného postižení a také stanovující právo na zaškolení před nástupem do zaměstnání (Chan, Ngok, Phillips 2008: 109).

V roce 2009 začaly být také na různých místech Číny stanovovány podmínky omezující svévolné propouštění zaměstnanců zaměstnavateli. Čína se od finanční krize v roce 2009 dostala do problému nedostatečné pracovní síly a to hlavně v průmyslových přímořských regionech. Tento nedostatek byl podle Wanga dán hlavně tím, že Čína nedokázala najít dostatečný počet míst pro absolventy univerzit, jejichž počet každoročně rostl (Wang a Zheng 2013: 259). Podle průzkumu z roku 2009 čelilo tlaku z nezaměstnanosti sedm milionů absolventů VŠ (Lian a Hu 2010: 20). V roce 2012 činila podle Gan Liho

nezaměstnanost v Číně 8, 05 % (může se však jednat od nad sázku, oficiální nezaměstnanost činila 4,1 %; Orlik 2012).

2.8 Vzdělávací politika

Po roce 1949 se snažila strana rozšiřovat vzdělanost a v roce 1952 přijala sovětský model výuky (Limin Bai 2006: 129). Všechny existující školy byly pouze státní a podřízeny ústřední kontrole. Byly minimalizované poplatky za školné, aby byl umožněn přístup ke vzdělání i chudým rodinám. Vzdělání však mělo sloužit primárně k politické indoktrinaci. Navíc bylo úzce spojeno s prací, na kterou byl kladen velký důraz. Privilegované bylo vysoké vzdělání, hlavně věda a technologie kvůli neúspěchu v ekonomických reformách, důsledkem čehož potřeboval Mao Zedong odborníky, kteří by postavili ekonomiku na nohy. To však zapříčinilo nerovný vývoj mezi vzděláním ve městě a na venkově, mezi humanitními a přírodními vědami apod. (Han Dongfang 2008: 148). Během Velké proletářské kulturní revoluce (KR; *Wuchan jieji wenhua da geming* 无产阶级文化大革命; 1966–1976) pak utrpělo vzdělání obrovskou ránu, když byli učitelé i žáci posíláni na venkov na převýchovu a školy byly hromadně zavírány. Vzdělání na venkově však kvetlo i za KR, počet žáků základních škol (ZŠ) se zdvojnásobil, u nižších středních škol (SŠ; *chuzhong* 初中) zečtyřnásobil a u vyšších SŠ (*gaozhong* 高中) byl počet čtrnáctinásobný,⁵¹ ačkoli ironicky byly v těchto letech výdaje na vzdělání historicky nejnižší (Gang Guo 2007: 215).

V roce 1985 byly zavedeny reformy, kladoucí důraz na vzdělání jako prostředek ekonomické konkurenceschopnosti. Vzdělání začalo být bráno jako konzumní produkt a zpoplatňovat se (Han Dongfang 2008: 149). Začal být kladen větší důraz na kvalitu před kvantitou a procenta žáků venkovských ZŠ a SŠ opět klesala,⁵² zatímco počet studentů vysokých škol (VŠ) vyskočil na patnácti násobek stavu před KR (Gang Guo 2007: 216). V roce 1986 byl vydán Zákon o povinné školní docházce (ZPŠD; *Yiwu jiaoyu fa* 义务教育法). Financování školství se přesunulo na místní úroveň, což přineslo na jednu stranu rychlejší a flexibilnější vývoj, na druhou stranu však zapříčinilo velké nerovnosti mezi regiony (Han Dongfang 2008: 150–151). Mezi lety 2000–2005 zaznamenala Čína opětovný nárůst negramotnosti na 12 % v důsledku nedostatečného financování vzdělání (Han Dongfang 2008: 160). V roce 2004 se pouze 87 % dětí hlásilo na nižší SŠ a 43 % na vyšší SŠ; Chan, Ngok, Phillips 2008: 78).

⁵¹ Stejných hodnot se poté podařilo dosáhnout až v roce 1995 a 2004.

⁵² To bylo zčásti zapříčiněno také sníženou porodností.

Problém se začal řešit až v roce 2003, když vláda začala zvyšovat financování škol na venkově. V roce 2006 byl vydán Zákon o bezplatném základním školství,⁵³ který vešel celostátně v platnost v roce 2008 (Yue Jinglun 2009: 14). Tím se však nevyřešily všechny problémy. Státní školy stále nepřijímaly děti, které neměly v daném místě *hukou*,⁵⁴ nebo po nich požadovaly vysoké příplatky navíc. Většina PZV proto mohla poslat své děti pouze do speciálních soukromých škol pro děti PZV, kde panovaly často nedostačující podmínky (Chan, Ngok, Phillips 2008: 68).

Co se týče administrativy a řízení VŠ, ty se nelišily ničím od vládních poboček.⁵⁵ V roce 1995 byl započat projekt 211 (211 *gongcheng* 211 工程), který měl za úkol zmodernizovat a zkvalitnit výuku na 100 nejlepších univerzitách během 21. století. Projekt byl však brzy zastíněn projektem 985 (985 *gongcheng* 985 工程) z konce 90. let na vytvoření univerzit světového standardu. Výběr univerzit na tento list byl velmi byrokratickou záležitostí (Wang a Zheng 2013: 370–375).

V roce 2005 se hlásilo na univerzity 19 % studentů. Poplatky za školné na VŠ byly v tomto období v průměru stejně velké jako průměrný roční příjem v Číně a dvakrát tak vysoké než průměrný roční příjem na venkově (Han Dongfang 2008: 153).

2.9 Systém bydlení

Díky prudkému nárůstu obyvatel, se Čína stala největším stavebním trhem na světě. V roce 1988 došlo k privatizaci bydlení, čímž skončil systém přidělování bytů firmami svým zaměstnancům a vláda získala novou základnu pro zdanění. Ovšem ceny bydlení neustále rostly, neúměrně vůči růstu příjmů (Joyce Man 2010: 3).

Ve městech po roce 1949 stát privatizoval veškeré pozemky a domy, bydlení bylo tudíž přidělováno PJ. Veškeré transakce s půdou byly monopolizovány státem (Joyce Man 2010: 3). Výdaje na bydlení činily pouhé procento průměrného platu zaměstnance státního podniku. Rozdělení bytů se odvíjelo podle pozice nejstaršího člena rodiny ve státním podniku. Největší problém byl s investicemi státu do bydlení, které mezi lety 1949–78 činily v průměru pouhých 0,78 % HDP, a proto ještě v roce 1980 byla průměrná velikost prostoru na bydlení 3,9 m². V roce 1980 bylo 131 milionů domácností bez domova (buď na ulici nebo bydlících u přátel, či v hotelech), objevovaly se městské slumy apod. (Han Dongfang 2008: 170).

⁵³ Šlo o revizi předchozího Zákona o povinném školství z roku 1986.

⁵⁴ Viz kapitola Systém *hukou*.

⁵⁵ V roce 2010 však byla vydána reforma, která také obsahovala plán na postupné odstranění administrativních příček univerzit (2010–2020; Wang a Zheng 2013: 375).

Během reformy v roce 1978, mělo bydlení ve vládní agendě prioritní postavení. Byl umožněn obchod s nemovitostmi (a jejich vlastnictví), což ve velké míře stimulovalo obchod (Han Dongfang 2008: 171). Byly prováděny restituce v rámci privatizace a také byly postupně zvyšovány nájemy. V roce 1998 bylo zrušeno veřejné přidělování bydlení v rámci PJ a bydlení se tak stalo zcela tržní záležitostí. Ceny bytů začaly závratně růst, což začínal být čím dál větší problém hlavně pro nízko-příjmové skupiny. To vše mělo velký vliv na závratný ekonomický růst Číny a bylo mimo jiné podporováno velkou urbanizací. MV začaly vydělávat na pronájmu půdy, příjmy z něhož rostly ročně o více než 31 % (Joyce Man 2010: 4–5). Podmínky bydlení se podstatně zlepšily. Z původních 6,1 m² na obyvatele v roce 1976 se obytný prostor zvětšil na 26 m² v roce 2005. Zlepšil se také přístup domácností k základním službám. V roce 1989 mělo přístup k pitné vodě pouhých 47,4 % domácností, v roce 2005 již 88,8 % (Han Dongfang 2008: 181–182).

Bydlení na venkově bylo ještě v roce 1980 ve velmi zaostalém stavu. V jednom domě se těsnilo až několik generací, či dokonce více rodin dohromady, někdy musely rodiny sdílet dům i s dobyt看. Tento stav byl zapříčiněn Maovou rétorikou, která odsuzovala stavění nových domů na venkově.

Po Maově smrti začala zběsilá zástavba půdy novými domy na úkor zemědělské půdy, a proto musela vláda roku 1982 zasáhnout a zástavbu regulovat. Domy byly také často velmi amatérsky stavěné a neschopné čelit přírodním katastrofám. Mezi lety 1996–2005 bylo využito osm milionů ha úrodné půdy k ekonomickým účelům. Podíl úrodné půdy na obyvatele klesl na třetinu světového průměru (0,093 ha). Mezi lety 2005–2007 ztratilo svou půdu zhruba 40 milionů vesničanů, často jen s ubohou kompenzací. Až v roce 2007 byl vydán zákon na ochranu vlastnictví, který jim měl zaručovat legální ochranu před konfiskací půdy (Han Dongfang 2008: 177–180). Zákon však byl velmi vágně formulován a navíc často ignorován ze strany MV. Ty na bytové politice velmi vydělávaly a v Šanghaji 上海 dokonce v roce 2010 dělaly převody práv na užívání půdy až 53 % celkových fiskálních příjmů města (Wang a Zheng 2013: 536).

2.10 Zdravotní péče

Co se týče zdravotní péče, fungoval v Číně před reformami v roce 1978 velmi efektivní systém, který umožňoval obrovskému procentu populace přístup k levné⁵⁶ zdravotní péči. Po reformě zdravotnictví se ovšem velmi zvýšily náklady na léčbu, čímž byla velká část

⁵⁶ Farmaceutické firmy měly spíše za úkol zvýšit zaměstnanost a byly většinou velmi malé. Prodávaly léky různé kvality, ale většinou levně (Sun et al 2010: 1043; Collins, Erickson 2015).

populace odříznuta od zdravotní péče a reforma byla kritizována dokonce i vládou jako neúspěšná (Chan, Ngok, Phillips 2008: 115).

Systém před reformami zahrnoval pouliční kliniky, které poskytovaly ambulantní péči. Na dalším stupni pak byly místní nemocnice, velké státní podniky měly dokonce i vlastní nemocnice a na vesnicích existovala zdravotnická družstva, pokrývající 90 % venkova. Zde vybírala produkční brigáda poplatky na péči a sama je přerozdělovala i chudým lidem. Ve vesnických klinikách působili bosí lékaři (*chijiao yisheng* 赤脚医生; Collins, Erickson 2015; Fang Xiaoping 2012: 20). Ve větších nemocnicích v rámci komun již operovali lékaři s delším vzděláním. Nejsložitější případy byly posílány do okresních nemocnic.

Zdravotní péče byla tudíž poskytnuta skoro celému městskému obyvatelstvu a zhruba 85 % venkovského obyvatelstva. Kromě toho byl kladen velký důraz na prevenci a státem bylo aktivně financováno očkování, péče v těhotenství, byly zřízeny protiepidemické stanice atd. V roce 1983 byl dokonce zdravotní systém vyzdvižen na sjezdu Světové zdravotnické organizace (WTO). Mezi lety 1949–1981 se zvýšila předpokládaná délka života z 35 na 68 let a úmrtnost novorozenat klesla ze 400 na pouhých 48 dětí na 1000 ve stejném časovém období (Fang Xiaoping 2012: 20–22; Eggleston 2012: 2; Collins, Erickson 2015).

Po zavedení reform se však musely podniky finančně osamostatnit, což vedlo ke zkrachování mnoha z nich. Avšak i ty, které se uchovaly, již neměly finanční prostředky k tomu, aby poskytovaly zaměstnancům sociální služby, jako tomu bylo dříve. Systém ZP tedy zkolaboval a zdravotní péče začala být placená (Lai a Wong 2006: 418). Mezi lety 1980–2000 bylo v průměru pokryto státem pouhých 10 % výdajů nemocnic na léčbu, na zbytek si musely nemocnice vydělat samy (Eggleston 2012: 3). V roce 2005 si 34 % městských a 47 % venkovských rodin převážně kvůli nedostatku prostředků nemohly dovolit lékařskou péči (Chan, Ngok, Phillips 2008: 119).

Dominantní střediska zdravotní péče *ve městech* se staly nemocnice, téměř odpadla ambulantní péče (Collins, Erickson 2015). Jelikož bylo místním úředníkům umožněno přerozdělovat zdroje podle vlastního uvážení, nebyla zdravotní péče prioritou. Státní příspěvky klesly z 21,4 % v roce 1980 na pouhých 8,7 % v roce 2000. Zdravotnická zařízení pak byla spíše pořizována kvůli zisku než podle potřeb populace, začalo být investováno do zbytečně drahého zařízení apod. Byla stanovena maximální cena některých léků, aby se předešlo příliš vysokým cenám, mnoho nemocnic však pro zvýšení zisku používala jiný typ

léků a předepisovala častější dávkování.⁵⁷ V roce 2002 vláda povolila pouze jednu státní nemocnici na město, ostatní musely zvolit jiný způsob vlastnictví. To zapříčinilo zadlužení až třetiny nemocnic (Chan, Ngok, Phillips 2008: 119–122).

Na venkově bylo po rozpuštění komun v roce 1986 prakticky přes noc 900 milionů obyvatel odříznuto od zdravotní péče. Ačkoli měl být do roku 2000 umožněn přístup ke zdravotní péči pro všechny, stále se nepodařilo uvést do provozu systém, který by nekladal největší břemeno na jednotlivce a MV. Rozvoj lékařské péče na venkově tedy hlavně záležel na finanční kapacitě regionu a snaze místních úředníků (Chan, Ngok, Phillips 2008: 126). V roce 2003 byl spuštěn program SZPV. Cílem programu bylo vyřešit problémy mnoha rolníků, kteří kvůli výdajům na nemoc upadali pod hranici chudoby (Yue Jinglun 2009: 15; Collins, Erickson 2015). Účast nebyla povinná, což s sebou také přinášelo mnoho problémů (Lai a Wong 2010: 460). PZV, nezaměstnaní a lidé na volné noze byli ze systému vyčleněni. Proto byly zřizovány speciální nízkonákladové nemocnice určené pro výše uvedenou skupinu (Chan, Ngok, Phillips 2008: 123). Jedinec pak měl v ideálním případě platit pouze polovinu nákladů, druhá polovina pak měla být spolufinancována ústřední a MV (Eggleston 2012: 7–8).

Mluvílo se i o zvýšení počtu soukromých nemocnic, kterých bylo v roce 2010 12 %. Ve stejném roce čínská vláda zrušila omezení maxima 70 % vlastnictví nemocnic zahraničními investory. Do roku 2011 zvýšila vláda viditelně dotace zdravotnictví a její podíl na zdravotnictví se tedy zvýšil na necelých 30 %. Na konci roku 2011 bylo 95 % populace součástí jednoho či dvou programů zdravotního pojištění. Dále byl sestaven seznam 307 léků, ke kterým si nemocnice nemohly účtovat další poplatky. V mnoha chudších regionech však stále chyběly kliniky (Wang a Zheng 2013: 334–340).

2.11 Systém *hukou*

Systém byl zaveden⁵⁸ v roce 1958, pod správou Ministerstva národní obrany a místních policejních stanic. Od roku 1957 svoboda pobytu a migrace není zanesena do Ústavy ČLR (Cai a Giles 2012: 364). Během Maovy éry platilo, že pokud někdo neměl registrované stálé bydliště, nedostal svůj příjem potravin a dalších potřeb. *Hukou* bylo používáno nejen ke kontrole stěhování obyvatel, ale také k efektivnímu přerozdělování zdrojů, silně zvýhodňující města. Například během Velkého skoku vpřed (*Da yuejin* 大跃进) se většina zemřelých hladomorem nacházela na venkově, jelikož městští obyvatelé byli zajištěni potravinovými

⁵⁷ Prodej drahých léků pak začal tvořit až 90 % příjmů městských a 66 % příjmů venkovských nemocnic.

⁵⁸ Historie tohoto systému však do jisté míry sahá až do dob Válčících států (*Zhanguo* 战国; Perry 2010: 81).

dávkami. Zemědělci se museli živit sami a navíc ještě odvádět velkou část úrody státu za uměle nízké ceny (Cai a Giles 2012: 353). Tato hierarchie dala obyvatelům města pocit nadřazenosti. Další účel systému byla samozřejmě také přísná kontrola obyvatel a jejich soukromého života (Perry 2010: 81–82).

Po zavedení reformy v roce 1978 však začal být v mnoha městech nutný příliv nové pracovní síly z vesnic (Chan, Ngok, Phillips 2008: 8). Proto byl systém *hukou* v roce 1985 zmírněn a bylo umožněno obdržet povolení k trvalému pobytu ve městě každému, kdo zde našel zaměstnání (Cai a Giles 2012: 353–354). Systém však stále přinášel mnoho problémů.

V 90. letech byly vydány jisté zákony, poskytující tři garance: garance podpory v nezaměstnanosti, sociální podpory a podpory pro pracovníky propuštěné ze státního sektoru. Z těchto garancí však byli vypuštěni PZV (Cai a Giles 2012: 366). Obyvatelé byli stále děleni do dvou skupin a to ti, kteří měli místní rezidentní práva a ti, kteří je neměli. Druzí pak byli považováni za plovoucí populaci (*liudong renkou* 流动人口), většinou zastávající nebezpečné a špinavé práce, nemajíc právo ani na základní služby jako zdravotní péče nebo důchod (nebo v mnohem horší kvalitě). Ústřední vláda byla však do jisté míry bezmocná, jelikož sociální služby financovaly MV, pro které bylo vydávání *hukou* drahé. Reforma *hukou* z roku 2005 také žádné praktické zlepšení nepřinesla, a jen umožnila městským vládám hromadně zabavovat půdu v přilehlých oblastech měst rolníkům, kteří nominálně získali status městského obyvatele, ale nepodařilo se vymýtit diskriminaci na pracovním trhu vůči PZV (Cai a Giles 2012: 354–355).

V roce 2010 měla města do svých schémat SZ zahrnout i kvalifikované dělníky. Systém fungoval tak, že přechodné povolení k pobytu (*zanzhu zheng* 暂住证) se změnilo na povolení k pobytu (*juzhu zheng* 居住证), které opravňovalo PZV k jistým výhodám a po splnění kritérií se mohli přihlásit i o místní *hukou*. Případy, kdy města Šanghaj a Guangzhou 广州 reformovala svou politiku *hukou*, znamenaly jistý pokrok. *Hukou* již nebyla pro PZV nedosažitelná, jelikož se přešlo z kvótového systému na systém splňování kritérií, které zahrnovaly délku pobytu, účast na sociálním pojištění apod. Ovšem jen malý zlomek PZV splňoval tyto podmínky. Pro města však byla výhodná účast PZV na důchodovém pojištění, která následkem těchto reform vzrostla (Wang a Zheng 2013: 327–331).

V roce 2012 více než 250 milionů obyvatel měst tvořili PZV, odhaduje se, že jejich počet v budoucnu stoupne na 500 milionů. Hlubší reforma systému *hukou* je tedy potřeba. Ta

by podle CSRRV stála okolo 3 % ročního HDP Číny (Orlik 2013) a měla by zvýšit procento urbanizace (*chengshihua* 城市化)⁵⁹⁶⁰ a tím i domácí spotřebu.⁶¹ Právě domácí spotřeba se má v následujícím desetiletí podle ekonomů stát hlavní podmínkou pro udržení 7 % růstu čínské ekonomiky (Zeng Fubin 2013).

3 Pramen: Struktura Hu Jintaovy Zprávy o činnosti vlády a Usnesení 3. pléna Komunistické strany v oblasti sociální politiky

3.1 Podpora inovace v reformách sociálních záležitostí (*tuijin shehui shiye gaige chuangxin* 推进社会事业改革创新)

Dělí se na následující podkapitoly: Všeobecné prohloubení reformy v oblasti vzdělávání (*Shenhua jiaoyu lingyu zonghe gaige* 深化教育领域综合改革), Zlepšení systémů a mechanismů na podporu zaměstnanosti a podnikání (*Jianquan cujin jiuye chuangye tizhi jizhi* 健全促进就业创业体制机制), Zformování přiměřeného a uspořádaného systému distribuce příjmu (*Xingcheng heli youxu de shouru fenpei geju* 形成合理有序的收入分配格局), Vytvoření spravedlivějšího a udržitelného systému SZ (*Jianli gengjia gongping kechixu de shehui baozhang zhidu* 建立更加公平可持续的社会保障制度), Prohloubení reformy systému zdravotnictví a lékařské péče (*Shenhua yiyao weisheng tizhi gaige* 深化医药卫生体制改革) a Inovace systému státní správy (*Chuangxin shehui zhili tizhi* 创新社会治理体制).

3.1.1 Všeobecné prohloubení reformy v oblasti vzdělávání

3.1.1.1 Plošně zavést vzdělání zaměřené na kvalitu žáků (*Quanmian shishi suzhi jiaoyu* 全面实施素质教育)

V roce 2009 bylo pouhých 0,5 % lidí ve věku 18 let zaměstnaných, což svědčí o velkém rozmachu vyššího vzdělání v Číně. Velké procento studentů, hlásících se na VŠ však rapidně snížilo její kvalitu a v posledních letech se stalo diskutovaným problémem jak v čínských tak západních médiích (Meng Xin 2012: 79). Bylo nutné zlepšit výukový systém, a také vytvořit základnu k vycvičení expertů hlavně v technických, ale i ekonomických oborech, aby pracovní síla stačila držet krok s rychlým průmyslovým rozvojem Číny (Wang a Zheng 2013: 361; Meng Xin 2012: 97). V roce 2012 však jen 1,6 % absolventů VŠ zakládalo vlastní podnikání (Helen Gao 2012).

⁵⁹ Podle Xi Jinpinga se jedná o urbanizaci obyvatel, nikoli půdy.

⁶⁰ Bylo potřeba hlavně zvýšit urbanizaci malých a středních měst, jež měly v roce 2012 podíl urbanizace pouhých 35 %, které však tvoří 84,5 % celkové národní ekonomiky. Proto vláda zmírnila v těchto městech nároky na získání *hukou*.

⁶¹ Podle odhadů by měla do roku 2020 dosáhnout výška domácí spotřeby deseti trilionů yuanů.

Problém v Číně byl, že ačkoli na jednu stranu vychovávala talenty, kteří daleko přesahovali své vrstevníky dokonce i v mezinárodním měřítku, na druhou stranu však těchto talentů bylo velmi málo. Naopak děti s nízkou úrovní výchovy a morálních hodnot v Číně nebyly zdaleka v menšině.⁶² Poce 2009, kdy bylo zakázáno přijímat školné ve všech ZŠ v Číně, ubyla školám velmi podstatná část příjmů. To také více podpořilo přijímání studentů s nedostatečným skóre za poplatek (*zexiaofei* 择校费). Podle statistik je platilo až 10 % žáků vyšší SŠ, na venkově toto číslo přesahovalo 25 %, v průměru 10 000 yuanů (Kipnis a Li 2010: 333–340).

Podle ředitele fakulty ekonomického řízení Qinghua univerzity Yingyi Qiana 颖一钱 by se měla více povzbuzovat svoboda žáků, jejich zvědavost, kritické myšlení a individualita (Qian 2015). Mnoho odborníků kritizovalo vzdělání zaměřené na zkoušky (*yingshi jiaoyu* 应试教育), jež kladlo důraz na memorování a zanedbávalo kritické myšlení. Žákům byly dávány nálepky „dobrých studentů“ (*hao xuesheng* 好学生) a „špatných studentů“ (*cha xuesheng* 差学生) čistě jen podle akademických úspěchů. Žáci často preferovali styl výuky, kdy se nemusí zapojovat a myslet, před interaktivními hodinami (Cockain 2011: 102–111).

3.1.1.2 Rovnoměrně rozvíjet devítiletou povinnou školní docházku, rovnoměrně přerozdělovat zdroje mezi městem a venkovem (*junheng fazhan jiunian yiwu jiaoyu, tongchou chengxiang yiwu jiaoyu ziyuan junheng peizhi* 均衡发展九年义务教育, 统筹城乡义务教育资源均衡配置)

V roce 1986 byl vydán ZPŠD, jež opravňoval MV vybírat příspěvky na povinné vzdělání (*jiaoyu fujia* 教育附加), které se staly hlavním zdrojem financování vzdělání. Dalším zdrojem byl fond vzdělání (*jiaoyu jizi* 教育集资), do nějž přispívali zemědělci (městské obyvatelstvo těmito poplatky zatíženo nebylo). Reforma daní za poplatky (*shuifei gaige* 税费改革) v roce 2000 však oba způsoby zrušila a nahradila mezivládními transfery (Kipnis a Li 2010: 342). To však znevýhodnilo venkovské oblasti, které nebyly prioritou těchto mezivládních transferů. Regionální nerovnosti se od té doby zvyšovaly, a proto vláda přistoupila k opětovné centralizaci financování. Od roku 2001 se v nebyvalé míře zvyšovaly vládní investice do povinného vzdělání na venkově. Největší rozdíl mezi jednotlivými regiony byl na poli financování platů učitelů,⁶³ jelikož platy byly často sponzorovány okresními

⁶² Viz „Nevytvářet elitní školy a elitní třídy (*bu she zhongdian xuexiao zhongdian ban* 不设重点学校重点班)“.

⁶³ To však usnesení neřeší, pouze se zmiňuje o „Výměně učitelů v rámci státních škol (*gongban xuexiao jiaoshi jiaoliu lungang* 公办学校教师交流轮岗)“.

a vyššími vládami. Vláda by se tedy měla zaměřit na snížení rozdílů mezi platy učitelů jednotlivých regionů. Další problém spočíval v tom, že investice do školství na venkově byly zaměřeny hlavně na oblasti obývané národnostními menšinami na úkor dalších chudých oblastí (Gang Guo 2007: 221–230). Podle Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) bylo v roce 2011 94 % výdajů na vzdělání stále financováno MV (OECD 2013: 5).

3.1.1.3 Urychlit rozvoj vzdělání zaměřené na moderní povolání (*jiakuai fazhan xiandai zhiye jiaoyu* 加快发展现代职业教育)

Velkým fenoménem byly v posledních desetiletích střední odborné školy (SOŠ; *zhongdeng zhiye jiaoyu* 中等职业教育), které měly za cíl vychovat kvalifikovanou pracovní sílu. Ovšem jejich reputace ohledně kvality a zaměstnanosti absolventů byla v Číně velmi negativní a mnoho lidí je vidělo jako prostředek podniků k hledání levné pracovní síly. SOŠ i vyšších odborné školy (VOŠ; *gaodeng zhiye xuexiao* 高等职业学校) byly převážně soukromé, či spadaly pod MV. Ovšem neexistovalo žádné pevné regulační schéma těchto škol, jejichž řízení bylo velmi roztržité, stejně jako vybírání školného. Velký problém byly nucené praxe v určených firmách pod výhrůzkou vyhazovu ze školy, přičemž tyto praxe byly často zcela mimo obor studentů. Školy byly často ve velmi úzkém vztahu s některými podniky a za dodání levné pracovní síly dokonce dostávaly provize.⁶⁴ Někteří studenti byli placeni pouhou pětinou nejnižší místní mzdy, někdy i mnohem méně, což bylo proti vyhlášce o praxích žáků SOŠ (která však neměla plnou právní závaznost), kde formulace vágně stanovuje jejich mzdu jako „přiměřenou“. Dále se ve vyhlášce stanovuje maximální počet pracovních hodin na osm denně pro studenty, v praxi však studenti dělali 12 hodinové směny bez vyplácení přesčasů. Někdy byli do továren posíláni již 15ti letí studenti v prvním ročníku. Studenti tedy často sloužili jako výplň vzrůstající nedostatečné pracovní síly na trhu. Míra zaměstnanosti studentů SOŠ činila v roce 2010 celých 96,6 %, tedy vyšší než 91 % absolventů akademických vyšších SŠ. Přes tři čtvrtiny absolventů však mělo plat mezi 1000–2000 yuanů. Proto se čím dál víc studentů rozhodovalo pokračovat na VOŠ (CLB 2011b: 1–6).

3.1.1.4 Nevytvářet elitní školy a elitní třídy (*bushe zhongdian xuexiao zhongdian ban* 不设重点学校重点班)

Univerzity zapojené do již zmíněného projektu 211, jež se měly stát světovými špičkami, byly financovány ústřední vládou, zatímco ostatní univerzity byly financovány jen

⁶⁴To je však v Usnesení ještě více podporováno prostřednictvím „Prohloubení kooperace škol a firem (*shenhua xiao qi hezuo* 深化校企合作)“.

MV a menší instituce dostávaly jen malé veřejné příspěvky⁶⁵ (Limin Bai 2006: 139; Kipnis a Li 2010: 327). Z toho důvodu nastavilo mnoho VŠ přemrštěné poplatky za školné, které často převyšovaly i nejvyšší limit stanovený vládou. To také znemožnilo mnoha chudším studentům k získání vyššího vzdělání (Limin Bai 2006: 140; Chan a Crothall 2009: 34). Náhlé rozšíření vyššího vzdělání v roce 1999 se provádělo hlavně skrz rozmnožení institucí, jež však často nedisponovaly potřebným vybavením a erudicí. Postupně se tedy vžil do čínské společnosti názor, že jen absolventi nejprestižnějších univerzit mohou uspět na pracovním trhu (Limin Bai 2006: 141). PJ si činily čím dál tím větší nároky na nové talenty, jež si vybíraly ze zvyku hlavně z důvěryhodných a známých škol, zaručujících kvalitu jejich absolventů (Wang, Zhu, Lin 2013).

3.1.1.5 Aktivně podporovat rovnocenné vzdělávání dětí PZV(*jiji tuidong nongmingong zhinü pingdeng jieshou jiaoyu* 积极推动农民工子女平等接受教育)

Začalo být nutné zlepšit výukový systém, aby pracovní síla z venkova stačila na rychlý průmyslový rozvoj Číny. V roce 2008 mělo pouhé 1 % držitelů venkovské *hukou* vysokoškolské vzdělání a 12 % vyšší SŠ. Oproti tomu u držitelů městské *hukou* tomu bylo u 17% a 52%. Podle Kipnise a Liho (2010) se pravděpodobnost toho, že jedinec získá vysokoškolské vzdělání, zvyšuje 6,5 násobně, pokud má jeho otec *hukou* ve městě (Meng Xin 2012: 96–97).

ZPŠD z roku 2006 byl velmi vágní, co se týče práv dětí PZV, pro které se mělo „vytvořit rovnocenné prostředí“. Tato formulace skýtala velmi volné interpretace, a proto děti PZV musely často pro vstup do městských ZŠ platit nemalé částky peněz, či navštěvovat podřadné školy pro děti PZV. Důvodem bylo to, že škola dostávala vládní finance podle počtu dětí ve školním věku s místním *hukou*, které děti PZV neměly a městské školy je tudíž také neměly žádnou povinnost přijímat⁶⁶ (Chan a Crothall 2009: 34; CLB 2014; Zhan Shaohua 2011: 260–62). Mnoho městských škol vyžadovalo speciální poplatky pro děti PZV a nutily rodiče podepsat dokument, který tento poplatek maskoval jako dobrovolný příspěvek. Tyto praktiky se však neobjevovaly v případě, kdy se jednalo o pracovníky ze stejného okresu, ve které se nacházelo dané město, což svědčí o velké problému vyčleňování ze strany společnosti, spíše než ze strany vlády, podle které oficiálně od roku 2003 musely všechny veřejné ZŠ přijímat děti PZV bez žádných poplatků navíc (Zhan Shaohua 2011: 260–62). Školy pro děti

⁶⁵Stejně tomu bylo i u škol na nižších úrovních, z kterých pak studenti měli mnohem vyšší šance k přijetí na kvalitní VŠ (pozn. autora).

⁶⁶Nebo mohly vybírat poplatky za náklady (*jiedufei* 借读费) v limitech stanovených MV, které však jen výjimečně byly dost vysoké na to, aby mohly skutečné náklady pokrýt, proto většina škol přijímat děti PZV odmítala.

PZV byly často nedostačující (Chan, Ngok, Phillips 2008: 68) Důsledkem toho měly děti PZV mnohem menší šanci na úspěch oproti svým městským protějškům (Chan a Crothall 2009: 36). Výsledkem špatného stravování byla na venkově velmi rozšířená anémie⁶⁷ a měla za následek horší kognitivní vývoj zejména u malých dětí, což zapříčiňovalo jejich horší výsledky ve škole. Podle průzkumu na ZŠ ve čtyřech provinciích západní Číny⁶⁸ bylo zjištěno, že 34 % dětí mezi lety 8–12 trpělo anémií, nejvíce dívky, či děti bydlící v internátní škole (Luo Renfu, et al 2011: 1–2).

Velký problém bylo také procento dětí PZV v ZŠ, které bylo ještě v roce 2006 nižší, než jejich městských protějšků. Ačkoli mezi lety 2000–2006 se zvýšilo procento studentů hlásících se na VŠ z 10 na 20 %, procento u dětí PZV se naopak snížilo. Na ZŠ navíc děti PZV často čelily diskriminaci a méně se účastnily společenských a mimoškolních aktivit. V důsledku toho měly děti PZV obecně menší sebevědomí a horší výsledky (Chan a Crothall 2009: 38–39). Tento přístup se však pomalu začínal zlepšovat v některých městech jako Shenzhen 深圳 nebo Šanghaj.

3.1.2 Zlepšení systémů a mechanismů na podporu zaměstnanosti a podnikání

3.1.2.1 Vytvořit pracovní místa zaměřená především na absolventy vysokých škol (zuohao yi gaoxiao biyesheng wei zhongdian de qingnian jiuye gongzuo 做好以高校毕业生为重点的青年就业工作)

Od roku 1992 byly VŠ přeměněny ze společenských institucí na samostatné výdělečné jednotky a bylo zavedeno placení školného. Studenti, kteří byli do nedávna v Číně považováni za společenskou elitu,⁶⁹ chtěli jen vedoucí pracovní pozice buď v zahraničí, nebo ve velkých městech a odmítali jít do menších provinčních měst. V roce 1999 si však vláda stanovila cíl do konce roku 2010 dosáhnout podílu 15 % absolventů SŠ pokračujících s vyšším vzděláním. Toho bylo sice dosaženo, s tímto fenoménem však také přišla jejich nezaměstnanost. Oficiální důvod nárůstu absolventů VŠ byl ekonomický růst Číny a s ním i přirozená vyšší poptávka po kvalifikované pracovní síle. V roce 2005 však počet nezaměstnaných absolventů VŠ dosáhl 800 000. Nejdůležitějším důvodem k rozšíření vyššího vzdělání byla zoufalá potřeba ústřední vlády zvýšit domácí spotřebu, jež velmi utrpěla po Asijské finanční krizi z roku 1997, v důsledku čehož se drasticky zvýšila nezaměstnanost a tudíž také společenské nepokoje. Vláda si byla vědoma nezaměstnanosti absolventů VŠ, avšak priorita byla snížení nezaměstnanosti obyčejných pracovníků (Limin Bai 2006: 128–137). V roce 2012

⁶⁷ Anémie čili chudokrevnost (anaemia) je snížení koncentrace hemoglobinu v krvi pod mez určenou pro daný věk a pohlaví.

⁶⁸ Ningxia 宁夏, Sichuan 四川, Qinghai 青海 a Shaanxi 陕西.

⁶⁹ V roce 2000 mělo vzdělání vyšší než povinnou školní docházku jen 3 % čínské populace (Limin Bai 2006: 137).

nezaměstnanost absolventů VŠ sice díky zavedení schémat praxí výrazně klesla, avšak přesto v té době 22 % nezaměstnaných lidí ve městech absolvovalo minimálně tři roky VŠ a 63 % minimálně vyšší SŠ (Meng Xin 2012: 79). Ačkoli vláda potřebovala inovátory, kteří posunou čínský domácí obchod vpřed, v roce 2012 pouhých 1,6 % absolventů VŠ zakládalo vlastní podnikání⁷⁰ (Helen Gao 2012).

3.1.2.2 Odstranit veškeré překážky ovlivňující spravedlnost pracovního trhu jako je rozdíl mezi městem a venkovem, mezi obory, v původu a pohlaví (*xiaochu chengxiang, hangye, shenfen, xingbie deng yiqie yingxiang pingdeng jiuye de zhidu zhangai* 消除城乡、行业、身份、性别等一切影响平等就业的制度障碍)

Jak jsem zmiňovala dříve, obyvatelé vlastníci městskou *hukou* požívali v Číně velká privilegia (výměnou za politickou podporu strany). Rozšiřovat práva neprivilegovaných venkovských vrstev a přitom zachovat privilegia městských, byl pro vládu velmi obtížný úkol (Collins a Erickson 2014).

Diskriminace v oblasti mezd: PZV byli hlavní předmět diskriminace a to hlavně v oblasti mezd (Burnett 2010: 300). Podle průzkumů činila diskriminace 60–76 % celkové příjmové nerovnosti mezi PZV a obyvateli měst (Huang Qian 2011: 173). Podle průzkumu byl ve městě Qinhuangdao 秦皇岛 v roce 2012 průměrný měsíční příjem PZV 1 000 yuanů, zatímco průměrný měsíční příjem místních byl dvakrát vyšší (Zhang, Chang, Su 2014: 2). V roce 2011 si pracovníci v továrně⁷¹ v Sichuanu stěžovali, že již 15 let zůstávala jejich mzda ve stejné výši 2 000 yuanů a v navrhovaném plánu se měla zvýšit o pouhých 500 yuanů, zatímco mzdy vedení se měly zvýšit až o 2–4 000 yuanů (CLB 2014: 20). Velké procento PZV (27 %) bylo v roce 2009 na volné noze, jelikož se často stávali obětí diskriminace na pracovišti, v porovnání s pouhými 8,4 % městských pracovníků. To byl hlavně důsledek diskriminace PZV na pracovním trhu z hlediska práce a mezd. Hodinová mzda PZV činila průměrně jen 45 % hodinové mzdy městského obyvatelstva (Meng Xin 2012: 89–91). V roce 2012 až 25 % PZV nedostalo včas své mzdy, někteří vůbec (Zhang, Chang, Su 2014: 6; Cooke 2011: 102). Co se týče nevyplácení mezd, to bylo v roce 2012 jedním z nejčastějších (21 %) důvodů pracovních sporů a protestů. Nevyplácení mezd byla častá praktika mnoha podniků, ale i škol nebo taxikářských firem, které dlužily často několikaměsíční mzdy a odmítaly je kompenzovat (CLB 2014: 18–30; CLW 2012). Nevyplacené mzdy také firmy často braly jako nástroj, jak si udržet zaměstnance, kterým by v případě odchodu mzdy

⁷⁰To Usnesení řeší pomocí strategie: „Celkově rozvíjet fond na pomoc zakládání podnikání absolventů VŠ (*zhenghe fazhan guojia he shengji gaoxiao biyesheng jiuye chuangye jijin* 整合发展国家和省级高校毕业生就业创业基金)“.

⁷¹ CSR Meishan Rolling Stock (*Nanche meishan liangche youxian gongsi* 南车眉山车辆有限公司).

propadly (CLW 2013). Jelikož zaměstnanci neměli velké zastání ze strany odborů, bylo vymáhání mezd velmi obtížné. Navíc mnoho z nich mělo status zprostředkované pracovní síly (ZPS; *laowu paiqian* 劳务派遣) a pracovní smlouvu měli uzavřenou jen se zprostředkovací agenturou (ZA; *laowu paiqian gongsi* 劳务派遣公司), což činilo vymáhání ještě těžší (Chai 2015).

Diskriminace původu: Podle průzkumu z roku 1996 se 63 % PZV setkala s diskriminací ze strany městského obyvatelstva a dvě třetiny z dotázaných nemělo zájem s místními obyvateli navázat přátelské vztahy. Častěji byli diskriminováni v důsledku původu z jiné oblasti, méně pak v důsledku zemědělského původu. Tato diskriminace probíhala na pracovišti, na úřadech i ze strany obyčejných místních a to vše i přes nelegálnost takového chování. Zaměstnavatelé často nutili PZV podepsat dokument, v kterém se vzdávají POZ. Tyto praktiky se však neobjevovaly v případě, kdy se jednalo o pracovníky ze stejného okresu, ve kterém se nacházelo dané město (Zhan Shaohua 2011: 261–262). Některé regiony dokonce zaměstnávaly pouze místní pracovníky (Burnett 2010: 300). Vyhlášky bývaly často obcházeny nikoli jen důsledkem systému *hukou*, ale také důsledkem společenského vyčleňování⁷² (Zhan Shaohua 2011: 260). Dále za účelem boje proti nezaměstnanosti ve městech, platily v mnoha metropolích jako je Peking 北京 nebo Šanghaj zákony, které při pohovorech upřednostňovaly držitele městské *hukou* před PZV. Na pozice státních úředníků se směli hlásit pouze držitelé místní *hukou* (Cai a Giles 2012: 365). Ve státním sektoru pracovalo v roce 2009 jen minimum PZV (7,3 % v porovnání s 49,4 % držitelů místní *hukou*; Meng Xin 2012: 90).

Diskriminace trhu: Další forma vyčleňování, které museli PZV čelit, bylo vyčleňování trhu. PZV většinou nedosahovali úrovně vzdělání místních obyvatel, ani neměli k dispozici stejné materiální zdroje. Společenské vyčleňování a vyčleňování na základě nedostatku materiálních zdrojů byli navzájem propojené. PZV museli často žít ve čtvrtích na okraji měst, kde byl nižší nájem a tím se oddělovali od místních obyvatel (Zhan Shaohua 2011: 268–269; Chan a Crothall 2009: 27–40).

Diskriminace na základě vzdělání: Dalším faktorem diskriminace bylo vzdělání. Za Mao Zedonga systém mezd reagoval více na zkušenosti, než na vzdělání, což se po reformách

⁷² Na to, do jaké míry byla diskriminace PZV dílem společenského vyčleňování a do jaké míry vina systému *hukou*, se názory u různých autorů liší.

v roce 1978 obrátilo a vzdělání začalo být na pracovním trhu rozhodující.⁷³ V roce 2011 bylo přes 89 % PZV zaměstnáno jako nekvalifikovaná pracovní síla oproti 40 % pracovníkům z města (Meng Xin 2012: 84–91). Byly iniciativy ze strany vlády o podporu školení, je však třeba vzít na vědomí, že málo vzdělaní PZV, kteří prošli pouze 1–2 měsíčním školením, stále zdaleka nemohli na pracovním trhu konkurovat lidem, kteří prošli 1–2 letou výukou v oboru (Lian Yuming 2010: 221).

Diskriminace na základě věku a výšky: Jeden z důvodů velkých stávek pracovníků bylo také to, že východní provincie preferovaly mladé pracovníky, 82 % PZV pracujících v těchto provinciích bylo mladší 40 let (CLW 2012: 2). V některých továrnách vůbec nepřijímali pracovníky nad 40 let (CLW 2013). Z deseti dodavatelských továren firmy Apple⁷⁴ se ve všech vyskytovaly případy věkové diskriminace, kdy se nejvyšší věk pro uchazeče pohyboval mezi 30–38 lety. Nižší věk pracovníků snižoval pravděpodobnost odporu. Diskriminace však může mít vážné důsledky na systém důchodového pojištění, kdy vláda kvůli věkové diskriminaci stále odkládala zvýšení věku vstupu do penze (CLB 2014). V továrně Tenglong 腾龙 se navíc ještě vyskytovala diskriminace výšky (pracovník musel být vysoký mezi 155–165 cm) a nepřijímali se pracovníci pocházející z provincie Shandong 山东. Výšková diskriminace pak panovala i v továrně AVY (*dongyang jingmi jiqi gongsi* 东阳精密机器公司; CLW 2012). Trend zaměstnanosti ve státním sektoru směřoval naopak k zaměstnávání starších lidí a mužů na úkor mladších a žen⁷⁵ (Meng Xin 2012: 87).

Diskriminace ZPS: Devět z deseti zmíněných dodavatelských továren firmy Apple mělo v průměru více než polovinu svých zaměstnanců zprostředkovaných, tedy pouze přes ZA. Pracovník uzavřel smlouvu se ZA, která ho potom poslala podle potřeby do továrny, s kterou ovšem pracovník neměl žádný právní vztah, a proto ho mohla továrna kdykoli propustit. Navíc musel pracovník firmě platit poplatky za vyřízení, ačkoli to nebylo ze zákona povoleno. Vyplácení mzdy a sociálního pojištění také bylo povinností ZA, ty je ovšem často nesplňovaly a pracovníci měli často nižší mzdy. ZPS také neměla ze zákona žádné limity na přesčasy (CLW 2012; Chai 2015; CLB 2014: 13). Důvodem bylo špatné městské plánování, kdy byly továrny od měst odděleny a trpěly špatnou dostupností. Pro pracovníky bylo snadnější podepsat smlouvu se ZA, většinou nevědic, že nejsou v přímém pracovním poměru

⁷³ Proto také můžeme v předchozí kapitole pozorovat snahy vlády o rozšíření vzdělání na venkov.

⁷⁴ AVY Precision Surface Technology, RiTeng (Šanghaj) Computer Accessory Co., Ltd., TOYO Precision Appliance Co., Ltd., Catcher (Suzhou) Technology Co., Ltd., Foxconn Technology Group, BYD (International) Company Ltd., Kenseisha Sdn. Bhd., United Win Technology Limited, Tenglong Hardware (Changshu) LLC, Jabil Circuit (Shenzhen) Inc.

⁷⁵ Tedy trend přesně opačný tendencím zaměstnavatelů v továrnách.

s továrnou (CLW 2012; Chai 2015; CLB 2014). Pokud pracovníci podávali stížnost k odborům, větší polovina nezaznamenala žádný viditelný pokrok (CLW 2012).

Diskriminace na základě pohlaví: Nerovnost pohlaví v zaměstnání se projevovala více v soukromém, než státním sektoru (Zhang 2013: 744). Trend zaměstnanosti ve státním sektoru však také směřoval k zaměstnávání mužů na úkor žen (Meng Xin 2012: 87). V soukromých firmách ženy často trpěly platovou diskriminací, byly vytěšňovány z prací s rychlým platovým růstem a byly jim přisuzovány ženštější práce jako služby apod. Hlavním důvodem bývalo podceňování ženských schopností ze strany zaměstnavatele. I v samostatně výdělečné činnosti se v Číně objevila velká diskriminace pohlaví, ženy se většinou věnovaly nízko-výdělečným činnostem, zatímco muži se více pouštěli do většího podnikání. Nárůst v samostatně výdělečné činnosti nastal hlavně v 90. letech poté, co státní podniky začaly hromadně propouštět zaměstnance. Toto propouštění se týkalo hlavně žen, proto byla větší část nekvalifikované pracovní síly ženského pohlaví (Zhang 2013: 744–749; Meng Xin 2012: 78). Diskriminace žen se projevovala nejen ve výši mzdy, ale také v přijímání na pracovní místa, dřívějším odchodem do penze, zamítání jistých sociálních služeb a sexuálním obtěžováním. Podle zákona museli zaměstnavatelé poskytovat ženám mateřskou dovolenou, příspěvky na děti apod. což je demotivovalo v jejich zaměstnávání. Často zaměstnavatelé nutili ženy podepsat smlouvu zakazující jim v budoucnu neotěhotnět a v případě, že se tak stalo, byly často z pozice propuštěny a to zejména pokud šlo o PZV (ačkoli to bylo zakázáno v zákoně z roku 2007; Burnett 2010: 298). Například v Nigboské 宁波 továrně Hesheng ženám nebyla poskytována mateřská dovolená. Továrna Cathaya (*kaixiya youxian gongsi* 凯喜雅有限公司) v Zhejiangu 浙江 ještě v roce 2011 najímala ženy pouze pro práci baliček a uklízeček a naopak muže jen pro práce žehlení a lisování (CLW 2011).

3.1.2.3 Zlepšit odborné vyškolení (*jiaqiang zhiye jineng peixun* 加强职业技能培训)

Kvůli nedostatečné kvalifikaci PZV byla potřeba jejich zaškolování, aby měli šanci získat lepší postavení na pracovním trhu (Meng Xin 2012: 90). Celá reforma zaškolování byla však často nazývána *jizhu zhengce* 鸡助政策, tedy reforma s malou opravdovou efektivitou. Problémem bylo, že veškeré plánování školení bylo prováděno pouze vládou a otvírání školicích center nebylo tedy schopno přirozeně reagovat na potřeby trhu. Ačkoli byla školení bezplatná, museli PZV platit náklady na ubytování, dopravu apod. Systém školení byl nepřehledný a oddělení, která měla zaškolování na starosti, bylo příliš mnoho, což PZV často mátló. Nebyl ani žádný jednotný standard velikosti příspěvků na školení. Někdy se tedy

mohlo stát, že příslušnému školicímu centru nebylo poskytnuto dostatek prostředků. Často se stávalo, že ani nebyl zájem ze strany MV příslušnému centru příspěvek poskytnout.⁷⁶ Navíc se obsah školení často zaměřoval pouze na počítačové technologie a vynechávaly se jiné obory, které byly v oblasti zájmu účastníků, jelikož měla centra k dispozici počítače, ovšem již nebyla ochotna investovat do dalšího zařízení (Lian Yuming 2010: 219–222).

3.1.2.4 Posílit stabilitu zaměstnání (*zengqiang jiuye wendingxing* 增强就业稳定性)

Procento nezaměstnanosti PZV činilo v roce 2012 6 %.⁷⁷ Ti v průměru museli ve městě zůstat 15 let, aby dosáhli snižování rozdílu svých mezd a mezd místních obyvatel, v průměru však z důvodu omezení přístupu k sociální péči, zůstávali v průměru jen sedm let. Podle průzkumu z roku 2010 by 62 % PZV byla ochotna zůstat ve městech navždy, pokud by měli přístup k sociálním službám. Další problém byl, že z důvodu náročné administrativy MV nebyly ochotny přesouvat pojišťovací fondy v případě, že PZV měnil pracoviště do jiné oblasti. Problém bylo také vyřešit práva užívání pozemků PZV v jejich rodišti, pokud získali městskou *hukou* (Meng Xin 2012: 92–95).

Podle výzkumu z roku 2010 bylo střídání zaměstnání u PZV dáno hlavně nedostatečnými lidskými zdroji, nízkým postavením v zaměstnání a nízkým příjmem. Příliš častá změna zaměstnání však nebyla dobrá pro získávání zkušeností a zvýšení příjmů PZV. Proto bylo nutné pro zkvalitnění lidského kapitálu zlepšit sociální služby PZV a tím je motivovat k usazení na jednom místě. Revize ZOPS, jež by přinesla snížení pracovních sporů, by také výrazně přispěla ke stabilitě zaměstnání PZV (Huang Qian 2011: 185–186).

Velký problém se stabilitou práce byl zapříčiněn z velké části trendem ZPS. Jelikož byl kontrakt mezi ZPS a zaměstnavateli velmi volný, docházelo často k pracovním sporům, pracovníkům bylo zamítáno vyplacení mzdy, což také vedlo k velké nestabilitě zaměstnání (Zhang, Chang, Su 2014: 3; Chai 2015). V roce 2012 bylo 44,6 % PZV nezaměstnaných více než po dobu dvou měsíců (Zhang, Chang, Su 2014: 6; Cooke 2011: 102).

Příčinou vydání ZOPS v roce 2008 byla tedy nestabilita zaměstnání vycházející z příliš krátké doby pracovních smluv a rapidního vzrůstu neformálních zaměstnání, pro jehož regulaci byl nedostatek právních norem (Wei, Yan, Ye 2013: 4; Cooke 2011: 105). Z toho důvodu byl do ZOPS zapracován systém smlouvy na dobu neurčitou, ovšem takovouto smlouvu mohli získat jen tací, kteří v dané firmě pracovali více než 10 let, pokud zde

⁷⁶ Proto bylo často po skončení školení voláno účastníkům na důkaz, jestli školení opravdu probíhalo, pokud však účastníci zrovna nebyli zaštiženi, školicí centrum žádné příspěvky nedostalo (Lian Yuming 2010: 220).

⁷⁷ To dokazuje rostoucí zpomalení ve vývozu a stavebnictví, dvou hlavních odvětví, která zaměstnávají PZV (Orlik 2012).

pracovali více než jeden rok bez podepsání smlouvy nebo pokud se zaměstnanci obnovovala již dvakrát smlouva (Wei, Yan, Ye 2013: 5). Nebyla stanovena pevná doba, na kterou se měly pracovní smlouvy uzavírat, což znamenalo velké omezení flexibility firem. Zaměstnanci mohli 30 dní před ukončením pracovního poměru bez udání důvodu od smlouvy odstoupit a v případě prokazatelné chyby na straně zaměstnavatele dokonce ihned⁷⁸ (CLW 2012: 3). Další problém byl s peněžní kompenzací v případě ukončení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele, u které nebyla jasně stanovena ani přesná hodnota ani žádné pevné časové období, do kterého se má částka vyplatit (Peng Xiaojun 2012). Největší otázka, která vyvstala z diskuzí o tomto zákoně, byla, do jaké míry měla snaha o stabilitu zaměstnání ustoupit flexibilitě trhu. Mnoho hlasů kritizovalo zákon za to, že nebyl schopen pomoci PZV (Wei, Yan, Ye 2013: 6; Cooke 2011: 105).

3.1.2.5 Posílit trh s lidskými zdroji, standardizovat systém přijímání pracovní síly (*jianquan renli ziyuan shichang, guifan zhaoren yongren zhidu* 健全人力资源市场, 规范招人用人制度)⁷⁹

Čína se od finanční krize v roce 2009 dostala do problému nedostatečné pracovní síly a to hlavně v průmyslových přímořských regionech. Každoročně klesal počet mladých pracovníků vstupující na pracovní trh. Rozdíl v pracovních podmínkách, výškách mezd apod. mezi východem a vnitřkem Číny se každoročně zužoval a firmy přímořské Číny nedokázaly dostatečně reagovat na zvyšující se životní standard v tomto regionu. Tento nedostatek podle expertů byl hlavní příčinou zlepšení pracovních podmínek (Wang a Zheng 2013: 257; CLB 2011a: 6). Podle odhadů se Čína mezi lety 2020-2025 nevyhnutelně dostane do tkzv. Lewisova bodu, kdy bude pracovní síly takový nedostatek, že dojde k prudkému zvýšení mezd pracovníků, k prudkému poklesu výdělků firem a důsledkem toho tedy k poklesu investic v Číně (Davis 2013). Mnoho firem se začalo vyhýbat podepisování pracovních smluv se zaměstnanci a snažily se rostoucí náklady na zaměstnance ze všech sil obejít (Zhang, Chang, Su 2014: 3–6; Cooke 2011: 102).

Jak již bylo zmíněno, velký problém na trhu s lidskými zdroji působilo ZPS, které bylo strůjcem mnoha pracovních sporů a také nestability práce. Jednalo se o negativní důsledek ZOPS (Wei, Yan, Ye 2013: 9).

⁷⁸ To však nebyvalo vždy dodržováno, například podle roční zprávy CLW 2012 byl řešen případ, kdy bylo pracovníkovi zamítnuto odjet domů ve stanovenou dobu.

⁷⁹ To je podle již zmíněného místopředsedy CPVVÚV Liu Shijina jeden z hlavních bodů, který má pomoci k uskutečnění rozhodující role trhu v čínské ekonomice (Tian Junrong a Wu Qiuyu 2013).

3.1.2.6 Posílit kontrolu pracovního pojištění a řešení pracovních sporů (*jiaqiang laodong baozhang jiancha he zhengyi tiaojie zhongcai* 加强劳动保障监察和争议调解仲裁)

Ačkoli byl v roce 2008 vydán zákon nakazující zaměstnavatelům platit sociální pojištění, byla tato vyhláška bojkotována mnoha MV. V roce 2012 stále nebylo žádné viditelné zlepšení v tomto směru (Meng Xin 2012: 95). Po zveřejnění ZOPS stoupl počet pracovních sporů (Cooke 2011: 111).

Mnoho firem neposkytovalo svým zaměstnancům důchodové pojištění a nepodepisovalo s nimi pracovní smlouvu (Zhang, Chang, Su 2014: 7; Chen Zhimin, Chen Gongzhou 2007). Pracovní zákon (PZ; *laodong fa* 劳动法) z roku 1994 nedával PZV žádnou možnost, jak pojištění vymáhat. Dlouho očekávaný a široce diskutovaný ZOPS z roku 2008 v řešení tohoto problému nijak nepokročil (Chen Zhimin, Chen Gongzhou 2007; Wei, Yan, Ye 2013: 2; Cooke 2011: 105). Právě tento zákon vznikl mimo jiné důsledkem problémů s vyplácením příspěvků na sociální pojištění (Wei, Yan, Ye 2013: 4; Cooke 2011: 105). Zákon řešil problém, kdy zaměstnavatelé odmítali podepsat pracovní smlouvu a museli tudíž každý měsíc, kdy nebyla smlouva podepsána vykompenzovat zaměstnanci. Jako důsledek dosáhlo procento uzavření pracovních smluv v roce 2011 89 % a bývaly většinou uzavírány na dva až tři roky. Poskytování sociálního pojištění se sice zlepšilo, Čína však zaznamenala rapidní nárůst pracovních sporů, kterých se jen v roce 2012 objevilo asi 1,5 milionu (Wei, Yan, Ye 2013: 7–10).

Největší problém s pracovními spory byl fakt, že pracovníci neměli právo kolektivního vyjednávání, a proto mohli zaměstnavatelé propouštět vedoucí stávek. Jejich zájmy měly zastupovat odborové organizace, ty však často patřily přímo k firmám a stranily tedy spíše zaměstnavatelům, navíc se nezodpovídaly ani organizacím na vyšších úrovních (Han Dongfang 2008; CLB 2014: 4–22). Nenacházely tedy uznání u PZV a byly neefektivní v chránění práv pracovníků, často kvůli nedostatečné kompetenci, či neochotě (Cooke 2011: 109).

MV často podporovaly zaměstnavatele v obcházení nařízení státu (Cooke 2011: 107). I v případech, kdy vlády chtěly zastupovat zájmy pracovníků, neměly na to dostatečný personál a zkušenosti a většinou přenechávaly spory oběma stranám, aby si je samy vyřešily (CLB 2014: 44). Ačkoli se na jednu stranu vláda snažila svou politikou zlepšit stav společnosti a jejích rozporů, neměnila struktury systému ovlivňující vztahy mezi pracovníky

a zaměstnavateli a další vztahy uvnitř společnosti, což činilo její politiku stability neúčinnou⁸⁰ (CLB 2011a: 7).

V roce 2010 byl tedy započat systém kolektivního vyjednávání,^{81 82} který umožňoval pracovníkům podepsat kolektivní smlouvu skrz odborovou organizaci. Počet těchto smluv každoročně rostl a v 70 % případů měl pozitivní vliv na mzdy a další výhody pracovníků (OECD 2012: 29). V roce 2010 pokrytí kolektivních smluv dosáhlo 60 %, v roce 2011 pak 80 %. Velmi důležitou úlohu při podávání stížností pracovníků začala hrát v provincii Guangdong právnická firma Laowai (*Laowai falü gongsi* 老外法律公司), která se zaměřovala na práva pracovníků a navíc jim poskytovala odborné poradenství, zaměřující se na kolektivní vyjednávání, jež mělo potenciál do budoucna (CLB 2014: 44).

Velká část dokumentů se v kapitole zaměstnanosti věnuje individuálnímu podnikání,⁸³ které může sloužit jako protiváha k monopolu státních podniků a navíc zvýšit efektivitu práce v důsledku zvýšeného konkurenčního boje (Rho, Helen Gao 2012: 178). Z důvodu omezené kapacity práce jsem však individuální podnikání vynechala. Literatura dokládá, že se dokumenty snaží reagovat na neutěšenou situaci na pracovním trhu v Číně, ovšem zatím není jasné, do jaké míry a v jaké konkrétní podobě budou reformy prováděny.

3.1.3 Zformování přiměřeného a uspořádaného systému distribuce příjmu⁸⁴

3.1.3.1 Zlepšit systém zabezpečení minimální mzdy a vyplácení mezd (*wanshan zuidi gongzi he gongzi zhifu baozhang zhidu* 完善最低工资和工资支付保障制度)

Zavedení minimálních mezd přineslo rozporuplné reakce, některé průzkumy ukázaly jejich pozitivní efekt, některé naopak negativní. Standard minimální mzdy (*zuidi gongzi biao* 最低工资标) byl zanesen do PZ v roce 1994, byly nastaveny i penalty za nedodržení, ovšem kontrola především v soukromém sektoru představovala velký problém (Wang, Gunderson 2010: 863–864). I přesto, že byla minimální mzda v každém regionu stanovena a pomalu se zvyšovala, zaměstnavatelé přicházeli vždy s opatřeními jak její zvýšení

⁸⁰ To je ovšem v ZOČV reflektováno slovy: „Vylepšit systém koordinace pracovních sporů, otevřít nové cesty pro vyjadřování opodstatněných stížností pracovníků (*chuangxin laodong guanxi xietiao jizhi, changtong zhigong biaoda heli suqiu qudao* 创新劳动关系协调机制, 畅通职工表达合理诉求渠道)“.

⁸¹ Vydáním vyhlášky s názvem „Oznámení o prohloubení systému kolektivních smluv a provedení plánu duha (*gunayu shenru tuijin jiti hetong zhidu shishi caihong jihua de tongzhi* 关于深入推进集体合同制度实施彩虹计划的通知)“.

⁸² V usnesení je tento systém také zmíněn: „Vylepšit vyjednávání mezd ve firmách pomocí systému kolektivních smluv (*wanshan qiye gongzi jiti xieshang zhidu* 完善企业工资集体协商制度)“.

⁸³ „Prosazovat směr vývoje k individuálnímu podnikání pracovníků, zaměstnanosti regulované trhem, vládě podporující zaměstnanost a podnikání (*yao guanche laodongzhe zizhu jiuye, shichang tiaojie jiuye, zhengfu cujin jiuye he guli chuangye de fangzhen* 要贯彻劳动者自主就业、市场调节就业、政府促进就业和鼓励创业的方针)“.

⁸⁴ K čemuž měla dopomoci reforma „Zajistit uživatelské právo rezidenční půdy na venkově (*Baozhang nonghu zhajidi yongyi wuquan* 保障农户宅基地用益物权)“.

vykompenzovat, jako například zrušení premií, či zpoplatňování dříve bezplatného ubytování a stravy. Minimální mzda činila v roce 2012 většinou jen pouhou čtvrtinu průměrné mzdy daného regionu (CLB 2014: 8–20). Dokonce ani v ZOPS nebyl stanoven žádný pevný limit, ani definice koho minimální mzda zahrnuje (Cooke 2011: 105). Navíc byla minimální mzda zvyšována jen velmi pomalu, mezi lety 2000–2010 se zvýšila⁸⁵ v průměru jen o 550 yuanů, z toho téměř polovina byla zvýšena až po roce 2008 (CLB 2011a: 8; CLB 2014: 9). Pracovníci museli navíc často sami žádat o přesčasy, aby se dostali nad minimální mzdu a místní pracovní úřady byly tedy bezmocné proti tomuto porušování zákonů (Han Dongfang 2008; CLB 2011a: 9). V průměru měli pracovníci až 100 hodin přesčasů měsíčně, tedy trojnásobek povoleného limitu. Za 11 hodin přesčasů měsíčně však v některých továrnách pracovníci zaplacení nedostávali. Neexistovalo pro ně však dostatek možností jak ventilovat svou nespokojenost (CLW 2013).

3.1.3.2 Zvýšit podíl středně-příjmové vrstvy obyvatel, regulovat příliš vysoké příjmy (*kuoda zhongdeng shouruzhe bizhong, tiaojie guogao shouru* 扩大中等收入者比重, 调节过高收入)

Paradox Hu Jintaova vědeckého rozvoje (*kexue fazhan guan* 科学发展观), jež měl za cíl vyváženým způsobem rozvoje vytvořit harmonickou společnost (*hexie shehui* 和谐社会), byl ten, že po vstupu do WTO v roce 2001 se majetek státních podniků do roku 2009 ztrojnásobil. Rozvoj se tedy paradoxně ještě více odklonil od vyváženosti. Také velké státní investice, jež měly pomoci Číně vyhnout se světové finanční krizi roku 2008, ještě více podpořily inflaci a tím učinily přechod ke spotřební ekonomice ještě těžší. V roce 2010 mělo horních 10 % obyvatel 65x vyšší příjem, než dolních 10 % (Wu Guoguang 2011: 22–23). Od 90. let začal být trend, kdy bohatí lidé bohatnou a chudí chudnou⁸⁶ čím dál zřetelnější, a to i ve městech (CLB 2011a: 10). Velký problém také byl, že horních 5 % obyvatel v Číně si v průměru šetřilo až 70 % svých příjmů, což zamezovalo růstu domácí spotřeby, jež Čína zoufale potřebuje (Johnston 2015a; Orlik 2012).

V 90. letech premiér Zhu Rongji 朱镕基 zavedl reformu udržení velkých firem a puštění malých (*zhuada fangxiao* 抓大放小). Tím se mimo jiné posílila finanční pozice velkých firem. Ty se staly samostatnými hráči a nebyly již vedeny vládou. Všechny byly v roce 2003 dány pod správu Ministerstva financí nebo pod Komisi Státní rady pro kontrolu

⁸⁵ Toto zvyšování však pouze reagovalo na zvyšování cen potravin a devalvaci yuanu, takže ve skutečnosti se o opravdovém zvyšování mluvit nedalo (CLB 2011: 10).

⁸⁶ *Fuzhe yuefu, pinzhe yuepin* 富者愈富、贫者愈贫.

a správu státního majetku (*Guowuyuan guoyou zichan jiandu guanli weiyuan hui* 国务院国有资产监督管理委员会), která byla k tomuto účelu založena. Problémem bylo, že ačkoli nominálně měla komise nad firmami kontrolu, ve skutečnosti neměla dostatečnou politickou moc a prostředky je ovlivňovat. Předseda komise měl často nižší politický status, než ředitelé mnoha těchto státních podniků. Ústředně řízené firmy se často chovaly na trhu velmi bezohledně, poskytují špatné služby za vysoké ceny, jelikož měly v daném odvětví monopol (Wang a Zheng 2013: 189–193; Clyne 2012). Navíc s nimi bylo spojeno mnoho korupčních skandálů. Problémem byl také rozdíl v platech zaměstnanců státního a soukromého sektoru. Státní sektor poskytoval platy v průměru o 63 % vyšší, než soukromý a o 17 % vyšší, než byl národní průměr. Zatímco velké státní podniky zabíraly pouhých 8 % všech firem v Číně, jejich platy představovaly asi 60 % celkových platů. Plat úředníků ústřední vlády byl 222 % průměrného platu v Číně, což bylo nejvíce ze všech velkých států⁸⁷ (Lang, Wang, Wang: 64). U MV tomu bylo stejně tak, Čína v pomyslném žebříčku vedla se 113 %.⁸⁸ Podle CLB bylo podporováno zvyšování mezd vedoucích pracovníků ve státních podnicích, zatímco zvyšování mezd řadových zaměstnanců bylo naopak potlačováno a rozdíl byl často až dvacetinásobný (CLB 2014: 20). Někteří se domnívají, že právě státní podniky byly jedním z důležitých faktorů příjmové nerovnosti v Číně⁸⁹ (Wang Gungwu 2013: 194–195). 31 % ministrů a více ministrů Státní rady alespoň někdy v minulosti fungovali ve státních podnicích. Proto byla jakákoli reforma na omezení jejich monopolu obtížná (Wang a Zheng 2013: 189). Nespravedlivé bylo také to, že státní úředníci nemuseli platit důchodové pojištění a navíc jim bylo v důchodu vypláceno 80 % platu, který měli při odchodu do důchodu. Kromě toho navíc mělo mnoho vládních oddělení vlastní jídelny jen se symbolickými cenami, kadeřnictví, posilovny apod. vše téměř zadarmo (i když to také neplatilo pro všechna místa; Lang, Wang, Wang 2015: 67; CLB 2014).

Bohatá vrstva v Číně žila čím dál marnivější život a tím se oddělovala od ostatních nižších vrstev. Navíc byla často kritizována za vykořisťování a malé přispívání na charitu (Wang a Zheng 2013: 308). Vláda požadovala alespoň 5 % jejich zisků na podporu některých sociálních fondů, ovšem ani tento minimální požadavek nebyl splněn⁹⁰ (až na rok 2009; Wang a Zheng 2013: 195).

⁸⁷ Anglie 174 %, USA 149 %.

⁸⁸ USA či Anglie byly pod 100 %.

⁸⁹ Plánování reformy platů pracovníků státních podniků se však v Usnesení neprojevuje (Xin Jingbao 2013).

⁹⁰ To je však v dokumentech řešeno: „Zvýšit regulační sílu zdanění (*jiada shuishou tiaojie lidu* 加大税收调节力度)“.

3.1.3.3 Vší silou snižovat rozdíly v přerozdělování příjmů mezi městem a venkovem, mezi regiony a obory (*nuli suoxiao chengxiang, quyu, hangye shouru fenpei chaju* 努力缩小城乡、区域、行业收入分配差距)

Po decentralizaci řízení státu za Deng Xiaopinga přešla KS k politice nechat část obyvatel zbohatnout dříve (*xian rang yi bufen ren fu qilai* 先让一部分人富起来). Mezi-provinční rozdíly začaly rychle růst, například jen mezi lety 1985–2003 vzrostl poměr v příjmech na obyvatele mezi městem a venkovem z 1,86 na 3,23. Stejně tak rostl i nepoměr ve financování a příjmech jednotlivých provincií. V roce 1994 provedla vláda daňovou reformu, jež stanovovala, že 75 % daní z přidané hodnoty (*zengzhi shui* 增值税) MV musí být posláno vládě ústřední. Celkové výdaje ústřední vlády se snížily na 30 %, zatímco výdaje MV činily až 70 % při polovičních příjmech. Bohatší oblasti mohly spoléhat na místní firmy, avšak chudší oblasti nikoli (Gang Guo 2007: 217–222). Gini koeficient příjmové nerovnosti mezi městským obyvatelstvem stoupl mezi lety 1988–2009 z 0,26 na 0,38 (Meng Xin 2012: 87).

Nerovnost v přerozdělování příjmů mezi obory: Mezioborová diskriminace byla viditelná například v dopravě, kde 60 % pracovních protestů pocházelo od taxikářů, kteří museli každý měsíc platit vysoké nájemné (*fener qian* 份儿钱) a často byli považováni jako osoby samostatně výdělečně činné, takže si museli platit sami i sociální pojištění a také náklady na palivo, údržbu atd. (CLB 2014: 25). Jejich pokusy o vytvoření vlastních odborových organizací, které by zastupovaly jejich zájmy, se většinou sešly s neúspěchem. Časté byly také stávky řidičů autobusů, naopak skoro žádné stávky nebyly zaznamenány ze strany řidičů vlaků, či pilotů letadel. Ve školství pak měli nejnižší příjem učitelé v mateřských školách a na venkově, zatímco učitelé v elitnějších vzdělávacích institucích neměli žádné potíže s příjmy. Je sice pravda, že podfinancování vzdělání bylo v některých chudých oblastech zapříčiněno nedostatečným financováním MV a jejich velkou finanční zodpovědností, na druhou stranu však tento jev nevysvětloval velkou příjmovou nerovnost mezi úředníky a učiteli ve stejných regionech (CLB 2011a: 15–27). Pokud PZV měnili práci v rámci oboru, docházelo v průměru ke zvýšení jejich příjmu, pokud ovšem změnili práci vně svého oboru, většinou docházelo ke snížení jejich příjmu, což je nutilo zůstat pouze v jednom oboru (Huang Qian 2011: 186).

Nerovnost v přerozdělování příjmů mezi regiony: Podle sčítání obyvatel z roku 2010 pobývalo 261 milionů lidí mimo místo svého *hukou*. Obyvatelé přibývali masově do měst jako Peking, Šanghaj, Tianjin 天津 a do provincie Guangdong, zatímco provincie jako

Sichuan nebo Hubei 湖北 zaznamenaly velký pokles obyvatel. Tato tendence byla zapříčiněna většími pracovními příležitostmi a míře rozvoje východních provincií Číny, i přes snahu čínské vlády o rozvoj západu v posledních letech⁹¹ (Cai Yong 2013: 391). Průměrný měsíční plat v Pekingu činil v roce 2012 5 793 yuanů, zatímco v hlavním městě Sichuanu Chengdu 成都 pouhých 3 185 yuanů. Rozdíl byl i na vedoucích pozicích. Roční plat úředníků z ekonomicky vyvinutějších oblastí v roce 2009 přesáhl 10 000 yuanů. Ovšem ve velmi vyspělých oblastech mohl dosáhnout až 100 000 yuanů (Yue Jinglun 2009: 266).

Nerovnost v přerozdělování příjmů mezi městy a venkovem: V roce 2006 neměla více než polovina venkovských domácností vodu z kohoutku, 87 % nemělo splachovací záchod a 60 % při vaření stále topilo dřevem. Průměrný příjem na vesnici byl v roce 2008 šestinový oproti městům (Chan a Crothall 2009: 5).

Co se týče přerozdělení bohatství v Číně, jsou hlavní problémy sice v dokumentech reflektovány, ovšem chybí důkladná reforma státních podniků a také vytvoření institucí nezávislých na KS, což bude velkou překážkou v odstraňování příjmové nerovnosti v Číně, hlavně v regulaci příliš vysokých příjmů.

3.1.4 Vytvoření spravedlivějšího a udržitelného systému sociálního zabezpečení

3.1.4.1 Rozšířit pokrytí účasti na sociálním zabezpečení (*kuoda canyu jiaofei fugaimian* 扩大参保缴费覆盖面)

Podle ZOSP z roku 2011 do sociálních fondů přispívali jak zaměstnanci, tak zaměstnavatelé, tyto fondy byly spravovány MV a sdíleny s fondy provinčními. Pojištění by měla být přesunovatelná, pokud jedinec mění pracoviště, ovšem kvůli silné lokalizaci sociálního systému v Číně to bylo velmi administrativně náročné a někdy tedy těžko proveditelné, hlavně mezi městy a venkovem (CLB 2014; Cooke 2011: 107).

Pokrytí SZ bylo stále nedostačující, pouze pokrytí POZ bylo vyšší, tedy 23 % (CLB 2014). Ve zmiňované továrně Hesheng byla sice nabídnuta možnost sociálního pojištění, téměř nikdo se ho však kvůli příliš vysokým poplatkům neúčastnil (CLW 2011). Velmi rozšířeným jevem v Číně byla ZPS, u které bylo sociální pojištění, pokud vůbec bylo poskytováno, nižší než u běžných pracovníků (CLW 2012; Chai 2015). Ve více než 13 % případů, kdy se pracovníci obraceli na CLW v roce 2012 o pomoc, bylo důvodem sociální pojištění (CLW 2012: 2).

⁹¹ Strategie Velkého rozvoje západu (*Xibu dakaifa* 西部大开发).

V roce 2012 bylo 6 % protestů způsobeno neplacením sociálního pojištění ze strany zaměstnavatele (CLB 2014: 18). Některé továrny sociální, úrazové a další pojištění vůbec neplatily (CLW 2012). Problémy byly mimo jiné s vyplácením pojištění v nezaměstnanosti. Podle zákona musely být příspěvky v nezaměstnanosti nižší, než místní minimální mzda (CLB 2014).

3.1.4.2 Uskutečnit plán základního celonárodního důchodového pokrytí (*shixian jichu yanglaojin quanguo tongchou* 实现基础养老金全国统筹)

V roce 2012 pouhých 14,5 % ze 166 milionů PZV, kteří byli zaměstnání mimo oblast svého původu (*waichu nongmingong* 外出农民工) mělo důchodové pojištění. Mnoho z nich odmítalo účast hlavně na důchodovém systému z důvodu příliš nízké mzdy (CLB 2014).

Největším problémem celého systému však byl nízký věk vstupu do důchodu, který od 50. let v Číně zůstal stejný, tedy 55 let pro ženy ve státním sektoru a 50 ve firmách, 60 let pro muže. V roce 2013 však bylo v Číně již 200 milionů lidí starších 50 let a pro udržení důchodového systému by měla být tato hranice zvýšena.⁹² Problém jejího zvýšení však tkvěl v tom, že zaměstnavatelé byli velmi neochotní zaměstnávat starší pracovníky, na trhu panovala velká věková diskriminace (CLB 2014; CLW 2012). V některých severovýchodních provinciích, kde byl nedostatek mladé pracovní síly a mnoho lidí v důchodovém věku, již mělo problém s nedostatkem příspěvků do důchodového fondu, který měl například v roce 2013 v Heilongjiangu 黑龙江 dluh 4 miliony yuanů (CLB 2014). Také většina provincií ve střední a západní Číně neměla k dispozici dostatečné fondy důchodového pojištění a byla závislá na příspěvcích ústřední vlády (Zhao Peng 2013). Podle Deutsche Bank a Bank of China chybělo v roce 2012 v důchodovém fondu v Číně celých 18.3 trillionů yuanů (Silk 2013).

3.1.4.3 Posílit správu a budování sociálního bydlení (*jiaqiang baozhangxing zhufang jianshe he guanli* 加强保障性住房建设和管理)

Mezi lety 1993–1997 se otevřel trh s bydlením pro vysoko-příjmové vrstvy a začaly být vydávány dotace na sociální bydlení pro nízko-příjmové domácnosti (*jingji shiyong fang* 经济适用房; Joyce Man 2010: 4). Byly zřízeny bytové fondy, do kterých přispíval zaměstnavatel i zaměstnanec 5 % z příjmů zaměstnance a finance z fondu pak měly být použity na bydlení či údržbu (Han Dongfang 2008: 173). Oproti ostatním fondům však pokrytí bytového fondu nerostlo a po několik let se stále udržovalo kolem hranice 100

⁹² To dokumenty též řeší: „Studovat strategie postupného zvyšování hranice odchodu do důchodu (*yanjiu zhiding jianjinshi yanchi tuixiu nianling zhengce* 研究制定渐进式延迟退休年龄政策)“.

milionů přispívajících, jelikož byl pro řadové pracovníky, bydlících v levných malých bytech většinou irelevantní vzhledem k jejich nízkým mzdám (CLB 2014). Ceny mohly být stále příliš vysoké pro lidi v důchodu, či bez zaměstnání. Velká část sociálních bytů byla navíc vyhrazena pro státní úředníky, ve městě Zhengzhou 郑州 až dvě třetiny⁹³ (Lang, Wang, Wang 2015: 66). Další problém byl fakt, že bydlení představovalo většinu příjmů MV, které se tím pádem snažily udržovat ceny bydlení co nejvyšší a vyčleňovaly jen velmi malou část pro sociální bydlení. Průlom bylo vydání Deseti nových článků nařízení (*xin shi tiao* 新十条) v roce 2010, jež měly problém řešit. Výsledkem bylo větší pokrytí Číny sociálním bydlením, PZV však byli z velké části ze systému vyčleněni (Youqin Huang 2012: 947–953). Zvyšování cen bytů se však v dokumentech dostatečně neřeší,⁹⁴ jelikož investice do bydlení udržovaly ekonomický růst, tvořily velkou část příjmů MV a velká nejednotnost v trhu s bydlením v Číně také zapříčiňovala obtížnost reforem (Zhu Haibin 2013). Bylo tedy potřeba zreformovat vlastnictví městské půdy⁹⁵ a zajistit, aby MV získaly i jiné příjmy, než jen z bydlení (Youqin Huang 2012: 959).

3.1.4.4 Udržet základní strategii rovnoprávnosti žen a mužů (*jianchi nannü pingdeng jiben guoce* 坚持男女平等基本国策)⁹⁶

Podle posledního sčítání lidu z roku 2010 byl problém menšího počtu⁹⁷ dívek reálný a ne čistě výsledek velkého počtu nezaregistrovaných dívek. Čínská společnost se tedy zatím nezbavila patriarchálního myšlení a to především na venkově (Yong Cai 2013: 388).

Nejliberálnějším k ženám byl stále považován Mao Zedong se svou politikou, že ženy drží polovinu nebes (*funü neng ding banbiantian* 妇女能顶半边天). Největší pokles práv žen v Číně naopak nastal na začátku 80. let (Wang a Zheng 2013: 88–92; Burnett 2010: 296). Obraz silné ženy v maovské propagandě začal být po jeho smrti zesměšňován a ženy byly postupně propouštěny z vedoucích rolí, jejich nezaměstnanost se zvýšila a začaly jim být přisuzovány zaměstnání, považovaná za vhodná pro ženy. Problém bylo také nejednoznačné stanovení počtu žen v jednotlivých úrovních vlád (Wang a Zheng 2013: 94; Burnett 2010: 297–307). Obrat nastal až v roce 2007, kdy byla stanovena jasná kvóta 22 % z celkového

⁹³To je v usnesení reflektováno jako: „Standardizovat a přísně dodržovat systém životního pojištění kádrů, nedovolovat jejich nadměrné zabírání obytných prostor a kanceláří (*guifan bing yange zhixing lingdao ganbu gongzuo shenghuo baozhang zhidu, buzhun duochu zhanyong zhufang he bangong yongfang* 规范并严格执行领导干部工作生活保障制度, 不准多处占用住房和办公用房)“.

⁹⁴Dokumenty se zmiňují pouze o zabezpečení bydlení, zlepšení fondu bydlení a vytvoření finančních institucí na zprůhlednění a standardizaci bydlení.

⁹⁵Což v Usnesení pléna není.

⁹⁶To se objevuje v Usnesení vůbec poprvé.

⁹⁷Výsledek politiky plánované porodnosti, kdy se podle různých zpráv dívky často po narození či před narozením zabíjely, aby měla rodina možnost získat mužského potomka.

počtu představitelů pléna v roce 2008. Od té doby začal počet žen ve vládě růst. Přesto se jejich zastoupení nevyrovnalo se západním zemím (Wang a Zheng 2013: 88–95).

Ačkoli však byly vydány zákony na ochranu ženských práv, nebyly specifikovány dostatečně silné mechanismy postihující jejich porušování (Burnett 2010: 303; Chan a Crothall 2009: 46). Stereotypy ohledně žen, tvořené společnostmi a do jisté míry podporované vládou byl jeden z klíčových problémů (Burnett 2010: 317). Další problém bylo sexuální obtěžování žen, s kterým se v roce 2012 se setkalo 70 % pracovník v továrnách v Guangzhou (CLB 2014: 43).

3.1.4.5 Vypořádat se se stárnutím populace (*jiji yingdui renkou laonianhua* 积极应对人口老龄化)

Sčítání obyvatel jasně ukázalo, že byla porodnost v Číně hluboko pod kritickou mezí (Yong Cai 2013: 392; Guo 2013; Peng Xiaojun 2011). Hrozilo tedy, že Čína spadne do pastí nízké porodnosti.

Čína prodělávala velké společensko-ekonomické změny, urychlené politikou plánované porodnosti, kdy se počet lidí v důchodovém věku zvyšoval, zatímco počet lidí v produktivním věku klesal⁹⁸ (Feng et al 2012: 2 764; Cai a Wang 2012: 8). S rozšiřujícím se trendem rodinné struktury 4–2–1⁹⁹ a vzrůstajícím stěhováním vesnického obyvatelstva do měst, začalo být čím dál obtížnější naplňovat tradiční synovskou oddanost a starat se o rodiče (Feng et al 2012: 2 765). V roce 2013 bylo v Číně již 200 milionů lidí starších 50 let, a tudíž by pro udržení důchodového systému měla být hranice vstupu do důchodu zvýšena. Problém jejího zvýšení však, jak již bylo zmíněno, tkvěl v tom, že zaměstnavatelé byli velmi neochotní zaměstnávat starší pracovníky (CLB 2014; CLW 2012).

V přepočtu na obyvatele měla Čína jen polovinu dlouhodobých míst v pečovatelských zařízeních na 1 000 penzistů, v porovnání s většinou vyspělých zemí a jen 1,5–2 % lidí ve věku nad 65 let žila v Číně v těchto zařízeních, oproti 4–8 % ve vyspělých státech (Feng et al 2012: 2 767). Zdá se, že nejlépe může tento problém vyřešit soukromý sektor pečovatelských služeb.¹⁰⁰ Do roku 2005 bylo sice v Číně vytvořeno 32 000 center pro penzisty, avšak tento projekt do velké míry selhal kvůli nedostatečnému financování vlády (Cooke 2011: 108). Neexistovaly žádné soběstačné a dlouhodobé pečovatelské služby, kromě velkých měst jako

⁹⁸ Podle odhadů se poměr lidí v produktivním věku a penzistů bude měnit z 13 penzistů na 100 lidí v produktivním věku v roce 2010 na 45 penzistů na 100 lidí v produktivním věku v roce 2050.

⁹⁹ 4 prarodiče – 2 rodiče – 1 dítě.

¹⁰⁰ V dokumentech nachází i tento problém odezvu: „Rozvinout odvětví pečovatelských služeb pro penzisty (*fazhan laonian fuwu chanye* 发展老年服务产业)“.

Šanghaj. Populární se od roku 2007 staly pečovatelské služby přímo u klienta doma. Tyto služby však na venkově čelily velkým potížím, jako například infrastruktura, nedostatečné financování atd. K péči o penzisty byla vydána nařízení týkající se standardu budov, péče a kvalifikace zaměstnanců. Chyběla však detailnější kritéria a nařízení navíc nebyla často plně dodržována, hlavně co se týče kvalifikace zaměstnanců, z nichž minimálně jedna třetina neměla potřebnou kvalifikaci. Často byl také problém ze strany MV, jež nedodržovaly standardy, aby mohly rychleji zvýšit potřebné kapacity pečovatelských zařízení. Dalším problémem bylo vyjmutí neziskových organizací z daní, důsledkem čehož pro ně MV nebyly ochotny vyčlenit půdu a tím zamezovaly investicím soukromého sektoru¹⁰¹ (Feng et al 2012: 2 768–2 769). Podle výpočtů ekonomů z roku 2013 bylo předpokládáno, že v následujících dvou desetiletích připadne 3,5 % HDP na řešení problémů se stárnoucí populací¹⁰² (Collins, Erickson 2014).

3.1.4.6 Zlepšit systém služeb pro děti zanechané na venkově (*jianquan nongcun liushou ertong fuwu tixi* 健全农村留守儿童关爱服务体系)

V roce 2007 bylo podle průzkumu VFŽ 58 milionů dětí zanechaných svými rodiči na venkově a pouhých 19 milionů žilo se svými rodiči ve městech, kam se stěhovaly za práci. Důvodem byl nerovnoměrný vývoj měst a vesnic a také systém *hukou*, který činil z PZV druhořadé obyvatele měst. Rodiče se tedy většinou rozhodli raději zanechat své děti na venkově v péči příbuzných, než aby je vystavili diskriminaci ve městě. V té době činil celkový počet dětí těchto dvou skupin asi čtvrtinu celkového počtu dětí v Číně. Tato skupina vykazovala častější psychologické problémy podobné jako u zanedbaných dětí, z důvodu nepřítomnosti svých rodičů a to i v případě, že s nimi žili ve městech. Komunikace rodičů s dětmi probíhala většinou jen přes telefon jednou za dva týdny až měsíc, většinou po velmi krátkou dobu, kdy se rodiče zajímali jen o praktické záležitosti okolo dětí a málokdy došlo na jejich psychologické potřeby. Většina dětí viděla své rodiče jednou ročně, některé však i méně často. Tyto děti také byly častěji oběti různých zranění či kriminálních útoků, v případě dívek často sexuálních. Psychologický jev, kdy měly zanechané děti podle studií často sklony k depresím, frustracím a malému sebevědomí, dostal název syndrom zanechaných dětí (*liushou ertong zonghe zheng* 留守儿童综合症). Objevily se také případy sebevražd. Dalším

¹⁰¹Tyto praktiky MV by podle dokumentů měly být odstraněny: „Chránit legální práva především malých a středních investorů a tím zajistit obyvatelům více zdrojů příjmů z nemovitostí (*baohu touzizhe youqi shi zhong xiao touzizhe hefa quanyi, duo qudao zengjia jumin caichanxing shouru* 保护投资者尤其是中小投资者合法权益, 多渠道增加居民财产性收入)“.

¹⁰²Velkým problémem byly nedostatečné finance na fond důchodového pojištění, což by mělo částečně vyřešit již zmiňované zdanění státních firem do roku 2020 (Xin Jingbao 2013).

negativním fenoménem byla velká kriminalita těchto dětí. Ačkoli díky finanční podpoře svých rodičů měly zanechané děti podle průzkumu větší šanci zůstat ve škole, jejich výsledky byly z 80 % hodnoceny jako průměrné či podprůměrné a děti byly často problémové. Vláda se začala tímto problémem zabývat až v roce 2004. Ačkoli bylo započato mnoho projektů na pomoc těmto dětem, jejich problém byla nesystematičnost a nedostatek financování. Bylo potřeba vystavět internátní školy, ovšem mnoho MV na ně nemělo prostředky. Děti v internátních školách na venkově často trpěly podvýživou a nedostatkem péče, byla zde rozšířená šikana a školy trpěly akutním nedostatkem personálu a financí (Chan a Crothall 2009: 5–26).

Co se týče sociálního pojištění, je sice podle dokumentů vláda připravena řešit jeho nedostatky, ovšem implementace reformy, hlavně co se týče zvyšování důchodového věku a řešení dluhu důchodového fondu bude v Číně velmi problematická.

3.1.5 Prohloubení reformy systému zdravotnictví a lékařské péče

3.1.5.1 Klást důraz na situaci na vesnicích (*yi nongcun wei zhongdian* 以农村为重点)

Přerozdělení výdajů na zdravotnictví mezi venkovem a městem bylo v Číně velkým problémem. V posledním desetiletí se zvýšily výdaje na obyvatele ve zdravotnictví 33x ve městech, zatímco na venkově pouze 17x. Ovšem trojnásobný rozdíl ve výdajích na lékařskou péči mezi městem a venkovem v roce 2010 byl stále nižší, než čtyřnásobný rozdíl příjmů mezi nimi (Eggleston 2012: 5–6; FSI 2012).

Nedostatek zdravotní péče na vesnici byl příčinou malé návštěvnosti lékaře ze strany venkovanů, jelikož za ním museli cestovat někdy až stovky kilometrů, což velmi zvýšilo náklady na léčbu (doprava, ubytování, strava...). Proto většina z nich vyhledávala lékaře, až když byl jejich stav opravdu vážný, což bylo ve většině případů již pozdě (CLB 2013: 8).

3.1.5.2 Klást důraz na vývoj zdravotního zabezpečení a zdravotních služeb (*zhongdian tuijin yiliao baozhang, yiliao fuwu* 重点推进医疗保障, 医疗服务)

V roce 2011 činily vládní výdaje na zdravotnictví pouhých 642,9 miliard yuanů, tedy ekvivalent 477 yuanů na osobu za rok, z čehož valnou většinu platily MV (CLB 2013: 6; OECD 2013: 5). Výdaje na léčbu se staly tak vysoké, že se v Číně rozšířila fráze „jít k lékaři je těžké a drahé“ (*kanbing nan, kanbing gui* 看病难, 看病贵; Chan a Crothall 2009: 29; Eggleston 2012: 6).

Zdravotní pojištění, podobně jako důchodové pojištění se financovalo pomocí kombinace individuálních účtů a veřejných fondů, jedinec přispíval 2 % ze svého platu do svého účtu, zaměstnavatel pak 6–12 % výše platu zaměstnance, část do zaměstnancova účtu, část pak do veřejného účtu. Individuální účet měl pokrýt veškeré náklady na léčbu, které nepřesáhnou 10 % místní roční průměrné mzdy a fond měl pak pokrýt veškeré náklady nad tuto částku až do nejvyšší hranice pětinasobku místní roční průměrné mzdy. Pokud však jedinec na svém individuálním účtu neměl dostatečné prostředky, aby pokryl 10 % místní roční průměrné mzdy, musel si veškeré výlohy nadále financovat sám. Pojištění však zahrnovalo jen schválené služby a často nezahrnovalo kliniky, jichž bylo v Číně velmi málo (Chan, Ngok, Phillips 2008: 119; Deu et al 2012).

V roce 2012 byla již valná většina Číny (95 %) pokryta zdravotním pojištěním, ovšem příspěvky byly mnohdy velmi nízké (FSI 2012; Eggleston 2012: 8; Deu et al 2012). Pokrytí se však rapidně zvýšilo oproti roku 2006, kdy činilo pouhých 43 %. Podíl komerčních pojišťoven v systému byl však velmi limitovaný, většinou jen pro nejbohatší vrstvy, ačkoli v roce 2012 jejich počet výrazně stoupl (Deu et al 2012; Eggleston 2012: 9). V roce 2010 činilo procento úhrady léčby ze strany pacienta 35,52 %, tedy pokles o necelých 25 % od roku 2000, což dokumentuje velký rozmach zdravotního pojištění v Číně za poslední desetiletí. Zatímco v roce 2001 šly vládní dotace do zdravotnictví na venkově téměř výhradně nemocnicím, v roce 2009 přes polovinu dotací šlo přímo k pacientům (Eggleston 2012: 5).

V roce 2010 však mělo jen málo přes 50 milionů lidí v důchodovém věku a asi 160 milionů pracovníků zdravotní pojištění (CLB 2014; Meng Xin 2012: 88–89). Podle některých průzkumů většina dětí PZV nechodila na zdravotní prohlídky ve městech, kvůli jejich ceně. V roce 2007 se v některých provinciích konala kampaň, kdy měly všechny děti právo na jednu lékařskou prohlídku zdarma. Například ve městě Wuxi 无锡, provincie Zhejiang pouhých 16 % z 1 020 dětí PZV bylo shledáno zcela zdravými. Děti PZV měly také větší procento úmrtnosti, hlavně co se týče nemocí, jimž se dá předejít (Chan a Crothall 2009: 31–32).

3.1.5.3 Provést celkovou reformu zásobování léků (*shishi yaopin gongying zonghe gaige* 实施药品供应综合改革)

Nemocnice se měly v 80. letech stát samostatně výdělečné jednotky, nezávislé na státní podpoře (Sun et al 2010: 1047; Wang, 2010: 340; Qiang 2013). Zdravotnická zařízení

pak byla spíše pořizována kvůli zisku¹⁰³ než podle potřeb populace a zisk nemocnic pocházel především z prodeje léků (Sun et al 2010: 1 042; Chan, Ngok, Phillips 2008: 120; CLB 2013: 8; Eggleston 2012: 13; Qiang 2013; Collins, Erickson 2015). V roce 2006 činil prodej léků 41,5 % příjmů nemocnic, zároveň však jejich nákup činil 37,1 % jejich výdajů (Sun et al 2010: 1 046).

Již z doby Mao Zedonga bylo v Číně farmaceutických firem mnoho, a proto se po reformách otevření světa spíše zaměřily na boj proti konkurenci, než kvalitu a inovaci. Od roku 2000 byla určena maximální cena některých léků na stanoveném seznamu podle průměrné výrobní ceny léku plus 15 % zisku pro státní nemocnice. Tím se mělo předejít příliš vysokým cenám (Wang a Zheng 2013: 340; CLB 2013: 8; Eggleston 2012: 13; Sun et al 2010: 1 046; Deu et al 2012). Mnoho nemocnic však používalo jiný typ léků, předepisovalo častější dávkování za účelem zisku a pacientům byly často předepisovány léky, které nepotřebovali. Léky ze seznamu se často vyráběly mnohem méně a bylo jich nedostatek.¹⁰⁴ To bylo způsobeno také tím, že byli pracovníci v nemocnicích odměňováni podle výše příjmu nemocnice (Chan, Ngok, Phillips 2008: 120; CLB 2013: 8; Eggleston 2012: 13; Sun et al 2010: 1046; Qiang Liu 2013; Collins, Erickson 2015). Například antibiotika byla v roce 2011 předepisována v 62 % monitorovaných případů, v roce 2008 v provincii Henan 河南 až u 70 % monitorovaných případů, což může hlavně u dětí vést k neurologickým potížím (Sun et al 2010: 1 047; Eggleston 2012: 14; Philpott 2013). V rámci regulovaných cen probíhalo v roce 2008 60 % prodejů léků. Ceny léků mimo seznam se řídily tržními cenami. Získání tržní ceny pro svůj lék firmy často pomocí korupce dosahovaly tím, že změnily jejich balení. Ceny léku byly ve srovnání s jinými zeměmi světa vyšší, číňané ovšem platili méně za lékařské služby. Ovšem z výše uvedeného je zřejmé, že zlevňování léků nebylo řešením. Navíc bylo obtížné, jelikož farmaceutické společnosti často nadhodnocovaly skutečné výrobní náklady, které vláda neměla možnost zjistit (Sun et al 2010: 1044–1054). Odstranění poloviny poskytovatelských zisků uvalilo také mnoho státních klinik nejnižších úrovní do dluhů (Eggleston 2012: 14).

Další problém byl také s distribucí léčiv, které musely často projít až přes devět dodavatelských řetězců, než byly k dostání ke koupi (Sun et al 2010: 1044). Léky byly nekvalitní či falešné, a proto dávalo mnoho lidí přednost značkám z ciziny (Martina 2013).

¹⁰³ Proto v dokumentech vláda plánovala: „Přednostně podporovat vytváření neziskových institucí lékařské péče (*youxian zhichi juban fei yingli xing yiliao jigou* 优先支持举办非营利性医疗机构)“.

¹⁰⁴ V dokumentech tento problém řeší tím, že: „Zrušení léků ke kompenzaci nákladů nemocnic, vyjasnit ceny léků a lékařských služeb (*quxiao yi yao buyi, lishun yiyao jiage* 取消以药补医, 理顺医药价格)“.

Byla tedy potřeba zlepšovat zásobování léků, které měly být dodávány přímo do nemocnic a zavedeny nulové výdělků poskytovatelů léků u předepsaných základních léků (*ling chajia* 零差价; Eggleston 2012: 18). Dále chtěla vláda do roku 2015 soustředit 95 % dodávek léků do rukou 100 největších farmaceutických firem (Deu et al 2012). Reforma v oblasti léků byla klíčovou ke zlepšení zdravotní péče v Číně (Sun et al 2010: 1042).

3.1.5.4 Vytvořit systém zabezpečení a pomoci při těžkých nemocech (*jianli zhong teda jibing baozhang de jiuzhu jizhi* 建立重特大疾病保障和救助机制)

V čínském zdravotnictví nastal v minulém desetiletí přelom, kdy již nebyl nejrozšířenější problém infekční nemoci, ale chronická onemocnění. Proto by se měl zdravotnický systém přeorientovat z důrazu na řešení akutních nemocí na větší důraz na prevenci a léčení chronických onemocnění (Eggleston 2012: 3–4; Collins, Erickson 2015).

Velmi rozšířenou nemocí z povolání byla v Číně již od 50. let pneumokonióza (*chenfei* 尘肺).¹⁰⁵ Podle Ministerstva zdravotnictví trpělo v roce 2010 touto nemocí 23 812 lidí, ovšem většina společenských organizací se shoduje na tom, že se jedná jen o malé procento případů a ve skutečnosti ve stejném roce trpělo touto nemocí mezi jedním až šesti miliony pacientů. Efektivní léčba zatím neexistuje¹⁰⁶ a i léčba na utlumení symptomů a prodloužení života byla velice nákladná a často mimo finanční dosah PZV (CLB 2013: 4). Důvodem bylo hlavně ignorování bezpečnostních opatření ze strany firem a MV. Pracovníci nebyli často informováni o nebezpečí a vláda dělala jen velmi málo v šíření povědomí o této nemoci mezi veřejností. Problém byl také s neexistencí zdravotního pojištění v soukromém sektoru do začátku 21. stol. Proto bylo pro pracovníky získání uhrazení léčebných výloh téměř nemožné (CLB 2013: 7–9).

MV často zaujímaly různý přístup k řešení problémů s neochotou zaměstnavatelů hradit léčebné výlohy. Ovšem i v případech kdy tento přístup byl vstřícný a pracovníkům se od MV dostalo pomoci, se vždy jednalo jen o reakci na jejich požadavky a nebyla iniciativa vylepšit celý systém. Vlády často pomoc využívaly jako prostředek k vylepšení vlastní tváře, což jim pomáhalo v udržení společenské stability. Mnoho MV dokonce bylo proti ZOSP z roku 2011 a aktivně sabotovaly nucení zaměstnavatelů poskytovat zaměstnancům úhrady za léčebné výlohy pracovních úrazů, či nemocí. Vlády reagovaly mnohem více na tlak zezdola, tedy ze stran protestů, či společenských organizací, než ze shora na tlak ústřední vlády. Byla

¹⁰⁵ Nemoc bývá nejčastěji způsobena nadměrnou inhalací prachových částic do plic, k čemuž dochází během prací v dolech či na staveništích (CLB 2013: 8).

¹⁰⁶ V roce 2013.

potřeba odborových organizací, aby neustále preventivně monitorovaly zdravotní bezpečnost na pracovišti, což však nedělaly.¹⁰⁷ Navíc bylo veškeré řešení léčby těžkých nemocí ponecháno na MV a to často těch nejchudších, jelikož právě v nejchudších regionech byl výskyt nejvyšší (CLB 2013: 20–23).

Dalším vzrůstajícím fenoménem kromě již dříve zmiňované anemie u dětí na venkově, byla cukrovka (Collins, Erickson 2015; Luo et al 2010: 1). V roce 2010 trpělo touto nemocí v Číně 92 milionů pacientů a dalších 150 milionů bylo v počínajícím stádiu (Deu et al 2012). Velkým problémem, způsobeným především znečištěním ovzduší, bylo také rozšiřování rakoviny (Collins, Erickson 2015). Čína se navíc řítí do problému rozšiřující se Alzheimerovy nemoci a stařecké demence, jimiž trpělo v roce 2013 15 milionů lidí (Collins, Erickson 2014).

3.1.5.5 Zdokonalit tří stupňovou síť zdravotních služeb na venkově (*jianquan nongcun sanji yiliao weisheng fuwu wangluo* 健全农村三级医疗卫生服务网络)

V mnoha chudších regionech stále chyběly kliniky (Wang a Zheng 2013: 340). V posledních letech rostla iniciativa vlády k zlepšení kvality a zvýšení investic do sítě zdravotních středisek na nejnižších úrovních – tedy na vesnicích, správních oblastech a městských čtvrtích a tím zvýšit jejich procento návštěvnosti a důvěry (Eggleston 2012: 6; FSI 2012; Deu et al 2012). Docházelo totiž k nadměrnému financování hlavních nemocnic ve městech na úkor výše zmíněných nemocnic na nižších úrovních, které naopak trpěly podfinancováním (Deu et al 2012; Chan, Ngok, Phillips 2008: 119; CLB 2013: 8).

Většina nemocnic byla státních, v roce 2011 činilo procento návštěv soukromých nemocnic pouhých 6,1 % a procento ambulantních návštěv 8,2 %. Ovšem co se týče nejnižších úrovní, tam pokrýval soukromý sektor 18,6 % návštěv do místních zdravotnických center. Většina klinik na vesnicích byla soukromá. Cílem bylo, aby každá vesnice měla vlastní kliniku, každá správní oblast své zdravotní středisko a každý kraj alespoň jednu nemocnici střední kvality (*erjia yiyuan* 二甲医院; Eggleston 2012: 7). V rámci toho bylo v roce 2011 plánováno zvýšit finanční podporu studentů medicíny, vyslaných do střední či západní části Číny (Eggleston 2012: 19). Nejdůležitější ke zlepšení zdravotní péče na nejnižších úrovních bylo zavedení systému hodnocení pracovníků v tomto sektoru podle jejich výkonu (Sun et al 2010: 1 047; Eggleston 2012: 14). Kvůli pevné mzdě lékařů a zrušení velké části jejich zisků z předepisování léků, začalo mnoho z nich posílat pacienty k poskytovatelům zdravotní péče na vyšších úrovních a tím bylo zapříčiněno přetěžování

¹⁰⁷ O čemž v dokumentech není zmínka.

městských nemocnic především pacienty, kteří vyžadovali delší léčbu s vyššími náklady (Eggleston 2012: 15; Deu et al 2012).

3.1.5.6 Prohloubit reformu veřejných nemocnic (*shenhua gongli yiyuan gaige* 深化公立医院改革)

Podle premiéra Li Keqiang byla reforma financování státních nemocnic nejtěžší část celé reformy zdravotnictví (Deu et al 2012). Dvě třetiny celkových výdajů na zdravotní péči šlo v roce 2012 na nemocnice. Reformy se do roku 2009 zaměřovaly hlavně na rozšíření pokrytí zdravotní péče, než na kvalitu nebo reformu státních nemocnic. Problém byl také s korupcí a nekvalitou léků (Martina 2013).

Všechny veřejné nemocnice byly podle zákona evidovány jako právní subjekt pracovních jednotek (*shiye danwei faren* 事业单位法人), což byl stav dřívějších firem ve státním vlastnictví. Vlastnická práva nemocnic se dělila na dva druhy a to materiální vlastnictví¹⁰⁸ a práva řízení. Stát u státních nemocnic, či investor u soukromých, měli první druh práv a stát proto mohl prodat, či pronajmout správní práva soukromému subjektu. Proto ačkoli byly nemocnice státní, operovaly jako soukromé firmy, což znamenalo, že rozhodování bylo často přesunuto na správce nemocnice a ten si mohl nechat její veškeré výdělků a zároveň byl zodpovědný za veškeré dluhy. Důležitá rozhodnutí a nakládání s majetkem byly však stále v rukou vlastníka. Důsledkem toho byla vlastnická práva velmi nepřehledná a nemocnice méně efektivní. V reformách z roku 2009 byla viditelná snaha vlády o jasné rozdělení vlastnictví a správy (*guanban fenkai* 管办分开) a o větší spoluúčasť MV, jelikož většina státních nemocnic byla řízena přímo ústřední vládou, které často chyběly dostatečné znalosti daného regionu. Problém bylo rozhodnout o tom, jakou novou formu právního subjektu přiřknout nemocnicím. Pokud však nedojde k reformám, Čína riskuje privatizaci nemocnic nebo neochotu investorů nemocnice sponzorovat (Collins, Erickson 2015; Collins, Erickson 2014).

3.1.5.7 Zvýšit schopnost personálu zdravotnických služeb (*tigao yiliao weisheng duiwu fuwu nengli* 提高医疗卫生队伍服务能力)

Jak již bylo řečeno, pracovníci v nemocnicích byli odměňováni podle výše příjmu nemocnice, a proto často předepisovali pacientům zbytečné léky (Chan, Ngok, Phillips 2008: 120; CLB 2013: 8; Eggleston 2012: 13; Sun et al 2010: 1 046; Qiang Liu 2013; Collins a Erickson 2015). Lékařům byl poskytován pevný plat, v důsledku čehož nebyli motivováni

¹⁰⁸ Budova, vybavení apod.

k poskytování důkladné péče (Wang a Zheng 2013: 340). V rámci rozšiřování nemocnic bylo v roce 2011 plánováno poskytnout odborné školení 580 000 praktikujícímu zdravotnickému personálu (Eggleston 2012: 19; Deu et al 2012). Nejdůležitější částí ke zlepšení zdravotní péče na nejnižších úrovních bylo zavedení systému hodnocení pracovníků ve zdravotnictví podle jejich výkonu. Podle průzkumu v provincii Shanxi 山西 v roce 2011 byla vhodná léčba na venkově provedena v pouhých 53 % případů. Navíc 64 % předepsaných léků bylo buď zbytečných, nebo dokonce škodlivých. Podle jiného průzkumu v provincii Gansu 甘肃 a městě Chongqing, byla pouhá 2 % předepsaných léků nejvhodnější k léčbě (Sun et al 2010: 1 047). Velká část nemocí zůstávala v Číně nediagnostikovaná (Deu et al 2012). Nespokojenost veřejnosti se zdravotnickým personálem v posledních letech rostla a mezi lety 2008–2012 rostl i počet útoků na lékařský personál (Qiang Liu 2013; Collins, Erickson 2015).

3.1.5.8 Zdokonalit systém kontroly potravinové bezpečnosti a léků jednou autoritou (*wanshan tongyi quanwei de shipin yaopin anquan jianguan jizhi* 完善统一权威的食品药品安全监管机构)

Problém potravinové bezpečnosti (PB; *shipin anquan* 食品安全) byl v Číně diskutovanější, než kdekoli jinde na světě. I po dlouho očekávaném Zákoně o PB (*Shipin anquan fa* 食品安全法), vydaném v roce 2009 byla míra používání pesticidů a hnojiv v Číně stále největší na světě a potraviny vyvážené z Číny byly často kvůli své kontaminaci odmítány ostatními státy. PB byla jedna z největších příčin společenské nedůvěry a nespokojenosti v Číně. Podle průzkumu z roku 2008 nemělo přes 90 % respondentů důvěru v PB v Číně. Termín PB se v Číně objevil až v 90. letech, problém však existuje již od 50. let. Do 70. let byla většina případů zapříčiněná nedostatečným hygienickým povědomím. Od 90. let se však začaly objevovat problémy s chemicky upravovanými potravinami, například s nitridem a vznikl termín jedovaté potraviny (*youdu shipin* 有毒食品). Nejčastější metoda byla falšování druhořadých, prošlých potravin pomocí chemikálií, nejčastěji již použitý olej z restaurací apod. Podle průzkumu z roku 2010, každý desátý subjekt průzkumu tento olej používal. Druhým nejčastějším prostředkem byla aditiva přidávaná do krmiv zvířat, z čehož největší skandály pocházely kolem klenbuterolu (*shouroujing* 瘦肉精). Podle studie Michigenské státní univerzity se v Číně až polovina celkové spotřeby antibiotik používala jako krmivo zvířatům¹⁰⁹ (Philpott 2013; Sun et al 2010: 1047; Eggleston 2012: 14). Dalším problémem bylo používání různých škodlivých pesticidů pro hnojení. Posledním problémovým článkem PB bylo falešné jídlo, jako například falešný mléčný prášek či falešné

¹⁰⁹ Navíc jak jsem zmiňovala výše, byla v Číně konzumace antibiotik už jen u lidí značná.

léky. V roce 2001 zemřelo 192 000 lidí na následky požití falešného léku. Případy falešných potravin a léků se dokonce dostaly do první desítky nejvlivnějších kriminálních případů v Číně v roce 2002 (Yan Yunxiang 2012: 706–720).

V 90. letech neprošla až třetina všech pesticidů na trhu testováním a registrací a každoročně umíralo na otravu potravinami průměrně 10 000 lidí. Jediný pokrok v novém miléniu bylo snížení počtu úmrtí, způsobených otravou na desítky případů ročně. V roce 2005 bylo pouhých 6 % zemědělských produktů neznečištěných a pouhé jedno procento organické. Jeden z nejhorších případů potravinové kontaminace bylo kojenecké mléko firmy Sanlu Group (*Sanlu jituan* 三鹿集团) v roce 2008, jež vyústilo ve skoro 52 000 hospitalizací, především chudší části populace (Chan a Crothall 2009: 32). Kvůli konkurenčním bojům regulačních agentur, korupci a nedostatečné iniciativě shora byly pokusy o regulaci potravinového trhu často neúspěšné. Potravinový risk byl však nerovnoměrný mezi vrstvami obyvatel, což zvyšovalo sociální nespravedlnost v Číně. Existovala speciální produkce potravin (*tegong shipin shengchan* 特工食品生产) pro vládní jídelny a soukromou spotřebu vládních zaměstnanců a privilegované vrstvy, jež byla navíc zčásti financována z daní (Yan Yunxiang 2012: 712–723).

3.1.5.9 Udržovat základní linii politiky plánované porodnosti (*jianchi jihua shengyu de jiben guoce* 坚持计划生育的基本国策)¹¹⁰

Plodnost mezi lety 1979–2000 klesla z 2,8 na 1,8 dětí na ženu. Do roku 2004, tedy v prvních 25 letech od zavedení politiky plánované porodnosti, byla čínská populace snížena o 250–300 milionů (Meng Xin 2012: 93). Nejlepším nástrojem na kontrolu porodnosti byl systém *hukou*. Pokud měla některá rodina více dětí, bylo dětem *hukou* zamítnuto, a tím i přístup k většině sociálních služeb, včetně vzdělání a zdravotní péče. Pokuty za více dětí byly navíc tak vysoké, že rodiny často děti zatajovaly, což způsobilo velký problém při sčítání lidu. Před sčítáním v roce 2010 byla dána všem rodinám možnost k registraci dosud neregistrovaných potomků, ačkoli kontrolní oddělení stále mohla uvalit pokuty. Bylo započteno 13 milionů lidí, kteří neměli žádné *hukou* (Fang Cai 2012: 372–373). Bylo ovšem nutné politiku zmírnit kvůli rostoucímu problému stárnutí čínské populace. Ačkoli není jasné, zda by politika dvou dětí zvýšila porodnost, pokud se tak však stane, zvýší se domácí spotřeba, přibude pracovní síly a také se sníží růst cen bydlení. Jelikož se Čína v současnosti nachází pod úrovní udržitelnosti populace, pokud reforma porodnosti dvou dětí v případě, že jeden

¹¹⁰ „Provést politiku plánované porodnosti dvou dětí v případě, že alespoň jeden z manželů je jedináčkem (*qidong shishi yifang shi dusheng zhinü de fufu ke shengyu liangge haizi de zhengce* 启动实施一方是独生子女的夫妇可生育两个孩子的政策)“.

z manželů je jedináček populaci nezvýší, mělo by se přejít k politice dvou dětí (*pubian erhai* 普遍二孩; Xin Jingbao 2013; Liu, Zhou, Xu 2013).

Ve mnou vybraných částech dokumentů bylo sekundární literaturou dokázáno, že reagují na skutečné problémy, na druhou stranu však také vidíme velkou problematičnost, s jakou se provedení těchto reforem bude potýkat. Je potřeba zvýšit tržní spotřebu lékařských služeb prostřednictvím zvýšení soukromých investic do veřejného zdravotnictví (jako například u zmiňovaných veřejných nemocnic), zvýšit kontrolu bezpečnosti a kvality (hlavně co se týče léků a potravin) a orientovat rozvoj zdravotnictví podle poptávky spotřebitelů (tedy investovat do oblastí, kde je poptávka spotřebitelů největší, tedy síť zdravotních středisek na nižších úrovních; Zeng Fubin 2013).

3.1.6 Inovace systému státní správy

3.1.6.1 Zdokonalit a vytvořit systém služeb starající se o plovoucí populaci a speciální skupiny obyvatel (*wanshan he chuangxin liudong renkou de teshu requn guanli fuwu* 完善和创新流动人口和特殊人群管理服务)

Někteří předpokládali, že v určitých oblastech u určitých speciálních skupin obyvatel (*teshu renkou* 特殊人口), se v případě davového incidentu může objevit situace, kdy se lidé přidávají z důvodu vlastní nespokojenosti i přes to, že se nejedná o jejich přímé zájmy (*wu zhijie liyi chongtu* 无直接利益冲突; CLB 2011a: 13).

První generace PZV neměla v plánu ve městech zůstat a chtěla se vrátit na svůj rodný venkov. Druhá generace však již měla minimální zkušenosti se zemědělstvím, minimálně SŠ vzdělání a mnoho z nich se dokonce narodilo ve městech. Neměli proto záměr vracet se na venkov a nezačlenění do městské společnosti je frustrovalo. Proto byli zdroj potenciální nestability v případě, že do městské společnosti nebudou začleněni. Ovšem jen malý zlomek PZV splňoval podmínky *hukou* ve městech, kterou například v Šanghaji mohl získat jen ten, kdo obdržel 100 bodů v jistých kategoriích¹¹¹ (Wang a Zheng 2013: 328–330). *Hukou* však podle některých nebylo hlavní příčinou jejich nezačlenění. Nekladl se dostatečný důraz na vliv trhu a právního a společenského vyčlenění na špatný stav PZV (Zhan Shaohua 2011: 246). V případě menších měst již však nebyl problém získat místní *hukou*, ovšem šlo o to, zda se PZV vyplatí (Collins, Erickson 2014). Druhořadé postavení PZV bylo dílo mnoha

¹¹¹Speciální kvalifikace, stabilní zaměstnání v Šanghaji, příspěvky na sociální pojištění a na daně v Šanghaji, zaměstnání v jiných provinciích nebo v zahraničí, speciální zaměstnání, podnikání a investování v Šanghaji (Wang a Zheng 2013: 330).

různých institucí, ne jen jedné jediné, a proto vyřešit tento problém vyžadovalo plošnou spolupráci na mnoha různých programech. To však bylo velmi těžké, jelikož instituce měly všechny různé zájmy (Cai a Giles 2012: 368). Co se týče dětí PZV zanechaných na venkově, viz samostatná kapitola.

3.1.6.2 Vhodně se vypořádat s vnitřními spory uvnitř společnosti (*zhengque chuli renmin neibu maodun* 正确处理人民内部矛盾)

Podle Čínského institutu sociálních věd (*Zhongguo shehui kexue yuan* 中国社会科学院) se mezi lety 1998–2007 index společenského řádu¹¹² snížil o necelých 27 % a index společenské stability¹¹³ se snížil o 10,8 %. To dokazuje, že stav společenské stability v Číně se v posledních letech zhoršoval (CLB 2011a: 11). Velký problém byla segregace dětí PZV od místních a vzájemná rivalita, kdy městské děti na děti z jiných provincií hleděly z patra, zatímco děti PZV naopak na městské protějšky pohlížely jako na rozmazlené a neomalené (Zhan Shaohua 2011: 269; Chan a Crothall 2009: 41). Kvůli vzrůstajícím rozporům ve společnosti, rostl i strach KS a tím i její investice do udržování stability (*weiwen* 维稳).¹¹⁴ V roce 2009 investovala vláda do bezpečnosti 514 miliard yuanů. Za nestabilitu byly považovány z velké části hlavně skupinové protesty pracovníků, jejichž počet rok od roku rostl a to hlavně po roce 2009 (CLB 2011a: 6–7).

Stávající sestávali ze dvou druhů společenských skupin, první byli PZV, kteří neměli *hukou* ve městech, druhá byli lidé mající *hukou* ve městech, avšak byli důsledkem restrukturalizace státních podniků propuštěni. Obě skupiny patřily k tkzv. znevýhodněným skupinám (*ruoshi qunti* 弱势群体), které měly často potíže najít komunikační kanály pro své stížnosti na znevýhodňování na trhu práce, a nezbylo jim, než začít formulovat své stížnosti ve skupinách (CLB 2011a: 20).

Vrchol vzestupu společenských konfliktů nastal v Xinjiangu 新疆 v roce 2009. O vážnosti situace svědčilo 30 % zvýšení platů veřejné ostrahy. Po sérii útoků se také strhla lavina sebevražd v továrnách v provincii Guangdong a městě Shenzhen, nejvíce v továrně Foxconn (*Honghai keji jituan* 鸿海科技集团). V hlavním městě provincie Liaoning 辽宁 Dalianu 大连, jež byla vyhlášena speciální zónou rozvoje (*kaifa qu* 开发区), se zase strhly

¹¹²V oblasti kriminality, korupce, bezpečnosti výroby, policejního násilí a veřejné bezpečnosti (CLB 2011: 11).

¹¹³V oblasti cen, nezaměstnanosti, pokrytí SZ, chudoby, příjmových rozdílů, rozdílů mezi městy a venkovem.

¹¹⁴Tenhle pojem se poprvé objevil v čínském periodiku *Renmin ribao* 人民日报 v roce 2002, začal se hojně používat po zmiňovaných útocích v Xinjiangu v roce 2009. Podle profesora žurnalistiky a bývalého reportéra v Číně Qian Ganga je zdůrazňování tohoto termínu prostředkem k udržování kontroly nad obyvatelstvem a koncentrování moci (Gang 2012).

masové protesty a stávky, související hlavně se zvyšováním platů (Wu 2011: 23–24; CLB 2011a: 17). V roce 2012 zaznamenala organizace CLW 66 stávek pracovníků v Číně, především v oblasti povodí Perlové řeky (*Zhu jiang* 珠江). Ve skutečnosti však byl jejich počet nejspíše v tisících. Na vzrůstu byly stávky ve vnitrozemí, jelikož se čím dál více pracovní síly začalo stěhovat právě tam (CLW 2012: 2).

Pro kolektivní protesty měl velký význam ZOPS z roku 2008, který jim umožnil získat alespoň nějaké právní ukotvení (CLB 2011a: 8). Předešlé protesty se konaly pouze v případě porušování zákonů ze strany zaměstnavatelů, ovšem po zlomovém roce 2010 se začaly protesty týkat také zlepšení podmínek, zvýšení platů atd. (Wang a Zheng 2013: 387; CLB 2011a: 17). V roce 2009 činilo procento takovýchto požadavků při stávkách pouhých 11 %, v roce 2010 se znenadání vyšplhalo na 30 % (CLB 2011a: 17). Také po tomto období ubývalo sebevražd a odcházení z továrny, pracovníci se začali více uchýlovat k vyjednávání svých práv a stávkám (CLB 2011a: 6). Podle Cai a Wanga tedy nebyl vzrůst počtu protestů a stávek důsledkem zhoršení pracovních podmínek, ale naopak počínajícího nedostatku pracovní síly, který skýtal více pracovních příležitostí a tím pádem umožňoval pracovníkům odchod v případě nespokojenosti, či vyjádření svých námitek. Zajímavé také bylo, že největší růst v počtu pracovních sporů byl zaznamenán ve východní části Číny a to hlavně v nejbohatších regionech jako Peking, Tianjin, Šanghaj, Guangdong apod., zatímco v zaostalejších částech bylo sporů naopak nejméně (Cai a Wang 2012: 9–14). Z 533 monitorovaných případů, pouhých 2,7 % stávek však probíhalo násilně fyzickým napadáním zaměstnavatele, či ničením vybavení (CLB 2011a: 18).

Reakce ze strany MV bývala často neutrální, vlády se snažily o to, aby se obě strany dohodly mezi sebou bez jejich zasahování co možná nejrychleji, aby nedocházelo k narušení veřejného pořádku (CLB 2014: 36). Často kvůli neexistenci smlouvy neměli pracovníci ani žádný legální nástroj odporu a někdy se tedy uchýlovali k soukromým kriminálním odvetám (Zhang, Chang, Su 2014: 7).

Jádrem davových protestů byla mladá generace PZV, která podle Národního statistického úřadu (*guojia tongji ju* 国家统计局) tvořila 62 % protestujících. Tato mladá generace měla oproti té starší vyšší vzdělání (CLB 2011a: 20–21). Podle průzkumu v Sichuanu v roce 1998, mělo 95 % povstání vlastního organizátora. Ten dodával povstalcům důvěru, jelikož riskoval více, než oni sami. V neposlední řadě byl také schopnější jednat s úřady. Proto čínská vláda vždy oddělovala organizátory od řadových účastníků a trestala

pouze je. Tato strategie selektivního přístupu k povstalcům měla pro vládu tu výhodu, že byla povstání často neorganizovaná a poklidná (v tom případě nebyli zpravidla organizátoři potrestáni) a i přes jejich četnost byla tedy zachována společenská stabilita (Cai a Giles 2012: 384–385).

Velkým fenoménem protestů se také nově stala sociální média. Podle jedné studie byl čínský blog Weibo 微博 součástí stávek v 13 % případů (CLW 2012: 1; CLB 2014: 21). V roce 2012 bylo 600 milionů Číňanů registrováno na této sociální síti. Přes ni se mohli mnohem snadněji organizovat a také komunikovat s médii, což přispívalo k jejich úspěšnosti (CLB 2014: 21; CLB 2011a: 11). Možnost levné a rychlé komunikace pro ně byla významná náhrada jejich nedostačujících zdrojů. Navíc také díky možnosti pracovníků ihned natáčet a zveřejňovat dění z protestů, museli často policisté upouštět od násilného potlačování. Velká změna nastala v postoji oficiálních médií k davovým protestům. Před rokem 2006, pouhých 8,3 % ze 191 monitorovaných případů bylo publikováno oficiálními médii a to hlavně případy, kdy byla pracovníkům poskytnuta podpora MV. Naopak mezi lety 2007–2010 bylo z 362 monitorovaných případů publikováno oficiálními médii celých 57,4 %, kde bylo navíc věnováno více prostoru vysvětlení požadavků pracovníků a jejich názorů. Důvodem bylo velké rozšiřování internetu a neoficiálních internetových zpravodajských kanálů, důsledkem čehož byl vytvořen velký tlak na oficiální média¹¹⁵ (CLB 2011a: 19–34).

3.1.6.3 Zdokonalit systém podávání stížností (*wanshan xinfang zhidu* 完善信访制度)

K vládním strukturám byl přiřazen Úřad pro udržování společenské stability (*Weiwen ban* 维稳办), který měl mimo jiné na starosti vyřizování petic a posílání peticí k vyšším autoritám (Wang a Zheng 2013: 32). Pracovní spory se začaly objevovat po růstu mezd v roce 2003, kdy se v Číně začal objevovat trend nedostatečné pracovní síly. Jak již bylo řečeno, tento jev dosáhl největší intenzity především po roce 2008, kdy bylo vydáno několik nových pracovních zákonů (Cai a Wang 2012: 8–9).

Problém byl, že odborové organizace často nenacházely uznání u PZV a byly neefektivní v ochraně jejich práv, často kvůli nedostatečné kompetenci či neochotě, někdy o nich pracovníci ani nevěděli (Cooke 2011: 109; CLW 2011; CLW 2012; Perry 2010: 73). Pracovníci museli odvádět 2 % své mzdy pro členství v odborové organizaci, proto do nich často odmítali vstoupit. Navíc často měnili svá zaměstnání nebo se báli zaměstnavatelů. Podle průzkumu z let 1994–2008 neměly odborové organizace pozitivní dopad na výši průměrné

¹¹⁵ V Usnesení se však objevuje tendence k větší kontrole médií.

mzdy. Jejich vztah s mírou zaměstnanosti v regionu byl obtížně stanovitelný (Budd et al: 2014: 187–203). Dalším problémem bylo, že v čínském zákoně nikde nebylo povoleno stávkovat ani pracovníkům ani odborům, ačkoli nebyly stávky přímo ilegální, a proto mohli zaměstnavatelé propouštět vedoucí stávek (CLB 2014: 22; Budd et al: 2014: 190). VFO měla 239 milionů členů, což bylo více, než ostatní asociace na světě dohromady. Ovšem na rozdíl od západu, kde odbory jako samostatné jednotky hájily zájmy pracovníků, patřily v Číně částečně pod stát, částečně pod firmy a pomáhaly udržovat společenskou stabilitu a ekonomický růst (Wang a Zheng 2013: 287; Budd et al: 2014: 191; Joyce Man 2010; CLB 2013: 21). Problémem byla také blokáda financí VFO ze strany nižších odborů. Například v roce 1993 přijala VFO jen 38 % očekávaných příspěvků (Perry 2010: 73). Každá firma si musela nejpozději rok po vzniku založit vlastní odborovou organizaci, ovšem vymáhání tohoto požadavku bylo obtížné. Některé provincie dokonce ani tento požadavek neměly, a pokud ano, stranily organizace spíše zaměstnavatelům, navíc se nezodpovídaly ani organizacím na vyšších úrovních (Han Dongfang 2008; CLB 2014: 4; Budd et al: 2014: 191). Problém s odborovými organizacemi byl tak vážný, že sám generální tajemník Xi Jinping osobně vyzval předsedu VFO k jednání (Budd et al: 2014: 189; CLB 2014: 24–47).

Podle studie CLB stoupala v posledních letech důležitost NO, které začaly vykonávat úlohu, jež by měla být prováděna odborovými organizacemi, tedy podporu pracovníků (CLB 2014: 5). Tato závislost na NO však není podle CLB řešením do budoucna a pracovníci by měli začít být aktivní ve svých odborových organizacích a využít je jako základnu ke kolektivnímu vyjednávání (CLB 2014: 45).

3.1.6.4 Ustavit základní systém bezpečné výroby ve firmách (*qiye anquan shengchan jichu jianshe* 企业安全生产基础建设)

Co se týče bezpečnosti práce, ani v jedné z deseti již diskutovaných dodavatelských továren Apple v Číně nebyli zaměstnanci uvedeni do jejích základů (CLW 2011; CLB 2013: 8, 21). V průzkumu z roku 2009, 14,8 % PZV označilo bezpečnost práce za hlavní důvod jejich pracovních sporů (Cai a Wang 2012: 19). V některých továrnách podle průzkumu většina zaměstnanců viděla svou práci jako zdraví nebezpečnou bez dostatečných preventivních opatření. Pracovníci byli často vystaveni toxickým chemikáliím, vysokému hluku apod. a ochranný materiál byl často nedostačující. Pokud pracovníci podávali stížnost k odborovým organizacím, větší polovina neviděla žádnou viditelnou změnu (CLW 2012).

Ačkoli se počet pracovníků mající POZ zvýšil mezi lety 2004–2013 čtyřnásobně, stále jejich počet dosahoval pouhých 199 milionů, tedy něco přes čtvrtinu všech lidí v pracovním

věku. Zaměstnavatel byl v případě úrazu na pracovišti povinen hradit veškeré léčebné výlohy, dopravu, rekonvalescenci atd., včetně mzdy i v době léčby. Většina zaměstnavatelů však odmítala výlohy platit a omezovala se maximálně na výlohy pobytu v nemocnici (CLB 2014; Zhan Shaohua 2011: 260). 60 % PZV pracovalo v roce 2012 více než deset hodin denně a 42 % jich bylo nemocných, necelých 10 % dokonce již nejméně po třetí. Léčba byla z většiny placena jimi samotnými, výhrady u lékaře jim byly propláceny pouze v případě přímého zranění na pracovišti a včasného oznámení zaměstnavateli (Zhang, Chang, Su 2014: 7).

Zaměstnavatelé často nutili PZV podepsat dokument, v kterém se vzdávají POZ (Zhan Shaohua 2011: 262). Bezpečnost práce byla právně v soukromých firmách zavedena až v roce 1996, avšak jen malá část PZV měla formální pracovní smlouvu (CLB 2013: 10). Dále kvůli rozšířenému jevu ZPS, které mohly firmy kdykoli propustit, často pracovníci nevydrželi na jednom místě dlouhou dobu. Mnoho pracovních úrazů se však projevovalo až nějakou dobu po odchodu, například poškození sluchu apod. V tu dobu ZPS již nebyla zaměstnána v továrně a tím bylo domáhání kompenzace mnohem obtížnější (CLW 2012; Chai 2015; CLB 2014). Jisté revize ZOPS částečně poskytovaly řešení problému v případě, kdy zaměstnavatel odmítal vydat dokumenty potřebné k získání léčebných výloh, či v případě, že již firma v době zjištění nemoci neexistuje. V takovýchto případech měly zasáhnout MV, jejich pomoc či převzetí kompenzací však byly těžko vymahatelné a často tedy neexistující, či o mnoho nižší, než měli pracovníci nárok (CLB 2013: 10–11).

Co se týče státní správy, mnou zvolená vedlejší literatura dokazuje, že dokumenty problémy týkající se především společenské nestability a nedostatečných prostředků pro pracovníky k domáhání svých práv reflektují. Velkým problémem je však absence práva protestů a svobodného vyjadřování názoru obyvatel a také nedostatečná právní podpora stížností pracovníků, ke kterým se dokumenty nijak jasně nevyjadřují.

4 Závěr

Má práce si kladla za cíl zhodnotit míru, do jaké jsou společenské problémy v Číně odraženy v klíčových vládních dokumentech, související s předáním moci tzv. páté generaci vůdců v čele s generálním tajemníkem Xi Jinpingem v listopadu roku 2013, tedy ve ZOČV odcházející tzv. čtvrté generace vůdců z XVIII. sjezdu KS Číny v roce 2012, a dále Usnesení vydané na 3. plenárním zasedání ÚV KS Číny XVIII. funkčního období v roce 2013.

Jelikož je v Číně SP rozdělena do pěti hlavních odvětví (vzdělání, pracovní příležitosti, lékařská péče, sociální zabezpečení, bydlení) věnuje se ZOČV a Usnesení právě těmto odvětvím s přidáním šesté části, která nastiňuje inovaci státní správy. Její struktura není přesně identická s uvedenými body, všechny však obsahuje.

Jak jsem již nastínila v úvodu, hlavním účelem sociálních reforem bylo zvýšení domácí spotřeby prostřednictvím zlepšení životní úrovně obyvatel Číny, což mělo přinést pokračování ekonomického růstu Číny i přesto, že se Čína dostala do stádia, kdy jí hrozí propad do pastí SPE.

1) V oblasti *vzdělání* byla v dokumentech reflektována snaha zvýšit kvalitu vzdělání, které bude podporovat inovativní myšlení mladých lidí a tím zvýšit koncentraci individuálního podnikání. Čínská ekonomika se pak snadněji přeorientuje na kapitálově náročná odvětví s přidanou hodnotou. Pro dosažení tohoto cíle však je třeba začít již od ZŠ, které se ve své kvalitě (míře financování) velmi lišily podle regionů a SŠ, které kvůli této odlišnosti produkovaly mnoho mladých pracovníků stěhujících se do měst za prací, aniž by dokončilo vzdělání a tím pádem s nízkou kvalifikací. Proto je potřeba přestat vytvářet elitní třídy a školy a přerozdělovat finance rovnoměrně do všech regionů, umožnit i studentům z chudých rodin získat kvalitní vzdělání pomocí finanční podpory a umožnit dětem PZV stejné vzdělání jako jejich městským vrstevníkům.

2) V oblasti *zaměstnání* dokumenty kvůli rostoucí společenské nestabilitě, ohrožující podporu suverenity KS, nastiňují plán na zlepšení řešení pracovních sporů, snížení nezaměstnanosti absolventů VŠ, způsobenou nižší kvalitou některých univerzit. Dále dokumenty nastolují plán odstranění překážky ovlivňující spravedlnost pracovního trhu jako je diskriminace na základě pohlaví, původu atd. Již zmiňovaná potřeba zvýšení domácí spotřeby byla dalším důvodem pro zlepšení životní úrovně PZV a pro přeorientaci na

kapitálově náročná odvětví s přidanou hodnotou. Další strategie, objevující se v dokumentech je posílení stability zaměstnání, které také zvýší kvalifikovanost a efektivitu zaměstnanců, pokud jednu práci vykonávají po delší dobu a také zlepšovat školení pro lepší dovednosti v zaměstnání. Pro lepší stabilitu je také třeba standardizovat systém přijímání pracovní síly, který se potýkal s problémem ZPS, způsobující ještě větší zhoršování podmínek pracovníků a nestabilitu zaměstnání. Za největší problém v této oblasti považují nedostatečně vyvinutý právní systém v Číně, který neposkytuje dostatečnou podporu pracovníkům, stejně jako propojení odborových organizací se stranou a firmami, zastupující více zájmy privilegovaných vrstev, než zájmy pracovníků. Strana však musela stále hledat rovnováhu mezi rozšiřováním práv pracovníků a umožňováním privilegovaného postavení městské střední třídy, jejíž podpoře či přinejmenším toleranci se díky tomu strana těší, a o kterou je pro ni velmi riskantní přijít.

3) S tím souvisí i další oblast *distribuce příjmu*, kde by se podle dokumentů měl zlepšit systém zabezpečení minimální mzdy a vyplácení mezd, což byl jedním z častých důvodů pro společenské nepokoje. Problém byl však s růstem minimální mzdy, o kterém se dokumenty explicitně nezmiňují, jelikož oblast, které se minimální mzda velmi často týká, tedy továrny, byly již kvůli rostoucím nákladům na pracovní sílu nuceny k přestěhování do centrálních provincií Číny, či dokonce do jihovýchodní Asie a přílišné zvyšování minimální mzdy by pak pro danou oblast mohlo znamenat ztrátu přitažlivosti v očích zahraničních firem. Zvýšení domácí spotřeby a odklonění od koncentrace čínské ekonomiky od produkce a exportu, by však mohl tento problém částečně vyřešit. V roce 2012 však minimální mzda v mnohých továrnách stále znamenala mzdový standard pro zaměstnance a její zvyšování bylo vždy doprovázeno odebráním jiných finančních výhod zaměstnancům, brzdící reálné zvýšení jejich konečné mzdy. Stejně jako v předchozím případě se však odbory z důvodu závislosti na privilegovaných firmách neodvažovaly příliš zasahovat ve prospěch pracovníků. Dokumenty také reflektují regulaci příliš vysokých příjmů, aby byly rozšířeny řady středně-příjmových vrstev a snížila se alarmující míra příjmové nerovnosti mezi regiony a obory, opět za účelem zvýšení domácí spotřeby. Problém je, že se v dokumentech dostatečně neřeší reforma státních podniků, které byly podle mnoha autorů hlavním důvodem příjmové nerovnosti v Číně a také hlavní brzdou růstu domácí spotřeby.

4) S tím souvisí i další část *systému sociálního zabezpečení*, které bylo klíčové pro zvyšování spotřeby. Většina Číňanů byla zvyklá vytvářet úspory pro případ nečekané události (jako nemoc, či ztráta zaměstnání), a také jako přípravu na stáří, což velmi snižovalo spotřebu.

Jen v případě, že se lidem dostane zabezpečení od státu, začnou své úspory více utrácet. Velkou výzvu pro čínskou vládu představovalo především penzijní pojištění a vypořádání se se stárnoucí populací, vzniklou především důsledkem politiky plánované porodnosti. V rámci opětovného zvyšování porodnosti tedy dokumenty reflektují problémy, které jí zabraňují. Mnoho Číňanů si nemohlo dovolit zakládat rodiny bez dostatečného zázemí v podobě bydlení, vláda tedy rozpoznala potřebu posílit budování sociálního bydlení, ovšem jeden z největších nedostatků dokumentů na poli SP je absence strategií na snížení růstu cen bydlení (jež představuje velmi důležitou část příjmů MV a také se velkou měrou podílí na ekonomickém růstu Číny). Dále se také poprvé v historii v dokumentech objevila rovnoprávnost mužů a žen, což by mělo zvyšovat sebevědomí žen na pracovním trhu a vytvořit lepší podmínky pro založení rodiny. Dokumenty se také zabývají zlepšováním podmínek dětí zanechaných na venkově, které často trpěly psychickými problémy, a nedostávalo se jim dostatečné péče ze strany rodičů.

5) Problém podobného charakteru pro vládu představoval také systém *zdravotnictví* a to především na venkově, na který se vláda podle dokumentů hodlala zaměřit. Byl problém se zdravotními službami a poskytováním často zbytečných a drahých léků nekvalifikovanými lékaři. V důsledku nedostatečných preventivních opatření na pracovištích, zhoršování životního prostředí a hygieny potravin se také rozšiřovaly těžké nemoci (to vše vláda v dokumentech zmiňuje). Jeden z nejobtížnějších problémů podle Li Keqiana představovaly veřejné nemocnice, kterým by se měl přiřknout nový druh právního subjektu, aby se předešlo jejich privatizaci, či neochotě investorů k jejich sponzorování. Problém byla nedostatečná svoboda vedoucích nemocnic k jejich řízení, což byl opět důsledek přílišné koncentrace privilegií v rukou vlády a privilegovaných vrstev (tedy vlastníků nemocnic). I přes výše zmíněný problém stárnoucí populace v Číně vláda podle dokumentů bude udržovat základní linii politiky jednoho dítěte, ovšem ve zmírněné podobě, snažíc se o regulovaný růst čínské populace.

6) Posledním bodem dokumentů, zabývajících se SP je *inovace státní správy*. V rámci rostoucí společenské nestability dokumenty reflektují potřebu zlepšení služeb pro PZV, vhodně se vypořádat se spory uvnitř společnosti a zdokonalit systém podávání stížností. Pro snížení nespokojenosti pracovníků a také snížení vzniku těžkých nemocí pracovníků, zatěžující sociální systém, by se měl podle dokumentů ustanovit základní systém bezpečné výroby ve firmách, který byl na mnoha místech téměř neexistující. Dokumenty však nezmiňují rozšíření LP jako je svoboda projevu a shromažďování.

Dokumenty téměř plně reflektují společenské problémy a znamenají velmi významný posun v oblasti SP v porovnání s dřívější politikou KS Číny před nástupem Hu Jintaa, která se soustředila především na ekonomický rozvoj. Jsou posunem i oproti dokumentům vydaným předchozí vládou, jež přisuzovaly trhu jen důležitou roli, nikoli rozhodující, neřešily vlastnická práva zemědělců, otázku rovnoprávnosti žen a mužů, změnu v odměňování vedoucích provinčních úředníků, prostor společenských organizací a nesnažily se prosadit zdanění státních firem. Usnesení je tudíž nejzásadnějším reformním prohlášením od doby, kdy své reformní strategie formulovali lídři Dengovy generace a to hlavně šířkou témat napříč ekonomikou, financemi a také sociální politikou. Důležitost také podrhuje gesto Xi Jinpinga, který poprvé v historii sám jakožto generální tajemník strany vedl tvoření Usnesení. Na to, zda jsou dokumenty doopravdy průlomové, se však názory velmi liší, mnoho západních komentátorů včetně některých čínských (Wang a Morre 2013: 2; Browne 2013, Heath 2012, Qian Gang 2014) spíše zdůrazňuje absenci politických reforem a nedostatečné reformy státních podniků. I když je Usnesení konkrétnější, než jsme zvyklí u předchozích generací, stále si drží typickou charakteristiku čínských vládních dokumentů a tudíž trpí přílišnou vágností formulací a absencí konkrétního plánu pro provedení reforem. Jako problém vidí tito autoři také absenci institucí nezávislých na vládě a přílišnou koncentraci moci v rukou Xi Jinpinga, což vidí jako brzdící síly dalšího rozvoje ekonomiky v Číně, naopak mnoho čínských komentátorů, včetně některých západních (např. DCR 2013, He Yafei 2016, Tian Junrong a Wu Qiuyu 2013) má velkou důvěru v novou vládu a její úspěšnost v provedení reforem, hlavně díky ustanovení ÚVSVPR, konkrétnějšímu znění Usnesení 3. pléna v porovnání s Usnesením předchozího vedení, přisouzení trhu klíčovou úlohu v čínské ekonomice, změna v odměňování vedoucích provinčních úředníků, větší prostor daný společenským organizacím atd. Naughton pak zastupuje smíšené názory obou táborů.

Jak ukazuje sekundární literatura, sociální reformy byly v předchozím období v praxi prováděny jen v případech, kdy se příliš nekřížily se zájmy privilegovaných vrstev čínské společnosti, a to především firem a MV, a také v případě, že MV měly dostatečné finance na jejich provádění. Co se týče MV, jak uvádí Wang, Wang a Lang, ačkoli byl problém pro PZV získat bydlení, velká část sociálních bytů byla vyhrazena pro státní úředníky, plat úředníků ústřední vlády byl 222 % průměrného platu v Číně (Lang, Wang, Wang 2015: 64). Podle Joyce Mana vydělávaly MV na bytovém trhu velkou část svých příjmů, a proto vláda uměle udržovala ceny bytů vysoko (Joyce Man 2010: 3–4). Navíc podle Han Dongfanga vlády často ignorovaly zákon z roku 2007 o ochraně vlastnictví a zabavovaly za nedostatečnou náhradu

půdu zemědělcům (Han Dongfang 2008: 177–180). Podle Fenga MV při snaze zvýšit kapacity lékařských zařízení nedodržovaly standardy kvality (Feng et al 2012: 2 767). Podle Lian Yuminga zase MV často odmítaly poskytovat příspěvky na školení pracovníků z venkova (Lian Yuming 2010: 219–222). Podle Meng Xina byl MV ignorován zákon z roku 2008 nakazující zaměstnavatelům platit zdravotní, penzijní, úrazové pojištění a pojištění proti nezaměstnanosti (Meng Xin 2012: 95). Podle Cooka MV často podporovaly zaměstnavatele v obcházení nařízení státu (Cooke 2011: 107). To bylo podle Guo Ganga zapříčiněno tím, že na firmách bylo mnoho chudších MV finančně závislých (Gang Guo 2007: 217–222). Podle CLB mnoho MV podceňovalo bezpečnost práce na pracovišti a také i přes vydání ZOSP z roku 2011 aktivně sabotovalo nucení zaměstnavatelů poskytovat zaměstnancům úhrady za léčebné výlohy pracovních úrazů, či nemocí. Jejich špatnou kontrolu ze strany ústřední vlády dokazuje to, že reagovaly mnohem více na tlak zezdola, tedy ze stran protestů, či společenských organizací, než na tlak ústřední vlády (CLB 2013: 20–23). Co se týče firem, ty často podle CLB a CLW odmítaly vyplácet mzdy zaměstnancům, čehož využívaly mimo jiné také k jejich udržení v továrně, nadměrně přijímaly ZPS (CLB 2014: 18–30; CLW 2012), či byly spojené s odbornými školami, které jim levnou sílu dodávaly v podobě studentů na praxích (CLB 2011b: 1–6), odbory si také zřizovaly samy firmy, a proto zastupovaly odbory spíše jejich zájmy (Han Dongfang 2008; CLB 2014: 4–22). Největší problém však tvořily podle mnoha autorů státní podniky, jež si tvořily monopol, a jež měly velký vliv na vládu (CLB 2014: 20; Wang Gungwu 2013: 194–195; Wang a Zheng 2013: 189; Lang, Wang, Wang 2015: 64, 67).

Podle FCZ právě tato mocenská síť, jež prostupuje ekonomickým i vládním aparátem Číny bude největší problém v implementaci reform (a to především sociálních), stejně jako tomu bylo za období Hu Jintaa (FCZ 2013). Je tedy potřeba vytvoření občanské společnosti a nezávislých institucí, jež budou postaveny mimo tuto síť privilegovaných vrstev (ačkoli náznak větší nezávislosti sociálních institucí v resoluci pléna přítomný je). Proto, jak jsem již zmiňovala v úvodu, by se měl vytvořit systém, který umožní kontrolu obyvatel nad správou. Tato možnost však nepřichází v úvahu v dnešní Číně, kde státní správa je pouze nástrojem vlády KS Číny. Na zavedení zásadních systémových reform si proto Číňané budou muset ještě nějakou dobu počkat.

Má práce se jako jedna z prvních v českém prostředí zabývá SP v Číně a přináší částečný vhled do jejího fungování. Lze z ní získat představu o míře úspěšnosti implementace sociálních reform a jak se tyto reformy ve své hloubce a dopadu liší od tvrzení vládních

dokumentů v Číně, respektive jak problematické je uskutečnění strategií nastolených v dokumentech. Práce tedy spíše potvrzuje stanoviska skeptičtější západní literatury (Wang a Morre 2013: 2; Browne 2013, Heath 2012, Qian Gang 2014), která v transformativní charakter Usnesení 3. pléna nekládá zdaleka tolik nadějí, jako provládčí čínská literatura (např. DCR 2013, He Yafei 2016, Tian Junrong a Wu Qiuyu 2013). Na druhou stranu se však práce snaží ukázat nutnost sociálních reforem pro čínský ekonomický rozvoj a společenskou stabilitu, čehož si je KS vědoma. Dle mých poznatků je tedy SP v Číně čím dál důležitější součástí politiky KS Číny. Ústřední vláda KS se však musí potýkat s problémy, vzniklé důsledkem decentralizace vlády KS, kdy byla MV dána přílišná svoboda a zároveň zodpovědnost v implementaci reforem (a také finanční). KS již není jako za dob KR poskytovatelem veškerých prostředků na živobytí, a proto již nemá bezpodmínečnou oddanost svých členů, které musí za jejich podporu odměňovat privilegovaným postavením. Z mé práce tedy vyplývá, že ačkoli implementace politických strategií SP, formulované ve vládních dokumentech jsou důležité pro ústřední vládu, neshodovaly se (alespoň v minulosti) se skutečnou místní politikou v Číně. Práce tedy tímto poukazuje na negativní dopad hierchizovanosti čínské společnosti na SP a dodržování zákonů především v oblasti sociálních reforem, které v případě, že se kříží se zájmy místních elit, bývají ignorovány na úkor PZV a dalších znevýhodněných skupin obyvatel. Můj celkový závěr na základě zpracování pramenů i sekundární literatury tedy zní, že v dnešní Číně je pro vyřešení nahromaděných sociálních problémů nutné (vedle politických a systémových reforem, kterým se však moje práce přímo nevěnuje) potřeba snížit rozdíly v příjmech obyvatel, zrušit elitní uspořádání společnosti v Číně, posílit právní systém a ponechat větší volnost společenským organizacím. Jedině to může zásadně zmírnit akutní sociální problémy nejlidnatější země světa, což bude mít bezesporu kladný vliv na celosvětové dění.

5 Seznam zkratek

CLB	China Labour Buletin
CLW	China Labor Watch
ČLR	Čínská lidová republika
CSRVR	Centrum Státní rady pro výzkum rozvoje
DCR	Diyi caijing ribao
FCZ	Fenghuang caijing zonghe
FSI	Freeman Spogli Institute for International studies
HDP	Hrubý domácí produkt
KS	Komunistická strana
LP	Lidská práva
MLSZS	Ministerstvo lidských zdrojů a sociálního zabezpečení
MOZ	Ministerstvo pro občanské záležitosti
MV	Místní vlády
NKZRP	Národní komise pro zdravotnictví a rodinné plánování
NO	Nevládní organizace
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
PJ	Pracovní jednotka
POZ	Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání
PZ	Pracovní zákon
PZV	Pracovníci z venkova
SOŠ	Střední odborné školy

SP	Sociální politika
SPE	Středně-příjmová ekonomika
SŠ	Střední školy
SVP	Stálý výbor Politbyra
SZ	Sociální zabezpečení
ÚV	Ústřední výbor
ÚVSVPR	Ústřední vedoucí skupina pro všestranné prohloubení reformem
VFO	Všečínská federace odborů
VFŽ	Všečínská federace žen
VOŠ	Vyšší odborné školy
VŠ	Vysoké školy
ZA	Zprostředkovací agentury
ZOČV	Zpráva o činnosti vlády
ZOPS	Zákon o pracovních smlouvách
ZOSP	Zákon o sociálním pojištění
ZPS	Zprostředkovaná pracovní síla
ZPŠD	Zákon o povinné školní docházce
ZŠ	Základní školy

6 Literatura

6.1 Prameny:

„Shiba da zaijing kaimu hujintao gongzuo baogao 十八大在京开幕胡锦涛作报告 [ZOČV z Hu Jintaova projevu na 18. sjezdu strany v Pekingu]“. *Caixin* [online], 8. 11. 2012. Dostupné na: <http://china.caixin.com/2012-11-08/100458021.html> (navštíveno 14. 6. 2014).

„Zhonggong zhongyang guanyu quanmian shenhua gaige ruogan zhongda wenti de jueding 中共中央关于全面深化改革若干重大问题的决定 [Usnesení Ústředního výboru Komunistické strany Číny o zásadních otázkách reformu]“. *Xinhua* [online], 15. 11. 2013. Dostupné na: http://news.xinhuanet.com/politics/2013-11/15/c_118164235.htm (navštíveno 14. 6. 2014).

6.2 Sekundární literatura:

Bai Limin (2006). „Graduate unemployment: Dilemmas and challenges in China's move to mass higher education“. *The China Quarterly* 185: 128–144.

Budd, John W, et al. (2014). „What Do Unions in China Do? Provincial-Level Evidence on Wages, Employment, Productivity, and Economic Output“. *Journal of Labor Research*: 185–204.

Burnett, Jamie (2010). „Women's Employment Rights in China: Creating Harmony for Women in the Workforce“. *Indiana Journal of Global Legal Studies*: 289-318.

Cai Fang a Wang Meiyan (2012). *Labour Market Changes, Labour Disputes and Social Cohesion in China*. OECD Development Centre Working Papers 307. Paříž: OECD Publishing.

Cai Fang et. al. (2012). *Directions in Development: Elderly and Old Age Support in Rural China*. Washington DC: World Bank.

Cai Yong (2013). „China's New Demographic Reality: Learning from the 2010 Census“. *Population and Development Review* 39: 371–396.

CLB (2011a). *Gongren jiti xingdong shiyi nian: jiyu 553 gege an de fenxi 工人集体行动十一年: 基于 553 个个案的分析* [11 let davových incidentů pracovníků: rozbor 553 případů]. Nepublikováno.

CLB (2011b). *The Mass Production of Labour: The exploitation of students in China's vocational school system*. Nепublikováno.

CLB (2014). *Searching for the Union: The workers' movement in China 2011-13*. Nепublikováno.

CLB. „China's Social Security System“. CLB [online], 9. 8. 2012. Dostupné na: <http://www.clb.org.hk/content/china's-social-security-system> (navštíveno 25. 3. 2016).

CLB. „Time to Pay the Bill: China's obligation to the victims of pneumoconiosis“. CLB [online], 24. 4. 2013. Dostupné na: <http://www.clb.org.hk/en/content/time-pay-bill-chinas-obligation-victims-pneumoconiosis> (navštíveno 21. 3. 2016).

CLW (2012). *CLW 2012 Annual Report*: Nепublikováno.

CLW. „Beyond Foxconn: Deplorable Working Conditions Characterize Apple's Entire Supply Chain“. CLW [online], 27. 1. 2012. Dostupné na: <http://www.chinalaborwatch.org/report/62> (navštíveno 1. 3. 2016).

CLW. „Chinese workers exploited by U.S.-owned iPhone supplier: An investigation of labor conditions at Jabil Green Point in Wuxi, China“. CLW [online], 4. 9. 2013. Dostupné na: <http://www.chinalaborwatch.org/report/69> (navštíveno 21. 3. 2016).

CLW. „Investigation of Two Clothing and Apparel Factories in China“. CLW [online], 29. 11. 2011. Dostupné na: <http://www.chinalaborwatch.org/report/61> (navštíveno 21. 3. 2016).

Cockain, Alex (2011). „Students' ambivalence toward their experiences in secondary education: Views from a group of young chinese studying on an international foundation program in Beijing“. *The China Journal* 65: 101–118.

Collins, Gabe a Erickson, Andrew. „China's Public Hospital Governance Reforms are Setting the Stage for Corporatization.“ *China SignPost*TM [online], 26. 1. 2015. Dostupné na: <http://www.chinasignpost.com/2015/01/26/chinas-public-hospital-governance-reforms-are-setting-the-stage-for-corporatization/> (navštíveno 1. 4. 2016).

Collins, Gabe a Erickson, Andrew. „Physician, Heal Thyself: Modest Expectations in Order for China's Reforms as Third Plenum Anniversary Approaches“. *China SignPost*TM [online], 23. 10. 2014. Dostupné na: <http://www.chinasignpost.com/2014/10/23/physician-heal-thyself-modest-expectations-in-order-for-chinas-reforms-as-third-plenum-anniversary-approaches/> (navštíveno 1. 4. 2016).

Cooke, FangLee (2011). „Labour market regulations and informal employment in China“. *Journal of Chinese Human Resources Management*: 100-116.

Davis, Bob. „Dangerous Curve Ahead, the IMF Warns China“. *The Wall Street Journal* [online], 31. 1. 2013. Dostupné na: http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2013/01/31/dangerous-curve-ahead-the-imf-warns-china/?mod=WSJBlog&utm_medium=twitter&utm_source=twitterfeed (navštíveno 3. 5. 2016).

Deu, Franck Le, et al. „Health care in China: Entering 'uncharted waters'“. *McKinsey&Company* [online], listopad 2012. Dostupné na: <http://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/health-care-in-china-entering-uncharted-waters> (navštíveno 3. 4. 2016).

Diyi caijing ribao (DCR) 第一财经日报. „Zhen gaige meiyou shei you huomianquan 真改革没有谁有豁免权“ [Při opravdových reformách není nikdo imunní]. *Ifeng talk* [online], 2. 12. 2013. Dostupné na: http://finance.ifeng.com/a/20131202/11194930_0.shtml (navštíveno: 24. 4. 2016).

Dotson, John. „The China Rising Leaders Project, Part 2: Outcomes of the Chinese Communist Party's 18th National Congress“. *U.S.-China Economic and Security Review Commission* [online], 21. 11. 2012. Dostupné na: http://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/18th-CCP_PartyCongress_Overview.pdf (navštíveno 15. 1. 2016).

Eggleston, Karen (2012). „Health care for 1.3 billion: An overview of China's Health System“. Asia Health Policy Program Working Paper 28. Stanford University.

Fang Xiaoping (2012). *Barefoot Doctors and Western Medicine in China*. Rochester: University of Rochester Press.

Fenghuang caijing zonghe (FCZ) 凤凰财经综合. *Sanzhong quanhui hou de "luoxu" vs luoshi* 三中全会后的“落虚” vs 落实“ [Implementace vs ignorance po 3. plénu]. *Ifeng talk* [online], 25. 11. 2013. Dostupné na:

http://finance.ifeng.com/a/20131125/11154592_0.shtml (navštíveno: 28. 4. 2016).

Freeman Spogli Institute for International studies (FSI). „Standardized Patients“. *FSI* [online], 2012. Dostupné na: <http://fsi.stanford.edu/research/standardized-patients> (navštíveno 1. 4. 2016).

Gao Helen. „The Education System That Pulled China Up May Now Be Holding It Back“. *TheAtlantic* [online], 25. 6. 2012. Dostupné na:

<http://www.theatlantic.com/international/archive/2012/06/the-education-system-that-pulled-china-up-may-now-be-holding-it-back/258787/> (navštíveno 15. 2. 2016).

Guo Gang (2007). „Persistent Inequalities in Funding for Rural Schooling in Contemporary China“. *Asian Survey*: 213-230.

Han Dongfang. Collective Bargaining and the New Labour Contract Law. *CLB* [online], 26. 2. 2008. Dostupné na: <http://www.clb.org.hk/content/collective-bargaining-and-new-labour-contract-law> (navštíveno 15. 3. 2016).

He Yafei 何亚非. „Xin gongye geming xingqi yu gongji ce gaige tongbu 新工业革命兴起与供给侧改革同步“ [Synchronizace nového trendu průmyslové revoluce a reformy nabídy]. *Jinri Zhongguo* [online], 29. 2. 2016. Dostupné na: http://www.chinatoday.com.cn/chinese/sz/zggc/201602/t20160229_800050162.html (navštíveno 24. 4. 2016).

Huang Qian (2011). „The impact of job mobility on earnings growth of migrant workers in urban China“. *Frontiers of Economics in China* 6: 171-187.

Chai Huiqun 柴会群. „Xiandai „bao“ shengong: yige xiaoshou yuan de laodong guanxi yangben 现代“包”身工:一个销售员的劳动关系样本“ [Moderní „zprostředkování“ pracovníci: příklad pracovních vztahů na jedné prodávající]. *Nanfang zhoumo* [online], 26. 11. 2015. Dostupné na: <http://www.infzm.com/content/113281>

Chan Aris a Crothall, Geoffrey (2009). „Paying the Price for Economic Development: The Children of Migrant Workers in China“. Nepublikováno.

Chan Chak Kwan, Ngok King Lun, Phillips, David (2008). *Social policy in China: Development and Well-Being*. Bristol: Policy Press.

Chen Xulu (2013). *Metabolism of modern Chinese society*. Singapore: Silkroad Press/Enrich Professional Pub.

Chen Zhimin 陈智民. „Nongmingong „laodong hetong fa“ nanyi chengshou zhizhong 农民工《劳动合同法》难以承受之重“ [ZOPS – nesnesitelná těžkost bytí pro pracovníky z venkova]. *Falü yu shenghuo* [online], 26. 7. 2007. Dostupné na: <http://www.360doc11.net/articlenew.aspx?id=487483651> (navštíveno 3. 3. 2016).

Johnston, Matthew. „China’s Economy: Transition to Sustainable Growth“. *Investopedia* [online], 25. 9. 2015a. Dostupné na: <http://www.investopedia.com/articles/investing/092515/china-suffering-middleincome-trap.asp> (navštíveno 25. 4. 2016).

Johnston, Matthew. „Is China Suffering From the Middle-Income Trap?“. *Investopedia* [online], 25. 9. 2015b. Dostupné na: <http://www.investopedia.com/articles/investing/092515/china-suffering-middleincome-trap.asp> (navštíveno 25. 4. 2016).

Kipnis, Andrew a Shanfeng Li (2010). „Is Chinese Education Underfunded?“. *The China Quarterly* 202: 327–343.

Klimeš, Ondřej (2014). „Xi Jinping – obnova reformy a návrat individuálního autoritářství?“. *Nový orient* 69.3, 2–9.

Ku Yuen-Wen Mok a Ka Ho (2010). *Social Cohesion in Greater China: Challenges for Social Policy and Governance*. River Edge: World Scientific Publishing Company.

Kuang Xianming 匡贤明. „Zai da huji gaige zhong xiaochu chengxiang quanyi luocha 在大户籍改革中消除城乡权益落差“ [Pomocí velké reformy hukou vymazat nerovnosti práv obyvatel měst a venkova]. *Xin jing bao* [online], 19. 11. 2013. Dostupné na:

http://epaper.bjnews.com.cn/html/2013-11/19/content_478838.htm?div=-1 (navštíveno: 27. 4. 2016).

Lai Hongyi a Wong, John (ed.) (2010). *China into the Hu-Wen Era: Policy Initiatives and Challenges*. Singapore: World Scientific Publishing Co Pte Ltd.

Lang Xianping 郎咸平, Wang Mudi 王牧笛, Wang Jindeng 王今等 (2015). *Caijing langyan 10: women li xingfu haiyou duoyuan* 财经郎眼 10 : 我们离幸福还有多远
“ [Zaostřeno na finance a ekonomiku 10: Jak daleko ještě máme od štěstí]. Beijing: Renmin dongfang chubans chunamei.

Levin, Ben (2013). *The impact of research in education: An international perspective*. Bristol: Policy Press.

Lian Yuming 连玉明 (2011). *Guozheng guoqing baogao* 国政国情报告 2010-2011
[Zpráva o politice státu a jeho stavu v letech 2010-2011]. Beijing: Zhongguo shidai jingji chubanshe.

Liu Bo 刘波. „Zhonggong shibada dui renquan lilun de chuangxin yu fazhan 中共十八大
对人权理论的创新与发展“ [Vytvoření a rozvoj teorie LP na XVIII. sjezdu KS Číny].
Zhongguo renquan [online], 10. 5. 2013. Dostupné na:
http://www.humanrights.cn/cn/zt/qita/rqzz/2013/1/t20130510_1036300.htm# (navštíveno 24. 4. 2016).

Liu Min 刘敏, Zhou Kai 周凯, Xu Haibo 徐海波. „Xinhua she: shiba jie sanzong
quanhui minsheng gaige shida kandian 新华社：十八届三中全会民生改革十大看点
“ [Xinhua: 10 důležitých bodů 3. pléna ke zlepšení životní úrovně obyvatel]. *Ifeng talk*
[online], 17. 11. 2013. Dostupné na:
http://finance.ifeng.com/a/20131117/11098676_0.shtml (navštíveno: 30. 4. 2016).

Lubman, Jeff. „Chinas Continuing Labor Problems“. *The Wall Street Journal* [online], 27. 9. 2010. Dostupné na: <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2010/09/27/china's-continuing-labor-problems/> (navštíveno 20. 3. 2016).

Luo Renfu, et al. (2011). "Alarming high anemia prevalence in Western China." *Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health*: 151-167.

Man Joyce Yanyun (2010). "Local public finance in China: an overview." Man Joyce Yanyun a Hong Yu-huang (eds.), *China's Local Public Finance in Transition*. Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy: 3–17.

Martina, Michael. „More foreign pharmaceutical firms could be probed in China: Xinhua“. *Reuters* [online], 24. 7. 2013. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-china-pharmaceutical-idUSBRE96N0EA20130724> (navštíveno 29. 3. 2016).

Meng Xin (2012). "Labor Market Outcomes and Reforms in China". *The Journal of Economic Perspectives*: 75–101.

Naughton, Barry (2014). „After the Third Plenum: Economic Reform Revival Moves toward Implementation“. *China Leadership Monitor* 43: 1-14.

Nicholas, Katrina a Sandy, Hendry. „China's First Mortgage Debt Since Crisis Shows Li Concern“. *Bloomberg* [online], 20. 7. 2014 Dostupné na: <http://www.bloomberg.com/news/2014-07-20/first-mortgage-debt-since-crisis-shows-li-concern-china-credit.html> (navštíveno 8. 7. 2014).

OECD (2013). *Structural Policy Country Notes China*. Nepublikováno.

Orlik, Tom. „Eight Questions: Tom Miller, 'China's Urban Billion'“. *The Wall Street Journal* [online], 17. 1. 2013. Dostupné na: <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2013/01/17/eight-questions-tom-miller-chinas-urban-billion/> (navštíveno 3. 5. 2016).

Orlik, Tom. „Charting China's Family Value“. *The Wall Street Journal* [online], 10. 12. 2012. Dostupné na: <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2012/12/10/perception-vs-reality-charting-chinas-family-value/> (navštíveno 3. 5. 2016).

Pan H. (2011). *Implementing Sustainable Urban Travel Policies in China*. Paris: OECD Publishing.

Panda, Ankit. „China Announces Limited Hukou Reform“. *The Diplomat* [online], červenec 2014. Dostupné na: <http://thediplomat.com/2014/07/china-announces-limited-hukou-reform/> (navštíveno 7. 8. 2014).

Peng Xiaojun 彭小坤. „Laodong hetong fa de xiugai 劳动合同法的修改“ [Revize zákona o pracovních smlouvách]. *Guangdong hancheng falü wusuo* [online], 15. 3. 2012.

Dostupné na:

<http://www.hanchenglawfirm.com/index.php?m=content&c=index&a=show&catid=41&id=360>

Perry, Elizabeth J. a Mark, Selden (2010). *Chinese Society: Change, Conflict and Resistance (Asia's Transformations)*. London: Routledge.

Philpott, Tom. „Half of China's Antibiotics Now Go to Livestock“. *MotherJones* [online], září 2013. Dostupné na: <http://www.motherjones.com/tom-philpott/2013/09/chinas-antibiotic-meat-livestock> (navštíveno 27. 2. 2016).

Qian Gang 钱钢. „Gongmin shehui“: shehui zai nali? “公民社会”：社会在哪

里?“[„Občanská společnost“: Kde je společnost?]. *New York Times* [online], 26. 9. 2012.

Dostupné na: <http://cn.nytimes.com/china/20120926/cc26qiangang8/> (navštíveno 14. 4. 2016).

Qian Gang 钱钢. „Weiwen“: heshi chengwei dang yongyu? “维稳”：何时成为党用

语?“[„Udržování stability“: Kdy se stane heslem strany?]. *New York Times* [online], 19. 9.

2012. Dostupné na: <http://cn.nytimes.com/china/20120919/cc19qiangang2/> (navštíveno 14. 4. 2016).

Qian Gang 钱钢. „Zhenggai“: shifou hai you yixian xiwang? “政改”：是否还有一线希

望?“[„Politické reformy“: Mají ještě alespoň trochu naděje?]. *New York Times* [online],

20. 9. 2012. Dostupné na: <http://cn.nytimes.com/china/20120920/cc20qiangang3/> (navštíveno 14. 4. 2016).

Qian Gang 钱钢. „Zhonggong de “sanquan zhiheng”? “中共的“三权制衡”“ [„Strana a veřejnost“:rovnomořné rozdělení moci]. *New York Times* [online], 24. 9. 2012. Dostupné na: <http://cn.nytimes.com/china/20120924/cc24qiangang7/> (navštíveno 14. 4. 2016).

Qian Wei; Dong Yan; Ye Jingyi (2013). *Rethinking the Labour Contract Law of China*. Peking: Labour Law & Social Security Law Institute.

Qian Yingyi 钱颖一. “Zhongguo jiaoyu wenti de „si da tedian“ 中国教育问题的“四大特点“ [„Čtyři velká specifika“ problémů čínského systému vzdělávání]. *Guangming Ribao* [online], 17. 3. 2015. Dostupné na: http://epaper.gmw.cn/gmrb/html/2015-03/17/nw.D110000gmrb_20150317_1-14.htm (navštíveno 20. 3. 2016).

Qiang Liu. „Healthcare reform rolls on: What's next?“. *China.org* [online], 10. 11. 2013. Dostupné na: http://www.china.org.cn/china/third_plenary_session/2013-11/10/content_30553575.htm (navštíveno 20. 1. 2016).

Rho Sungho and Gao Jian (2012). Employment Effect of Entrepreneurial Activity in China's Private Economy. *Seoul Journal of Economics* 25.2, 177-206.

Saunders, Cameron. „A chinese epidemic: Death from overwork“. *The World of Chinese* [online], červenec 2014. Dostupné na: <http://www.theworldofchinese.com/2014/07/a-chinese-epidemic-death-from-overwork/> (navštíveno 9. 8. 2016).

Silk, Richard. „How Big Is China's Debt? The Best Guesses“. *The Wall Street Journal* [online], 30. 10. 2013. Dostupné na: <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2013/07/30/how-big-is-chinas-debt-here-are-the-best-guesses/#:QfLLgZZ6G0Y3DA> (navštíveno 6. 5. 2016).

Stout, Kristie Lu. „People power in the People's Republic of China“. *CNN* [online], 26. 6. 2014. Dostupné na: <http://www.cnn.com/2014/06/26/world/asia/china-civil-society/> (navštíveno 20. 7. 2016).

Sun Qiang, et al. (2008). "Pharmaceutical policy in China". *Health Affairs*: 1042-1050.

The Economist. „As a pensions crisis looms, China looks at raising the retirement age“. *The Economist* [online], 5. 4. 2014. Dostupné na: <http://www.economist.com/news/china/21600160-pensions-crisis-looms-china-looks-raising-retirement-age-paying-grey> (navštíveno 7. 8. 2014).

Tian Junrong 田俊荣 a Wu Qiuyu 吴秋余. „Liu Shijin: Dui shichang zuoyong renshi de juda jinbu 刘世锦：对市场作用认识的巨大进步“ [Liu Shijin: Obrovský pokrok v rozpoznání úlohy trhu]. *Ifeng talk* [online], 9. 12. 2013. Dostupné na: http://finance.ifeng.com/a/20131209/11234570_0.shtml (navštíveno: 24. 4. 2016).

Wang Gungwu a Zheng Yongnian (ed.) (2013). *China: Development and Governance*. Hackensack: World Scientific Pub.

Wang Jing a Morley Gunderson (2012). „Minimum wage effects on employment and wages: dif-in-dif estimates from eastern China“. *International Journal of Manpower*: 860-876.

Wang Rose a Morre, St. John (2012). „China's 18th Party Congress: A review of the 18th Party Congress and the leadership team who will govern China for the next ten years“. Brunswick group. Nепublikováno.

Wei Wei a Robert, J. Taormina (2011). „Factors Influencing Work Efficiency in China“. *Advances in Applied Sociology*: 56-63.

Wu Guoguang (2011). „China in 2010: Dilemmas of "scientific Development"“. *Asian Survey*: 18–32.

Xi Jinping 习近平. „Explanatory Notes for the 'Decision of the Central Committee of the Communist Party of China on Some Major Issues Concerning Comprehensively Deepening the Reform'“. *China.org.cn* [online], 16. 1. 2014. Dostupné na: http://www.china.org.cn/china/third_plenary_session/2014-01/16/content_31210122.htm (navštíveno: 28. 1. 2016).

Xie Zhenyu 谢振宇. „Beijing daxue hui feng shangxueyuan yuanzhang Haiwen: wei gaige neni jie jue jiaoyu yiliao wenti 北京大学汇丰商学院院长海闻：唯改革能解决教育医疗

问题“ [Ředitel ústavu podnikání Pekingské univerzity Haiwen: jedinou reformou lze vyřešit problém ve vzdělávání a lékařské péči]. *Meiri jingji xiwen* [online], 19. 11. 2013. Dostupné na: <http://www.nbd.com.cn/articles/2013-11-19/788527.html> (navštíveno: 27. 4. 2016).

Xin Jingbao 新京报. „*Tigao shangjiao hongli bili jiang daofu guoqi gaige* 提高上缴红利比例将倒逼国企改革“[Spuštění reformy státních podniků prostřednictvím zvýšení podílu odevzdávaných dividend]. *Ifeng talk* [online], 20. 11. 2013. Dostupné na: http://finance.ifeng.com/a/20131120/11119459_0.shtml (navštíveno: 30. 4. 2016).

Yan Yunxiang (2012). “Food Safety and Social Risk in Contemporary China”. *The Journal of Asian Studies* 71.3, 705–729.

Yang Yang (2014). Interpretations of New Diplomatic Thoughts in the Report of the 18th National Congress of the Communist Party of China. *J. Pol. & L.*, 7. 1.

Youqin Huang (2012). „Low-income Housing in Chinese Cities: Policies and Practices“. *The China Quarterly* 212: 941–964.

Yue Jinglun 岳经纶 (2009). *Zhongguo shehui zhengce* 中国社会政策. Shanghai: Shanghai renmin chubanshe.

Zeng Fubing 曾福斌. „*Chi Fulin san wen dan da xiangjie: shichang jue dingxing zuoyong neihan* 迟福林三问三答详解“市场决定性作用”内涵“ [Chi Fulin podrobně ke třem otázkám: význam rozhodující role trhu]. *Ifeng talk* [online], 23. 12. 2013. Dostupné na: http://finance.ifeng.com/a/20131223/11319721_0.shtml (navštíveno: 24. 4. 2016).

Zhan Shaohua (2011). “What Determines Migrant Workers' Life Chances in Contemporary China? Hukou, Social Exclusion, and the Market”. *Modern China* 37.3, 243–285.

Zhang Junfu a Zhong Zhao (2015). „Social-family network and self-employment: evidence from temporary rural–urban migrants in China“. *IZA Journal of Labor & Development* 2015.

Zhang Qian Forrest (2013). „Gender Disparities in Self-employment in Urban China's Market Transition: Income Inequality, Occupational Segregation and Mobility Processes“. *The China Quarterly*: 744-763.

Zhao Peng 赵鹏. *Renshebu guanyuan: guoyou ziben chongshi shebao nan dafu tisheng yanglaojin* 人社部官员：国有资本充实社保难大幅提升养老金“ [Pracovník ministerstva lidských zdrojů a sociálního zabezpečení: doplnění fondu sociálního zabezpečení státními zdroji velmi těžko velkou měrou zvýší důchody]. *Ifeng talk* [online], 19. 11. 2013. Dostupné na: http://finance.ifeng.com/a/20131119/11110375_0.shtml (navštíveno: 30. 4. 2016).

Zhiyu Zhang; Fengxia Chang; Feng Su (2014). „Evaluation of Urban Informal Employment in China: A Survey of Migrant Peasant Workers“. *Advances in Management*.

Zhu Haibin 朱海斌. „*Jingji xuejia fenxi xin yijie zhengfu weihe dui fangjia wenti baochi chenmo* 经济学家分析新一届政府为何对房价问题保持沉默“ [Odborník na ekonomiku se vyjadřuje k tomu, proč nová vláda stále mlčí o problému cen bytů]. *Ifeng talk* [online], 19. 11. 2013. Dostupné na: http://finance.ifeng.com/a/20131119/11111137_0.shtml (navštíveno: 30. 4. 2016).